VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: Mezinárodní obchod

Zvláštní ekonomické zóny v Číně: trendy a perspektivy v novém miléniu

(Diplomová práce)

Autor: Siarhei Remsha

Vedoucí práce: Ing. Zuzana Stuchlíková, Ph.D.

2013/2014 LS

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a na základě literatury a pramenů uvedených v seznamu použité literatury.

V Praze dne …..... Bc. Siarhei Remsha……

Obsah

Seznam obrázků iv
Seznam grafů iv
Seznam tabulek iv
Seznam zkratek v
Úvod 1
1 Teorie ZEZ 5
1.1 Definice, druhy a typologie 6
1.2 Dopady ZEZ na domácí zemi 12
1.3 Faktory úspěšného zavedení ZEZ 15
1.4 Specifika zvláštních ekonomických zón v zemích BRIC 16
2 Čínské ZEZ a jejich specifika 21
2.1 Reformy otevírání čínského trhu s důrazem na vznik a rozvoj zvláštních ekonomických zón 21
2.2 Etapy rozvoje ZEZ a jejich charakteristiky 24
2.3 Faktory lákající zahraniční investory do čínských ZEZ 30
2.4 Dopady zavedení ZEZ 33
3 Rozvojové trendy ZEZ v novém miléniu 40
3.1 Charakteristika a rozvojové trendy ZEZ v novém tisíciletí 40
3.2 Pětiletý hospodářský plán 2011–2015 a jeho vztah k ZEZ 52
4 Trendy rozvoje a perspektivy ZEZ na příkladech ekonomických zón Šen-čen, Chaj-nan a Pchu-tung 57
4.1 Šen-čen. Historický a hospodářský rozvoj, nové trendy 57
4.2 Ekonomická zóna Pchu-tung 63
4.3 Ekonomická zóna Chaj-nan 69
4.4 SWOT analýza čínských ekonomických zón 73
Závěr 78
Informační zdroje 82

Seznam obrázků

Obrázek 1: Geografické rozložení otevřených zón v ČLR, 1978–1993 26
Obrázek 2: Geografický rozvoj ZEZ na území ČLR, 1988–2006 30
Obrázek 3: Průmyslové a urbanistické klastry ČLR. 2010 47
Obrázek 4: Evoluce zapojení ZEZ do regionálního rozvoje 53

Seznam grafů

Graf 1: Obchodní bilance ČLR, 100 mil. CNY, 1978–1992 25

Seznam tabulek

Tabulka 1: Přehled počtu volných zón ve světě, 2007 6
Tabulka 2: Příklady zón ve světě a v Číně 10
Tabulka 3: Druhy investičních pobídek v ZEZ v Ruské federaci 18
Tabulka 4: Geografické rozdělení zdrojů PZI do ČLR, 1991–1999, v % 24
Tabulka 5: Příliv PZI do Číny v jednotlivých obdobích 27
Tabulka 6: Vývoj vybraných ekonomických ukazatelů ČLR, 1978–1999 28
Tabulka 7: Podíl ZEZ na PZI, 1980–2005 29
Tabulka 8: Pobídkový systém v ZEZ v ČLR v r. 1984 32
Tabulka 9: Ukazatele výkonu technologických zón 2010–2011 42
Tabulka 10: Sektory hospodářství, které budou dle plánu otevřené pro PZI v SFTZ 49
Tabulka 11: Podíl na HDP v % podle regionů v Číně. 1987–2010. 53
Tabulka 12: Šen-čen: vybrané ekonomické ukazatele, 1978–2011 59
Tabulka 13: Vybrané ekonomické ukazatele Pchu-tungu, 2012 64
Tabulka 14: Obchod a PZI Pchu-tungu, 2001–2012, 100 mil. USD. 67

Seznam zkratek

ANIZ	asijské nově industrializované země
CNY	čínský juan
ČLR	Čínská lidová republika
EPZ	Export Processing Zone (exportně zpracovatelská zóna)
ES	Evropské společenství
FIAS	Financial and Insurance Advisor Agency
FO	fyzická osoba
FTA	Free Trade Agreement (zóna volného obchodu)
HDP	hrubý domácí produkt
IMF	International Monetary Fund (Mezinárodní měnový fond)
JVA	jihovýchodní Asie
MOFTEC	Ministry Of Foreign Trade And Economic Cooperation (ministerstvo ČLR pro zahraniční obchod a hospodářskou spolupráci)
OECD	Organisation For Economic Cooperation And Development (organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
OSN	Organizace spojených národů
PO	právnická osoba
PZI	přímé zahraniční investice
RMB	Renminbi (název čínské měny)
RTE	rozvinuté tržní ekonomiky
RZ	rozvojové země
SCE	Standard Coal Equivalent

SOE	State Owned Enterprises (čínské státní podniky)
SWOT	Strength, Weaknesses, Opportunities, Threats (silné stránky, slabiny, příležitosti, hrozby)
UNIDO	United Nations Industrial Development Organization (organizace OSN pro průmyslový rozvoj)
WTO	World Trade Organisation (Světová obchodní organizace)
ZEZ	zvláštní ekonomické zóny
ZO	zahraniční obchod

Úvod

Čína a zázračné tempo čínského rozvoje jsou v poslední době velmi diskutovanými tématy a jsou v centru pozornosti jak odborníků, tak obyčejných lidí. Bylo publikováno hodně článků, vydány stovky knih a provedeno množství různých výzkumů, které mají za cíl seznámit veřejnost s Čínou a její ekonomikou.

Můj zájem o Čínu pramení zejména z vlastních profesních zkušenosti. Po absolvování vedlejší specializace Fakulty mezinárodních vztahů (na VŠE v Praze) „Čínská studia" jsem empirické zkušenosti obohatil a rozšířil o důležité teoretické znalosti z různých sfér hospodářství, kultury a historie. Poté jsem se rozhodl pokračovat ve studiu a práci s Čínou (ČLR) a navázat na to i svou závěrečnou magisterskou práci. Za téma diplomové práce jsem zvolil problematiku zvláštních ekonomických zón v ČLR a jejich současných rozvojových tendencí. Podle mého názoru je tématika zvláštních ekonomických zón (ZEZ) sice hodně analyzována v různých zdrojích, ale je stále zajímavá a stojí za to dále ji studovat a zkoumat. S daným jevem je těsně spojen obrovský „boom" čínské ekonomiky v posledních několika desítiletích. ČLR, i když je stále centrálně řízenou, komunistickou zemí, se otevírá světu a stává se jedním z pólů světového hospodářství. Zvláštní ekonomické zóny, stejně jako čínská ekonomika a politika, procházejí důležitými změnami, které odpovídají současným požadavkům vnitřního i vnějšího původu. Čína musí proto provádět další změny a reformy. ZEZ, i když existují na čínském trhu už přes 30 let, jsou stále zásadním jevem v čínské ekonomice a koncentrací rozvoje a ekonomického růstu. Je to důvodem k jejich detailnímu zkoumání, objasnění jejich role v ekonomice, trendů a perspektiv rozvoje.

Tato diplomová práce seznámí čtenáře v první kapitole s pojmem „zvláštní ekonomické zóny" z teoretického hlediska. Dále seznámí čtenáře s charakteristikami ZEZ v zemích BRIC. Pro hlubší pochopení problematiky jsou podrobně popsány role a účel zavádění ZEZ v rozvinutých ekonomikách i v rozvojových zemích a odlišnosti jejích uplatnění. Důležitou součástí je výzkum dopadu zavedení ZEZ na čínskou ekonomiku, a to jak jejich pozitivních, tak negativních stránek. Zkoumám také faktory úspěchu a neúspěchu zavedení ZEZ pro domácí zemi.

Po vysvětlení všeobecných pojmů a souvislostí v první kapitole se práce ve druhé kapitole hlouběji zaměřuje na čínský trh a jeho specifika. Nezbytnou součástí tématu, nutnou pro

komplexní pochopení specifik vývoje zvláštních ekonomických zón v Číně, je vysvětlení historických předpokladů vzniku ZEZ na území ČLR. Za tímto účelem práce stručně seznamuje čtenáře s průběhem reforem a otevírání trhu v Číně od konce 70. let 20. století. Jsou ukázána specifika čínského ekonomického rozvoje, předpoklady vzniku reforem, jejich uplatnění a v důsledku toho otevírání trhu světu a vznik ZEZ. Důležité je také vysvětlení vlastností přímořského a jihočínského makroregionu a jeho úlohy při vzniku ZEZ v Číně. Dále je zahrnuta analýza vlivu centrálně plánovaného řízení ekonomiky na provedení reforem, rozhodovací specifika, obtížnosti při uplatnění změn, což je nepochybně určujícím prvkem, který odlišuje čínské ZEZ od zbytku světa. Vliv kulturních aspektů na obchod, ekonomiku a mezinárodní vztahy, role tzv. guanxi[1], role čínské diaspory v zahraničí – to jsou jedny z klíčových faktorů určujících specifika a vznik ZEZ v ČLR. Politické faktory, tzv. politika jedné Číny a strategie sjednocení kontinentálního území a ostrovních částí sehrály důležitou roli pro rozhodování o vzniku a územním rozmístění ZEZ. I samotná cesta historického rozvoje ČLR určuje to, že čínský model speciálních ekonomických zón je unikátní. Následuje analýza pozitivních a negativních dopadů zavedení ZEZ na čínskou ekonomiku a návrh možných doporučení, která by mohla být užitečná i pro jiné země, které uvažují o založení zvláštních ekonomických zón.

V další části práce je provedena analýza rozvoje ZEZ a vymezení důležitých trendů a nových tendencí v jejich rozvoji na čínském trhu. V textu je vymezeno, jak jsou odlišné současné ZEZ od původních modelů, které vznikaly na konci 70. let minulého století. Uvádím nové trendy v regionálním a geografickém rozmístění, komoditní a sektorové struktuře. Sleduji i legislativní změny a vliv současné politiky, hlavně posledního pětiletého plánu (pro období 2011–2015) a jeho cílů, na rozvoj ZEZ. Otázky životního prostředí, lidských práv, regionální a světová konkurence, vnitřní krátkodobé a dlouhodobé problémy Číny, cíle a směrnice současné čínské vlády – to vše do značné míry ovlivňuje chod rozvoje ZEZ, vymezuje nové trendy a tendence, určuje cíle a způsoby i nástroje jejich dosažení.

Poslední kapitola diplomové práce je věnována vybraným zvláštním ekonomickým zónám. Pozornost je věnována ZEZ Šen-čen, Chaj-nan a Pchu-tung. Dané zóny byly vybrány podle různých hledisek. ZEZ Šen-čen je první na území ČLR a nejúspěšnější z hlediska dosaženého

[1] Guanxi popisuje základní dynamiku v individuálních vztazích a sítí vlivu, a je ústřední myšlenkou v čínské společnosti. Guanxi má velký vliv na hospodaření podniků v Číně, a také těch, ve vlastnictví zámořských Číňanů v Jihovýchodní Asii, známých jako bambusové sítě.

stupně rozvoje. Chaj-nan je unikátní ekonomickou zónou, která sloužila modelem a prototypem při zkoumání dopadu reforem na celou Čínu. Zóna Pchu-tung je naopak relativně novou dynamickou ekonomickou zónou a je součástí města Šanghaj. Analýza ve své podstatě odlišných ZEZ by měla umožnit čtenáři udělat si širší obraz o specifických rysech ZEZ v Číně a umožnit lepší pochopení problematiky. Součástí analýzy je historický přehled rozvoje, charakteristika konkrétních zón, popis z hospodářského hlediska a role konkrétní ZEZ v čínské ekonomice. V této analýze se pokouším aplikovat teoretické znalosti z předchozích kapitol a vytvořit přehled o současných trendech rozvoje a perspektivách do budoucna. Na závěr poslední kapitoly je uvedena SWOT analýza a vymezeny možné perspektivy vývoje čínských ZEZ. To by mělo pomoci čtenáři zformovat celkový a komplexní pohled na ZEZ. Po přečtení práce by čtenář měl mít dost detailní přehled o ZEZ jak z teoretického tak i praktického hlediska.

Mezí základní cíle diplomové práce patří:

- Teoretický výzkum jevu ZEZ a vymezení jeho důležitých charakteristik a souvislostí.
- Vymezení specifik čínských ZEZ, jejich vývoje a současných vývojových trendů.

Jako dílčí cíle lze uvést:

- Definování pojmu, vlastností a všeobecná charakteristika ZEZ.
- Charakteristika období otevírání trhu a vzniku ZEZ a jejích dopadů.
- Rozbor vybraných ZEZ s důrazem na současné rozvojové trendy.
- SWOT analýza čínských ZEZ všeobecně a vymezení pozitivních a negativních stránek těchto zón.

Pro přesnější pochopení problematiky uvedeme několik hypotéz, které potvrdíme nebo naopak vyvrátíme během práce a v rámci závěrečné analýzy:

- ZEZ jako areály růstu mohou sloužit jako zkušební vzor pro uplatnění reforem ve zbytku země.
- Vytvoření ZEZ mělo spíš negativní vliv na rozvoj regionálních rozdílů v ČLR.
- Nové trendy rozvoje ZEZ pozitivně přispívají k tomu, aby se ČLR stala moderní tržní ekonomikou a úspěšně se integrovala do světového hospodářství.

Diplomová práce má z hlediska metodologie analytický a porovnávací charakter. Pro výzkum tématu a naplnění cílů práce autor používá metodu analýzy, indukce, pozorování, srovnání a komparace z různých hledisek a popisnou metodiku. SWOT analýza, uvedená v poslední kapitole, bude provedena na základě výzkumu ekonomických zón v předchozích kapitolách. Tato analýza je důležitá pro shrnutí provedeného výzkumu a vymezení rozvojových trendů. SWOT analýza ještě jednou zdůrazní klíčové body a charakteristiky zón, jak kladné, tak i záporné a vymezí možné příležitosti a hrozby pro další její rozvoj.

Jako informační zdroje jsou použity vědecké a odborné články v elektronické i v tištěné podobě. Nezbytnou součástí je použití odborné literatury, která je k dispozicí jak v knihovnách, tak i v elektronické podobě. Jako podklady jsou rovněž použity články z novin a jiných médií. Klíčovým zdrojem informací a statistických údajů jsou statistické ročenky vydávané čínskou vládou a publikace na státních webových stránkách čínské vlády. Za důležité informační zdroje považuji publikace OECD, IMF a Světové banky, kde se dá najít aktuální analýza, všeobecné přehledy a statistické materiály. Nezbytným zdrojem informace, zejména pro výzkum konkrétních ekonomických zón, jsou vládní stránky, věnované speciálním ekonomickým zónám a současným rozvojovým a investičním projektům.

1 Teorie ZEZ

První kapitola je věnována teoretickému přehledu a charakteristikám zvláštních ekonomických zón. Vymezíme definice a nejdůležitější pojmy, podíváme se na úlohu ZEZ v příslušné ekonomice, uvedeme druhy a členění ZEZ, dopady na domácí zemi a jiné důležité údaje nutné pro pochopení tématu práce.

Ekonomické zóny různých typů jsou jedním z nástrojů, jak přilákat zahraniční investice do domácí země. V té či jiné podobě volné zóny existovaly již před několika stovkami let. Jako příklad bychom mohli uvést Gibraltar (1704), Singapur (1819), Hongkong (1848), Kodaň (1891). V podobě, kterou známe dnes, zóny začaly fungovat kolem 70. let 20. století. Příkladem je volná zóna v Irsku – Shannon[2], která vznikla v roce 1959 a podnítila následný rozvoj podobných ekonomických nástrojů v západní Evropě, Severní a Jižní Americe. V 80. letech se volné zóny objevují i v asijském, africkém a východoevropském regionu. V roce 1975 existovalo jen 79 zón v 25 zemích. V roce 1998 jejich počet dosáhl již 850 a do roku 2007 počet zón vzrostl na 2 301 v 119 zemích světa.[3] Podle geografického rozmístění se v rozvojovém světě většina ZEZ nachází v jihoasijském regionu, zejména v Číně. Zóny se vyskytuji také ve východní a střední Evropě, Střední Asii a Latinské Americe. Pokud jde o vyspělé země, lídrem jsou Spojené státy, kde se nachází kolem 226 průmyslových a zón volného obchodu.

Bez ohledu na to, že rozvoj speciálních zón je po celém světě poměrně prudký, ne všechny regiony byly stejně úspěšné.

[2] ENGMAN, Michael. Export processing zones: past and future role in trade and development. OECD Trade Policy Working Paper No. 53, 2007, s. 11. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://search.oecd.org/officialdocuments/displaydocumentpdf/?cote=TD/TC/WP(2006)39/FINAL&docLanguage=En

[3] AKINCI, Gokhan, CRITTLE, James. Special economic zones: performance, lessons learned and implications for zone development. The World Bank Group. FIAS. 2008, s.23. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: https://www.wbginvestmentclimate.org/uploads/SEZs%20%20Performance,%20Lessons%20Learned%20and%20Implications%20for%20Zone%20Development.pdf

Tabulka 1: Přehled počtu volných zón ve světě, 2007

Region	Počet zón
Svět	2301
Asie a Pacifik	991
Čína	187
Amerika	540
Střední a východní Evropa a Střední Asie	443
Střední Asie a Severní Afrika	213
Sub-Saharská Afrika	114

Zdroj: AKINCI, Gokhan, CRITTLE, James. Special economic zones: performance, lessons learned and implications for zone development., pozn. 2, s. 26.

1.1 Definice, druhy a typologie

V této podkapitole se podíváme na typologii zón, jejich členění, faktory vlivu na domácí ekonomiku a faktory úspěchu při jejich zavedení. Pro definici pojmu zvláštních ekonomických zón použijeme několik různých zdrojů. Je totiž dost problematické přesně definovat pojem ZEZ. Tento jev má jiné vysvětlení a názvy v různých zemích a částech světa. Obyčejně je ZEZ chápána jako oblast s přesně vymezenými hranicemi a jednotným řídícím prvkem, která nabízí určité pobídky pro podniky, které patří do dané zóny.[4] Kjótská konvence (revidované Kjótské úmluvy od roku 2006 podporují rozvoj obchodu a účinné kontroly prostřednictvím svých právních předpisů) vymezuje od roku 2006 několik faktorů, které by měla splnit ZEZ, aby se mohla takto jmenovat:

- Přesně určená geografická poloha.
- Jednotná administrativa a řídící orgány.
- Možnost získání benefitů na základě rozmístění v ZEZ.
- Vlastní oddělený celní prostor.[5]

Ministerstvo průmyslu a obchodu Indie ZEZ definuje jako speciální ekonomickou zónu s vlastním celním prostorem, který je považován pro účely obchodování za zahraniční teritorium. Je to speciální oblast uvnitř země se speciálními pravidly pro přitažení PZI,

[4] AKINCI, Gokhan, CRITTLE, James. Special economic zones: performance, lessons learned and implications for zone development., pozn.2, s.2.
[5] World Customs Organization. The Revised Kyoto Convention. Specific Annex D. Chapter 2. Free zone definition. 2006. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/conventions/pf_revised_kyoto_conv/kyoto_new.aspx

orientovaná na vývoz a se zákony odlišnými od zbytku země.[6] Podle Ahrense lze ZEZ definovat takto: „ZEZ jsou geograficky nebo funkčně omezené části ekonomiky, v nichž se pravidla a jiné instituce týkající se výroby a distribuce zboží a služeb liší od těch, která platí ve zbytku země. Tyto speciální instituce jsou realizovány s cílem podpořit hospodářské činnosti v určité oblasti. Obecně platí, že zóna nabízí finanční pobídky jako snížení daní a sazeb a dotací, jakož zásadní deregulaci právního a správního rámce nebo poskytování právní výhody.“[7] Stejní autoři vymezují základní charakteristiky ZEZ:

- Zóna osvobozená od daně nebo volný přístav, které jsou zřízeny za účelem usnadnit zahraniční obchod, s cílem zlepšit možnosti refinancování podniků a přitažení zahraničních a domácích investic.
- Vývozně nebo dovozně zpracovatelské zóny, které upřednostňují výrobu a zpracování zboží určeného pro vývoz.
- Průmyslové zóny (zóny volných ekonomických činností), a to především v průmyslových zemích jako nástroj regionální politiky.
- Volné bankovní a pojišťovnické zóny a technologické parky, realizované pro zvýšení mezinárodní konkurenceschopnosti tuzemských bank a pojišťoven a zlepšení, respektive přenos know-how a šíření technických znalostí.

Často se nerozlišuje pojem ZEZ od exportních zpracovatelských zón (Export Processing Zone, EPZ). Je nutné oddělit tyto dva pojmy, i když mají hodně společných rysů. Organizace OSN pro průmysl a rozvoj (United Nations Industrial Development Organization, UNIDO) uvádí několik charakteristik EPZ: fungování na tržním principu, přesná teritoriální vymezenost, specializace na exportní výrobu. Hlavními cíli jsou přilákání PZI, deviz a vytváření pracovních míst, vedlejšími cíli je transfer technologií a regionální rozvoj.[8]

[6] RANJAN, Ram Krishna. Special Economic Zones: Are They Good for the Country? CCS Working Paper No. 156. Centre for Civil Society. 2006,s. 6. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://ccs.in/internship_papers/2006/Special%20Economic%20Zones%20-%20Ram%20Krishna%20Ranjan.pdf

[7] AHRENS, J., MEYER-BAUDEK, A. Special Economic Zones: Shortcut or Roundabout Way Towards Capitalism? Intereconomics. 1995, s. 88. [online].[vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://link.springer.com/article/10.1007%2FBF02926261#page-1

[8] AGGARWAL, Aradhna. Performance of EPZ: a comparative analysis of India and Bangladesh. Indian Council for research on international economic relations. 2005, s. 4. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://dspace.cigilibrary.org/jspui/bitstream/123456789/21282/1/Performance%20of%20Export%20Processing%20Zones%20A%20Comparative%20Analysis%20of%20India%20Sri%20Lanka%20and%20Bangladesh.pdf?1

EPZ je relativně malá zóna uvnitř města nebo průmyslové zóny, která je určena primárně pro rozvoj vývozu. S tím jsou spojené určité pobídky a bezcelní dovoz meziproduktů určených pro výrobu exportního zboží. EPZ je tedy nejen menší v porovnání s ZEZ, ale je orientována výhradně na export, zatímco ZEZ nabízí více možnosti pro investory a s tím spojené pobídky pro realizaci těchto příležitostí. EPZ, stejně jako jiné menší ekonomické zóny, jsou často součástí ZEZ. Za základní odvětví, která jsou dostupná pro investory v ZEZ, můžeme označit průmysl, zemědělství, chov dobytka, ryb a drůbeže, cestovní ruch, bydlení, stavebnictví, výzkum a výrobu zahrnující špičkové technologie.

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation For Economic Cooperation And Development, OECD) pojem ZEZ definuje takto: samosprávná, fyzicky ohraničená bezcelní zóna, která má mandát na vypracování a uplatnění vlastní legislativy, která je platná pouze uvnitř příslušné zóny.[9]

UNCTAD definuje ZEZ jako enklávu, ve které zahraniční společnosti využívají speciálních investičních pobídek a privilegií při výrobě zboží pro vývoz.[10]

The Economic Research Forum, zabývající se arabskými státy, pojmenoval ekonomické zóny jako geograficky vymezená teritoria s určitou hospodářskou aktivitou, bez uplatnění všeobecných daňových povinností a regulací fungujících na příslušném území.[11]

Světová banka definuje několik základních charakteristik ZEZ: je to ohraničená a obvykle chráněná zóna, jež má vlastní administrativu, poskytuje investiční pobídky firmám na základě jejich fyzického umístění v ZEZ, má oddělený celní prostor a zjednodušené celní operace, funguje obyčejně podle liberálnějších pravidel než zbytek země. Zároveň pojem ZEZ zahrnuje i řadu jiných pojmů, jako je zóna volného obchodu, exportně zpracovatelská zóna, volný přístav a jiné.[12]

[9] CHRISTIANSEN, Hans. Incentives and Free Zones in MENA Region. OECD. 2008, s. 4. [online]. [vid. 2013-12-01] Dostupné z: http://www.oecd.org/mena/investment/41613462.pdf
[10] UNCTAD. The role of zones in joint enterpreneurship in the USSR. S. 2. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://unctc.unctad.org/data/e90iia27b.pdf
[11] TIHIR, Jamil. An assessment of free economic zones in Arab countries.The Economic Research Forum. Working paper 9926. S. 2. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.erf.org.eg/CMS/uploads/pdf/9926.pdf
[12] ZENG, Douglas. How Do Special Economic Zones and Industrial Clusters Drive China's Rapid Development? Policy Research Working Paper 5583. The World Bank. 2011. S. 4–5. Dostupné z: http://wwwwds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2011/03/01/000158349_20110301083120/Rendered/PDF/WPS5583.pdf

Po vymezení pojmu ZEZ přejdeme k základní typologii a dělení ZEZ podle různých druhů. Různé zdroje uvádějí odlišné klasifikace ekonomických zón, ale lze vymezit základní shodné znaky. Pro všeobecný přehled uvedeme různé typy, které nejen spadají do pojmu ZEZ, ale i podobných forem. Samotné ZEZ mohou zahrnovat více různých druhů zón:

- Zóna volného obchodu: ohraničená oblast, poskytující logistické, skladovací, distribuční a jiné služby pro uskutečnění vývozně-dovozních operací. Může být součástí i větších speciálních ekonomických zón. Tento pojem je nutné odlišovat od termínu zóna volného obchodu (Free Trade Area, FTA), který se používá v teorii ekonomické integrace.
- EPZ: viz výše. Zásadním rysem je orientace na exportní činnost.
- Průmyslová zóna: určená pro rozvoj určité městské nebo jiné oblasti pomocí daňových nebo finančních pobídek. Funguje na bázi přílivu a rozvoje know-how a pokročilých technologií.
- Volný přístav: většinou relativně velký prostor, umožňující různé druhy činnosti a s nimi spojenou širokou škálu pobídek. Je to typický druh zón v Číně.
- Speciální zóna: může být zaměřena na jednotlivé oblasti činnosti, jako je logistika, výroba, služby, věda a výzkum atd. [13]
- ZEZ: jak již bylo zmíněno, jde o velké územní celky, zaměřené na širokou škálu činností na základě ekonomických pobídek, které mají jednotné řízení a zvláštní legislativu.
- Pobřežní ekonomické otevřené oblasti: jsou typické pro Čínu. Cílem je rozvoj výzkumu, transfer technologií, lákání investorů, orientace na vývoz. Tyto zóny mají velkou rozlohu a mohou zahrnovat i volné přístavy. V kapitole č. 3. budou popsané tyto druhy ekonomických zón.[14]
- Tranzitní oblasti: základem je poskytnutí logistických, skladovacích a s nimi spojených služeb.[15] Tyto oblasti mohou být součásti větších celků, jako jsou volné přístavy nebo zóny volného obchodu.

[13] AKINCI, Gokhan, CRITTLE, James. Special economic zones: performance, lessons learned and implications for zone development., pozn.2, s.10.
[14] SHUGUANG, Liu. China's marine economy. Ocean University of China. 2011. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.eastasiaforum.org/2011/11/17/china-s-marine-economy/
[15] BALÁŽ, P., SZÖKEOVÁ, S., ZÁBOJNÍK, S. 2012. Čínská ekonomika : nová dimenzia globalizácie svetového hospodárstva :(bude XXI. storočie storočím Číny?). Bratislava : Sprint dva, 2012. ISBN 978-80-89393-89-3

Volné zóny lze také členit podle vlastnické a řídící struktury. Existují zóny soukromé, veřejné a smíšené. Existují různé modely řízení ZEZ: státní instituce nebo státní podniky, lokální vláda nebo ministerstva, speciálně zřízená komise, speciální agentura na podporu investic (Investment Promotion Agency). Tradiční pro asijský region bylo to, že zóna byla vyvinuta a řízena stejným objektem. V dnešní době je trendem, že pro řízení a regulaci ZEZ je vytvořen odlišný prvek než ten, který danou zónu zakládal. Pokud jde o vlastnickou strukturu, zvyšuje se množství soukromých zón, které jsou považovány za nejefektivnější formu. Dost rozšířená je také spolupráce soukromého a veřejného sektoru, kde veřejný sektor odpovídá například za rozvoj infrastruktury, pozemkové operace a jiné činnosti.[16] Příklady různých typů zón ve světě a v ČLR jsou uvedeny v tabulce č. 2.

Tabulka 2: Příklady zón ve světě a v Číně

Druh zóny	Čína	Svět
ZEZ	Šen-čen, Sia-men	Shannon
Volný přístav	Ning-po, Tchien-ťin, Šanghaj	Singapur, Kaliningrad
Průmyslová zóna	Ta-lien, Charbin, Ning-po	Singapur, Chicago
EPZ	Šen-čen, Wu-chan	Karachi, Kandla
Zóny volného obchodu	Pchu-tung	Kolín, Shannon
Speciální zóna	Pchu-tung, Chaj-nan	Česká republika, Dubaj,

Zdroj: BALÁŽ, P., SZÖKEOVÁ, S., ZÁBOJNÍK, S. Čínská ekonomika: nová dimenzia globalizácie svetového hospodárstva :bude XXI. storočie storočím Číny? 2012.

Pobídkový systém, podpora a dotace jsou důležitými faktory ZEZ odlišujícími je od jiných hospodářských subjektů. Měly by být nástrojem k přilákání zahraničních investic do dané zóny. Je to však dosti diskutabilní prvek a stojí za to, abychom ho vysvětlili. Nejprve se podíváme na to, jaké mohou být druhy pobídek[17]: snížení nebo zrušení dovozního cla, zrušení dovozních kvót, snížení nebo zrušení kontroly mezinárodního obchodování, neomezená repatriace výnosu, daňové úlevy[18], snížení omezení cizího vlastnictví, snížení byrokratického zatížení, podíl státu na infrastrukturních projektech, bližší vztah mezi podnikateli a lokálními autoritami, daňové prázdniny, snížení daní z příjmů FO a PO, bezcelní dovoz meziproduktů[19],

[16] Free Economic Zones in the MENA Region: Update 2008. OECD Private Sector Development Division. [online]. [vid. 2014-02-15]. Dostupné z: Free Economic Zones in the MENA Region: Update 2008

[17] RANJAN, Ram Krishna. Special Economic Zones: are They good for the country? Summer Research Internship Program 2006. CCS Working Paper No. 156., s. 14. [Online]. [vid. 2014-02-15] Dostupné z: http://www.ccs.in/ccsindia/interns2006/Special%20Economic%20Zones%20-%20Ram%20Krishna%20Ranjan.pdf

[18] AKINCI, Gokhan, CRITTLE, James. Special economic zones: performance, lessons learned and implications for zone development., pozn.2, s.17.

[19] Main determinants and impacts of foreign direct investment on Chinas economy. OECD. Working paper on international investment.Number 2000/4. 2000, s.14–15. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.oecd.org/investment/investmentfordevelopment/1922648.pdf

flexibilní zaměstnanecká politika, přístup na domácí trh, daňové úlevy pro fyzické osoby na území ZEZ.[20]

Na první pohled by měly tyto pobídky zvýšit zájem o investování uvnitř ZEZ a vést k přílivu PZI. Investiční pobídky jsou však naopak často negativním a brzdícím prvkem. Důvodem je to, že pokud společnost nevydělává, zrušení daní není příliš efektivní pobídkou. Tato politika může rovněž vést k různým podvodům uvnitř společnosti, např. snaze, aby firma spadla do preferenční skupiny, která daň platit nemusí. Zároveň, jak uvádí Graham, daňové prázdniny neovlivňují dlouhodobé a výnosné projekty, o které by měly ZEZ mít větší zájem. Politika ZEZ by se měla více zaměřovat na rozvoj výzkumu a implementaci high-tech a výroby s vysokou přidanou hodnotou. V případě Číny je vliv pobídkového systému také zpochybňován. Nejpřitažlivější položkou pro většinu velkých a strategických investorů byl právě rozsáhlý vnitřní trh Číny. Investiční pobídky měly tedy, podle Grahama, zanedbatelnou úlohu. Jejich role by mohla být významnou v případě menších firem, které v prvních etapách svého rozvoje negenerují dostatek zisku, nebo pro výrobní podniky orientované na pracovně náročnou výrobu a zboží nízké kvality. Zavedení investičních pobídek však představuje dosti významné náklady pro stát, a proto jejich existence a přínosy by měly být před zavedením velmi dobře zváženy.[21]

V předchozím výkladu už jsme zmínili, že hlavní úlohou zavedení volných zón bylo přilákání zahraničních investic. ZEZ však mají i další funkce, které se výrazně odlišují v rozvojových a rozvinutých zemích.

Ekonomické zóny ve vyspělém světě plní role nástroje zvýšení výrobní konkurenceschopnosti jednotlivých odvětví a sektorů ekonomiky, naplňují exportní strategii pomoci zavedení celních úlev pro rozvoj vývozních operací, přispívají ke zvýšení efektivity peněžních toků při realizaci PZI, jsou nástrojem implementace just-in-time strategií pro zefektivnění obchodních řetězců, slouží ke snížení tarifních a netarifních bariér a liberalizaci obchodu.[22]

V případě rozvojových států vykonávají ekonomické zóny poněkud jiné funkce. Ekonomické zóny jsou zdrojem získání nebo udržení politické moci a vlivu (případ ČLR), jsou

[20] CHRISTIANSEN, Hans. Incentives and Free Zones in MENA Region. OECD. 2008, pozn. 8, s. 4.
[21] WELLS, Louis T.Using Tax Incentives to Compete for Foreign Investment: Are They Worth the Costs? World Bank Publications. 2001, s. 40. ISBN: 0821349929.
[22] AKINCI, Gokhan, CRITTLE, James. Special economic zones: performance, lessons learned and implications for zone development., pozn.2, s.12.

katalyzátorem infrastrukturního rozvoje a snížení administrativních nákladů a byrokratického zatížení, zejména uvnitř zón. Ekonomické zóny jsou nástrojem testování reforem a zvýšením konkurenceschopnosti hospodářství a vybraných odvětví. Často jsou zóny považovány za tzv. laboratoř pro ekonomické experimenty, což je i případ Číny. Podpora exportu při zachovaní bariér mimo ZEZ slouží k ochraně zbytku domácí země před zahraniční konkurencí. Ekonomické zóny jsou zdrojem nových pracovních míst a nástrojem podpory zaměstnanosti, přilákání zahraničních investic a následně i zdrojem devizových toků do této rozvojové země.[23] Důležité je, aby ekonomická liberalizace a transformace nebyly koncentrovaným jevem ve volné zóně, ale i měly dopad i na zbytek země a pozitivně působily na celkový rozvoj hospodářství a společnosti příslušné země.

1.2 Dopady ZEZ na domácí zemi

Ve většině případů jsou dané dopady podobné jak v RTE, tak v RZ. Je obtížné jednoznačně ohodnotit ten či onen faktor, protože může mít jak pozitivní tak i negativní souvislosti. Nejednou to závisí také na názoru toho, kdo analýzu provádí.

Mezi kladné přínosy ekonomických zón pro domácí země lze zařadit[24]: podporu zaměstnanosti a vytváření pracovních míst[25], diverzifikaci a růst vývozů, příjmy z rostoucího a svobodnějšího mezinárodního obchodu, příliv deviz a zahraničních investic, příjmy do státního rozpočtu z obchodních činností (např. pronájem půdy a nemovitosti), nepřímé zaměstnávání (zaměstnání, které vzniká mimo ekonomickou zónu, jako důsledek fungování a existence zóny)[26], získání know-how a praktických znalostí z vyspělého světa při vstupu zahraničního kapitálu a investic, zvýšení zaměstnanosti žen zejména ve společnostech, kde ženy mají omezená práva (případ Číny)[27], regionální rozvoj (jako následek efektu přelévání

[23] TATSUYUKI, Ota. The role of special economic zones in China's economic development as compared with asian export processing zones : 1979 – 1995. Asia in extenso. Publication de recherche enligne/an on line research publication, 2003, s. 4. [Online]. [vid. 2014-02-15]Dostupné z: http://www.toyo.ac.jp/uploaded/attachment/2862.pdf.
[24] TIHIR, Jamil. An assessment of free economic zones in Arab countries. Pozn. 11, s. 4.
[25] ZENG, Douglas. How Do Special Economic Zones and Industrial Clusters Drive China's Rapid Development? Pozn. 12, s. 4.
[26] RANJAN, Ram Krishna. Special Economic Zones: Are They Good for the Country? Pozn. 12, s. 28.
[27] AKINCI, Gokhan, CRITTLE, James. Special economic zones: performance, lessons learned and implications for zone development., pozn.2, s.2.

hospodářského rozvoje s ekonomické zóny do vnitrozemí), vyzkoušení hospodářských reforem uvnitř zón, vyšší životní úroveň uvnitř ZEZ a rozvoj střední třídy.[28]

Zvláštní pozornost vyžadují přínosy pro státní rozpočet, které způsobuje zavedení ekonomické zóny. Mezi hlavní zdroje příjmů patří výběr daní z osobních příjmů fyzických a právnických osob, poplatky a prodej licencí, nájemné za pronájem půdy a nemovitosti, příjmy z dovozně-vývozních operací na domácí trh se ZEZ[29] a jiné poplatky za veřejné služby a suroviny. Za hlavní náklady jsou považovány mzdy úředníků a náklady na řízení zóny, vývoj infrastruktury, dotace a pobídky investorům, ztráty na daních z důvodu snahy firem se rozmístit v zóně s nižším daňovým zatížením, nelegální operace mezi domácí zemí a ekonomickou zónou.[30] Ztrátou pro státní rozpočet je omezení příjmů z celních výběrů z importních/exportních operací a duty-free produkce, z důvodu snížení tarifního zatížení uvnitř ZEZ.[31] Stejný dopad mají i ztráty na daních, zejména při přechodu firem do zóny ze zbytku země, kde daňové a tarifní zatížení je jiné než v ZEZ.

Za negativní dopady na domácí zemi[32] považuji zvýšení korupce mezi státními úředníky v ZEZ.[33] Náklady ze státního rozpočtu na rozvoj moderní infrastruktury kolem ekonomické zóny negativně ovlivňují a zadlužují místní rozpočty. Nárůst životní úrovně v porovnání s jinými regiony může způsobit nepokoje a kritiku jiných nedostatečně rozvinutých regionů země. Zároveň ekonomické zóny mohou úspěšně konkurovat podnikatelům z vnitrozemí kvůli tomu, že mají dostatek prostředků, moderní technologie a know-how, systém pobídek, což taky má své negativní vlivy a může způsobit kritiku. To vše může být zdrojem vzniku a prohloubení regionálních rozdílů kvůli soustředění hospodářské aktivity kolem ZEZ a zanedbávání jiných regionů[34] Dosti častým jevem, zejména v rozvojovém světě, je specializace ZEZ na montáž a výrobu produkce s nízkou přidanou hodnotou, což způsobuje nedostatečný rozvoj technologií a pomalý příliv investic do high-tech odvětví. ZEZ brzdí

[28] ENGMAN, Michael. Export processing zones: past and future role in trade and development. Pozn.1, s. 23, 29.
[29] Tyto operace jsou považované za vývozní a platí se dovozní clo.
[30] ENGMAN, Michael. Export processing zones: past and future role in trade and development. Pozn.1, s, 31.
[31] MADANI, Dorsati. A Review of the Role and Impact of Export Processing Zones. The World Bank. 2012, s. 26. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://elibrary.worldbank.org/doi/pdf/10.1596/1813-9450-2238
[32] Mimo uvedené zdroje zahrnuje tento výčet i vlastní závěry a názory autora.
[33] CARTER, Conny. Special economic zones in Asian market economy. New York. 2011, s. 116. [online] [vid. 2013-12-01]. ISBN: 9780415591805. Dostupné z: http://books.google.cz/books/about/Special_Economic_Zones_in_Asian_Market_E.html?id=19fio3Tz_dIC&redir_esc=y
[34] MADANI, Dorsati. A Review of the Role and Impact of Export Processing Zones. Pozn. 26, s. 32

zavedení reforem v celé domácí zemi, pokud se stávají centrem růstu a póly rozvoje a reforem.

Negativním jevem (platí to právě pro čínské ZEZ), je možné zneužívání pracovníků a špatné pracovní podmínky. ZEZ jsou často kritizovány za porušování lidských práv. Znečištění životního prostředí působené využitím zastaralých technologií a soustředěním pouze na ekonomický rozvoj na úkor životnímu prostředí negativně ovlivňuje životní podmínky a dlouhodobě může být důvodem odlivu investorů a pracovní síly.

Negativní dopady zavedení ZEZ jsou většinou spojené s neefektivní a byrokraticky zatíženou správou. Problematická bývá přehnaná orientace na export a zanedbávání výzkumu a vývoje, izolace zóny a příliš silná regulace a omezování ze strany vlády, nesoulad s mezinárodními normami a celkově špatně zvolená strategie fungování zóny. Pozitivní dopady mohou být rovněž dost diskutabilní. Například vliv ZEZ na zaměstnanost je sporný proto, že celkový přímý vliv je v řadě případů zanedbatelný, s výjimkou Číny, která zaměstnává ve svých ZEZ více lidí než mnohé jiné rozvojové země.[35] Růst přílivu PZI je rovněž diskutabilní. Graham tvrdí, že ZEZ nemají tak významný vliv na PZI, a že je to hodně přehnané z důvodu zkreslení statistik a obtížnosti zjištění skutečného dopadu právě ekonomických zón na příliv investic.[36] Regionální rozvoj je umožněn jen potud, pokud ZEZ těsně spolupracuje se zbytkem země a je umožněn efekt přelévání, což často neplatí kvůli různým faktorům jako například nedostatečně rozvinutá legislativa. Efekt výměny technologií a znalostí je rovněž umožněn jen tehdy, když je ZEZ zaměřena na high-tech a výrobu s vysokou přidanou hodnotou, což v mnoha případech neplatilo, zejména na začátku vzniku ZEZ v RZ.[37] Zaměstnávání žen v ZEZ je na druhé straně kritizováno z toho důvodu, že práce žen je mnohdy zneužívána a jsou porušována lidská práva i mezinárodní pracovní normy. Efektivní devizový tok a přínos ze zahraničního obchodu je zcela závislý na existující legislativě, možnosti cirkulace deviz a mezinárodního platebního styku.

[35] AKINCI, Gokhan, CRITTLE, James. Special economic zones: performance, lessons learned and implications for zone development., pozn.2, s. 34–27.
[36] GRAHAM, Edward M. Do export processing zones attract FDI and its benefits. Institute for International Economics, Washington, DC, USA. International Economics and Economic Polic Springer-Verlag 2004. S. 94. DOI: 10.1007/s10368-003-0003-4.
[37] MADANI, Dorsati. A Review of the Role and Impact of Export Processing Zones. Pozn. 26, s. 33

1.3 Faktory úspěšného zavedení ZEZ

Z výše uvedeného je vidět, že zavedení ekonomických zón znamená nejen přínos pro ekonomiku, ale i jisté ztráty a problémy. Země, která uvažuje o vytvoření ZEZ, musí to vše brát v úvahu. Existuje řada pravidel a doporučení pomáhajících vyhnout se nebo alespoň minimalizovat negativní dopady zavedení ekonomické zóny a maximálně zvýšit její úspěšnost a pozitivní přínosy.

Za hlavní překážky úspěšného fungování zóny jsou považovány[38]: nevhodný výběr lokality, což způsobuje nadbytečné infrastrukturní náklady a nedostatečné vazby na domácí a světový trh (rozmístění zóny má co nejlépe odpovídat stanoveným cílům – např. zóna zaměřená na těžký průmysl a metalurgii by měla mít snadný přístup k energetickým zdrojům a surovinám); nedostatečně propracovaná politika, která za hlavní nástroj pro lákání PZI považuje pobídkový systém, který může být nejen moc nákladným pro státní rozpočet, ale i docela zbytečným; neefektivní a nadbytečné pobídky, překážející vzniku zdravé konkurence uvnitř ZEZ[39] (podpora vstupu investic by měla vycházet nejen z pobídkového systému, ale i jiných faktorů jako rozvoj inovace a výzkumu, právní nástroje, vyspělá infrastruktura); neefektivní řízení a byrokratická zátěž, které překážejí vstupu investorů tím, že neposkytují dostatečné informace, mají nízkou úroveň služeb, jsou netransparentní a neodpovídají mezinárodním normám[40] (žádoucí je co nejvyšší flexibilita povolených činností uvnitř zóny a co nejvyšší míra samostatnosti na domácí vládě; systém řízení zóny by zároveň měl být transparentní a umožňovat efektivní spolupráci s domácí vládou a snížení byrokratického zatížení[41]); špatná koordinace spolupráce mezi soukromým a veřejným sektorem; složité a nepochopitelné normy a pravidla pro investory; mohou vznikat určité překážky pro realizaci zboží produkované v ekonomické zóně na domácím trhu kvůli jeho chránění (spolupráce mezi podniky uvnitř a vně ZEZ umožňuje vznik efektu přelévání, jinak je ZEZ jen územím generujícím příjmy, zatímco by mělo přispívat k rozvoji celé země[42]); nelegální operace uvnitř zóny a mezi zónou a domácím trhem.

[38] Kromě uvedených zdrojů je ve výčtu zahrnuta i vlastní analýza autora.
[39] MADANI, Dorsati. A Review of the Role and Impact of Export Processing Zones. Pozn. 26, s. 70
[40] AKINCI, Gokhan, CRITTLE, James. Special economic zones: performance, lessons learned and implications for zone development., pozn.2, s. 45.
[41] RANJAN, Ram Krishna. Special Economic Zones: Are They Good for the Country? Pozn. 12, s. 30
[42] AKINCI, Gokhan, CRITTLE, James. Special economic zones: performance, lessons learned and implications for zone development., pozn.2, s. 50

Je nežádoucí[43] považovat ZEZ za náhradu zavedení reforem ve zbytku země, ale spíše za přechodný mezičlánek pro uplatnění reforem, což umožní vyhnout se dost drahým chybám při zavádění reforem. Propracovaná politika zaměstnanosti, v souladu s mezinárodním právem, umožní snadnější a afektivnější integraci do světového hospodářství. Dostatek kvalifikované pracovní síly, která by odpovídala a mohla realizovat požadovanou činnost, na kterou zóna je zaměřena. Nedostatek kvalitních a vzdělaných pracovníků je brzdicím prvkem pro rozvoj zóny[44] Orientace spíše na high-tech a výrobu zboží s vysokou přidanou hodnotou než na pracovně náročnou výrobu a málo-kvalifikovanou pracovní sílu spolu se zavedením a podporou technologií pro ochranu životního prostředí vytvoří solidní bázi pro vstup investorů z vyspělého světa a výměnu znalostí a dovedností s domácí zemí.

Mnohé z těchto faktorů budou podrobněji zmíněny v dalším výkladu týkajícím se ekonomických zón v Číně. Pro shrnutí tohoto bloku zdůrazněme, že je velmi důležité zvažovat nejen ekonomickou stránku fungování ZEZ, ale i stránku strategickou, legislativní a správní. Výše uvedené principy nejsou pro úspěšné fungování ZEZ univerzální, je to jen souhrn společných zásad. Každou situaci je nutno zvažovat zvlášť a brát v úvahu daná doporučení.

1.4 Specifika zvláštních ekonomických zón v zemích BRIC

Podívejme se na hlavní specifika speciálních ekonomických zón v Indii, Rusku a Brazílii. Analýza poskytne možnost porovnat následný popis ekonomických zón v ČLR a poskytne lepší představu o tom, jak se liší ekonomické zóny a jaké mají společné rysy ve státech BRIC.

Speciální ekonomické zóny v Rusku

V Rusku jsou speciální ekonomické zóny projektem pro rozvoj regionů, cestou přilákání jak domácích, tak i zahraničních investic. Ruský projekt ZEZ je relativně mladý. V roce 2005 byl přijat federální zákon 177 o vytvoření ZEZ jako nástroje rozvoje a modernizace ekonomiky. Za základní požadavky pro účast v projektu bylo stanoveno: investice má mít minimální

[43] TIHIR, Jamil. An assessment of free economic zones in Arab countries. Pozn. 11, s. 7.
[44] MADANI, Dorsati. A Review of the Role and Impact of Export Processing Zones. Pozn. 26, s. 70

hodnotu 10 milionů euro; musí jít o projekt na zelené louce[45]; nesmí být spojen s těžbou a zpracováním nerostných surovin. Ekonomické zóny jsou zřízeny na období 49 let.

Celkem projekt podle odhadů v roce 2007 přilákal zahraniční investice v hodnotě kolem 330 milionů USD a vydělával ročně kolem 210 milionů USD.[46] Zóna má zvláštní status, který umožňuje investorům využití daňových úlev a celních preferencí, mít přístup k infrastruktuře a technických kapacitám. Investoři v ZEZ mají náklady o 30 % nižší než ve zbytku území Ruska. Speciální zóny v Rusku jsou cestou pro domácí společnosti jak realizovat ambiciózní projekty. Pro zahraniční investory jsou vhodnou možností vstupu na ruský trh.[47] ZEZ v Rusku jsou převážně zaměřeny na několik odvětví: vývoj high-tech, rozvoj cestovního ruchu, vývoj a výroba nových druhů produkce a rozvoj dopravy a logistiky. Existují zde 4 typy zón:

- Pět logistických a dopravních zón: Chabarovsk, Uljanovsk, Lipetsk, Kaluga a Murmansk.
- Šest průmyslových zón: Lipetsk, Ludinovo, Moglino, dvě ZEZ Alabuga a Titanové údolí.
- Pět high-tech zón: Petrohrad, Dubna, Zelenohrad, Innopolis a Tomsk.
- Čtyři zóny zaměřené na cestovní ruch a zdravotnictví: Altajské údolí, Bajkalský přístav, Tyrkysová Katuň a Vrata Bajkalu.[48]

Systém investičních pobídek má následující podobu – viz tabulku č. 3.

Působit v ZEZ může jen rezident zóny, kterým může být domácí i zahraniční subjekt při dodržení speciálních podmínek a schválení podnikatelského plánu. Podíl zahraničního kapitálu ve společnosti není stanoven.[49] ZEZ v Rusku spíše jsou považovány za enklávy růstu a investic než zdroj rozvoje celé země. Jedním z hlavních přínosů pro zahraniční investory by

[45] Projekt na zelené louce (green field), znamená typ podniku , kde jsou finanční prostředky použité k vytvoření nového fyzického zařízení pro podnikání v místě, kde žádné stávající zařízení, jsou v současné době k dispozici (definice www.businessdictionary.com)
[46] ENGMAN, Michael. Export processing zones. Pozn. 2, s. 19.
[47] Ruská federace. Zvláštní ekonomické zóny. Popis projektu. [online]. [vid. 2014-02-05]. Dostupné z: http://www.russez.ru/oez/
[48] Investiční mapa Ruské federace. ZEZ. [online]. [vid. 2014-02-05]. Dostupné z: http://invest.gov.ru/map/?lng=ru
[49] Ministerstvo pro hospodářský rozvoj Ruské federace. Stát investorem. [online].[vid. 2014-02-05]. Dostupné z: http://www.economy.gov.ru/wps/wcm/connect/economylib4/mer/activity/sections/sez/becomeinvestor/

se mělo stát snížení byrokratického zatížení, které je považováno za hlavní překážku vstupu zahraničního kapitálu na ruský trh.[50]

Tabulka 3: Druhy investičních pobídek v ZEZ v Ruské federaci

Druh pobídek	Popis
Daňové úlevy	Snížení daňové sazby na příjem a sociální daň, daňové prázdniny na 5 let pro dopravní a pozemkovou daň.
Speciální celní režim	Režim zóny volného obchodu bez DPH a dovozních cel.
Speciální administrativní režim	Systém umožňující snížení byrokratického zatížení v ZEZ.
Garance vlády Ruské federace	Fixace poskytovaných podmínek a garance její plnění vládou.
Přístup ke kvalifikované pracovní síle	Výzkumná a vzdělávací centra v ZEZ.
Infrastruktura	Každému investoru je přidělen pozemek, který je připojen ke komunikacím a infrastruktuře.
Transparentní řízení zóny	Na řízení se podílí: ministerstvo hospodářského rozvoje, ZEZ, subjekty federace.

Zdroj: Ministerstvo pro hospodářský rozvoj Ruské federace. Preference pro investory. [online]. [vid. 2014-02-05]. Dostupné z: http://www.economy.gov.ru/wps/wcm/connect/economylib4/mer/activity/sections/sez/preferences/

Speciální ekonomické zóny v Brazílii

Po částečné izolaci v 60. a 70. letech Brazílie od 90. let prochází cestou liberalizace a otevírání se světu. Stát podporuje reformy pro uvolňování trhu i rozvoj podnikání. Podnikatelské prostředí se dynamicky vyvíjí a může být považováno za přátelské pro zahraniční investory, i když stále existuje řada faktorů jako byrokratické zatížení, centrální zapojení do ekonomiky, nedostatek kvalifikované pracovní síly, značné daňové zatížení a další věci, které brzdí rozvoj Brazílie a přítok zahraničních investic. Zahraniční investoři většinou podléhají stejnému zacházení jako domácí podniky a jsou cekem vítáni. V Brazílii neexistuje preferenční daňový systém pro lákání zahraničních investorů, ale jsou zde určité pobídky pro exportně orientované podniky.[51]

Speciální ekonomické zóny v Brazílii fungují většinou jako zóny volného obchodu a jsou určeny pro podporu rozvoje příslušných regionů a rozvoj průmyslové a exportně orientované činnosti. Zóny jsou spravovány federálním příjmovým sekretariátem a Superintendência da

[50] ENGMAN, Michael. Export processing zones. Pozn. 2, s. 20.
[51] Price Waterhouse Coopers. Doing business and investing in Brazil. 2005. S. 30. [online]. [vid. 2014-02-05]. Dostupné z: https://www.pwc.com.br/pt/publicacoes/assets/doing-business-brazil05.pdf

Zona Franca de Manaus, což je nejvýznamnější dozorčí společnost. Nejvýznamnější zónou volného obchodu v Brazílii je Manaus, která vznikla v roce 1967 a má působit do roku 2023. Zóna poskytuje 88% slevu na dovezené zboží, preferenční zacházení vůči průmyslovému zboží, 75% slevy na daně z příjmu, volný obchod uvnitř zóny mezi odvětvími, snížení úrokové sazby pro podniky přispívající do rozvoje vzdělání, cestovního ruchu, výzkumu a rozvoje a jiných progresivních odvětví.[52] Obchod se zbytkem domácí ekonomiky podléhá importním daním a dovoz do zóny má preferenční zacházení. Působit tady mohou domácí i zahraniční podniky a není stanoven limit zahraničního podílu ve společnosti. Zahraniční firmy mají stejná práva jako domácí a mohou ve stejné míře využit investičních pobídek.[53] Kromě nejznámějšího Manausu existuje v zemi řada dalších zón volného obchodu: Free Trade Zones of Brasiléia and of Cruzeiro do Sul, Free Trade Zones of Bonfim and of Boa Vista, Free Trade Zone of Guajará-Mirim, Free Trade Zone of Tabatinga, Free Trade Zone of Macapá and Santana.[54]

Některá odvětví jsou hodně regulovaná: výroba elektřiny, dodávky vody, železniční doprava, kabotážní doprava, kino, zpracování a těžba plynu a ropy, zdravotnictví, bankovnictví, finanční služby, těžba, letectví. V poslední době má úloha a kontrola státu klesající trend, ale stále je značná.[55]

Speciální ekonomické zóny v Indii

ZEZ v Indii existují již od roku 1960 ve formě EPZ. Přínos pro indickou ekonomiku těchto zón nebyl výrazný kvůli neefektivní administrativě, nedostatečně vyvinuté infrastruktuře, rigidnímu finančnímu systému a jiným faktorům. Až v roce 2000 byl vypracován nový program Export and Import Policy 2000, který přeměnil EPZ v soukromé a polosoukromé ZEZ. ZEZ poskytovaly větší spektrum činnosti dostupné pro investory, větší daňové úlevy, firmy začaly mít větší svobodu a menší omezení své činnosti, menší pokuty za neplnění podmínek stanovených zónou, větší přístup na domácí trh, zjednodušené celní procedury, snadnější vstup PZI do a z ZEZ. Daný program měl za cíl oživit exportně orientované odvětví a umožnit větší vstup zahraničních investorů. Zároveň bylo umožněno vlastnictví ZEZ i zahraničními subjekty. Již v roce 2005 v osmi ZEZ působilo 811 firem, které vydělávaly

[52] FUJIKAWA, Egil. Manaus Free Trade Zone. The Brazil business. 2012. [online]. [vid. 2014-02-05]. Dostupné z: http://thebrazilbusiness.com/article/manaus-free-trade-zone
[53] Price Waterhouse Coopers. Doing business and investing in Brazil. Pozn. 46, s. 42.
[54] DURAN, Rebeca. Free Trade Zones in Brazil. The Brazil business. 2013. [online]. [vid. 2014-02-05]. Dostupné z: http://thebrazilbusiness.com/article/free-trade-zones-in-brazil
[55] Price Waterhouse Coopers. Doing business and investing in Brazil. Pozn. 46, s. 44.

0,4 miliard USD ročně, a zaměstnávaly kolem 100 600 pracovníků. Ve stejném roce byl přijat nový zákon Special Economic Zones Act 2005, který vedl ke vzniku dalších 181 ZEZ a podání 200 žádostí o založení ZEZ do roku 2006. Tento zákon snížil požadavky na založení zón a byrokratické zatížení. Žádná kritéria pro minimální přidanou hodnotu nebo exportní operace nebyla stanovena, ale vývoz do zbytku země byl zdaněn jako standardní importní operace. ZEZ byly prohlášeny za bezcelní prostor a jsou považovány za zahraniční teritorium. Žádné omezení a zdanění repatriace zisku, daňové prázdniny na pět let a jiné investiční pobídky vedly k přílivu zahraničních investic. Příliv PZI, navýšení devizových rezerv, rozvoj exportu, vytvoření pracovních míst a růst životní úrovně, transfer know-how a nových technologií, rozvoj ekonomicky slabších regionů, vytvoření impulsu pro celou ekonomiku a otestovaní nových reforem – jsou hlavní cíle ZEZ v této zemi.[56]

[56] RANJAN, Ram Krishna. Special Economic Zones: Are They Good for the Country? Pozn. 12, s. 11, 12.

2 Čínské ZEZ a jejich specifika

Cílem této kapitoly je charakterizovat čínský model zvláštních ekonomických zón, jejich specifika a vlastnosti vyplývající z historického rozvoje a zvláštností politického a ekonomického systému ČLR. Považuji za důležité na začátku prozkoumat historický rámec vzniku ZEZ v Číně, což je zásadní pro správné pochopení předpokladů a forem, které ZEZ nabyly na daném území.

2.1 Reformy otevírání čínského trhu s důrazem na vznik a rozvoj zvláštních ekonomických zón

Období 60–70. let 20. století bylo spojeno s řadou událostí ve světové ekonomice, které měly bezprostřední vliv na rozvoj asijského regionu a jeho intenzivní začlenění do světového hospodářství. Především se jedná o to, že politika substituce dovozů, která byla populární zejména v Latinské Americe, prokázala svou neschopnost řešit vytyčené cíle a na její místo nastoupila politika otevírání trhů, která byla považována v dané době za perspektivní. Ropné šoky 70. let měly za následek, zejména ve vyspělém světě, to, že pracovně a energetické náročná výroba se začala přesunovat do rozvojového světa, zejména do jihovýchodní Asie. Mezi asijskými nově industrializovanými zeměmi (ANIZ)[57] začal konkurenční boj o investice rozvinutého světa, což vedlo k rozvoji různých forem lákání daných investic, jednou z nichž byly ZEZ. Na konci 70. let do této „hry" vstoupila i ČLR, která dokázala využít své komparativní výhody a zkušenosti svých sousedů a během dvaceti let je nejen přestihnout, ale i stát se tahounem regionu v rámci PZI a mezinárodního obchodu.

Čína byla v 70. letech zaostalou zemí, s řadou vnitřních problémů politického i ekonomického charakteru. Vývoj v období vlády Mao Ce-tunga by mohl být popsán pojmy jako regionální politika soběstačnosti, kolektivizace, centrální plánování a státní kontrola průmyslu, omezené zapojení do světové ekonomiky a prioritní postavení těžkého průmyslu. Tato politika nebyla schopna zajistit rozvoj země a odpovídat soudobým výzvám a trendům. V roce 1978 Teng Siao-pching navrhl jiný směr rozvoje čínského hospodářství, který by měl dostat Čínu na jinou úroveň jak ekonomického rozvoje, tak i lepšího postavení v mezinárodních vztazích.

[57] ANIZ: asijské nově industrializované země (Jižní Korea, Tchaj-wan, Hongkong a Singapur)

Klíčové myšlenky politiky „otevřených dveří“ Pchinga byly tyto[58]:

- Nerovnoměrný regionální rozvoj může způsobit rychlejší ekonomický rozvoj celé země: nejprve by se měly rozvinout pobřežní regiony a následně předat svou zkušenost a výsledky reforem zbytku země.
- Čtyři modernizace: zemědělství, průmyslu, obrany, vývoje a výzkumu.
- Princip „krok po kroku“.[59] Strategie uplatnění reforem postupným způsobem, metodou pokusů a omylů.
- Decentralizace, vybudování trhů, integrace čínské ekonomiky do světového hospodářství.
- Zvláštní úloha pobřežní zóny, jako vybraného regionu pro provedení reforem, zejména jižních provincií Kuang-tung a Fu-ťien.[60]
- Uplatnění tržních reforem pří zachování socialistického řádu.

Modernizaci ekonomiky lze chronologicky rozdělit do několika období. První etapa se datuje od roku 1978 do poloviny 80. let, druhá do začátku 90. let a třetí od vstupu Číny do WTO v 2001 až po současnost.[61]

Politická situace v zemi na konci 70. let byla dost nestabilní. Pching čelil silné opozici, která se obávala toho, že liberalizační politika a vstup zahraničního kapitálu do země mohou ohrozit tehdejší socialistický systém a kontrolu nad ekonomikou. Kompromisem byla politika postupného a regionálního zavádění reforem. Jako zkušební region pro provádění reforem byly vybrány jižní provincie. Tyto provincie totiž nehrály v tehdejší ekonomice ČLR zásadní úlohu a neúspěch programu by dramaticky neovlivnil ekonomiku země. Druhým důvodem bylo to, že jižní region byl historicky více otevřen pro mezinárodní styky a měl s tím už určité zkušeností. Přímořská poloha byla přijatelná pro rozvoj mezinárodního obchodu. Právě z těchto oblastí také migrovalo nejvíce lidí do zahraničí, zejména do vyspělého světa. Čínská vláda sázela především na čínskou zahraniční komunitu jako první investory do

[58] VOGEL, Ezra F.Deng Xiaoping and the Transformation of China. The Belknap Press. 2011. S. 217, 317. ISBN: 0674055446
[59] BAUM, Richard. Burying Mao: Chinese Politics in the Age of Deng Xiaoping. Princeton University Press, 1996. S. 17. ISBN:0691036373
[60] TATSUYUKI, Ota. The role of special economic zones in China's economic development as compared with asian export processing zones : 1979–1995. Pozn. 18, s. 2.
[61] MALINI, Tantri. Trajectories of China’s integration with the world economy through SEZs: a study on Shenzhen SEZ. The Institute for Social and Economic Change. 2011. S.2. [online]. [vid. 2013-12-01]. ISBN 978-81-7791-117-6. Dostupné z: http://www.isec.ac.in/WP%20261%20-%20Malini%20L%20T_4.pdf.

modernizovaných oblastí. Dalším důvodem byla blízkost Tchaj-wanu, Hongkongu a Macaa, které byly považovány za zdroje investic a sblížení s těmito oblastmi bylo strategické v rámci politiky „jedné Číny“. Provincie Fu-ťien a Kuang-tung, v porovnání se severními provinciemi a některými provinciemi ve vnitrozemí, neměly tak rozvinutý těžký průmysl s dominantní pozicí velkých státních podniků, byly flexibilnější pro uplatnění reforem. V provincii Kuang-tung byla vybrána města Šen-čen,Ču-chaj a Šan-tchou. V provincii Fu-ťien to byl Sia-men. Šen-čen byl zvolen jako experimentální projekt. V případě Sia-men a Šan-tchou byly ZEZ vytvořeny jako součásti průmyslových měst.Ču-chaj a Šen-čen byla původně malá města, která by se během svého rozvoje měla stát moderními velkoměsty. Ostrov Chaj-nan byl zvolen jako ZEZ později a měl sloužit jako zmenšený vzor celého státu kvůli svým specifickým geografickým podmínkám a relativní izolovanosti.[62]

Jako základní důvody vzniku ZEZ bychom mohli vymezit následující[63]:

- Otestování reforem před uplatněním ve zbytku země.
- Budování vazeb na světovou ekonomiku a přilákání PZI, zejména Číňanů a jejich firem ze zahraničí.
- Zvýšení ekonomických vazeb na Hongkong, Macao, Tchaj-wan.
- Oživení ekonomiky a rozvoj zahraničního obchodu s důrazem na podporu vývozu.
- Technologický pokrok, transfer technologií.
- Získání vyspělých znalostí a dovedností.
- Příliv deviz.
- Nárůst zaměstnanosti.[64]

V roce 1979 byl přijat zákon, umožňující zahraničním hospodářským subjektům investovat do speciálně zřízených ekonomických zón. Důraz byl kladen na to, aby čínské ekonomické zóny byly odlišné od podobných na Tchaj-wanu nebo v Jižní Koreji. Bylo to i politickým důvodem, který ukazoval na to, že, i když Čína jako první socialistický stát, který se pokoušel o podobné reformy, zaváděla podobné zóny, používala je jenom jako nástroj pro posílení existujícího socioekonomického řádu a nikoliv pro zásadní prokapitalistické změny. Samotný

[62] GRAHAM, Edward M. Do export processing zones attract FDI and its benefits. Pozn. 30, s. 88–92.
[63] Kromě uvedených zdrojů i vlastní uvažování autoru
[64] TATSUYUKI, Ota. The role of special economic zones in China's economic development as compared with asian export processing zones : 1979–1995. Pozn. 18, s. 4.

název „zvláštní ekonomická zóna“ vznikl již roku 1980[65] a měl odlišovat čínský projekt od podobných ve světě.

2.2 Etapy rozvoje ZEZ a jejich charakteristiky

První etapou je období od spouštění projektu ZEZ v roce 1979 do poloviny 80. let. Dané období může být charakterizováno jako experimentální a nejproblematičtější. Nedostatek zkušeností vlády, nedostatečně vyvinutá legislativa a infrastruktura, nedostačující monetární liberalizace a jiné faktory způsobily, že dané období nepřineslo očekáváné výsledky. PZI vykazovaly mnohem menší nárůst, než se očekávalo, a ten z větší částí pocházel z vnitrozemí a Hongkongu (viz tab. 4)

Tabulka 4: Geografické rozdělení zdrojů PZI do ČLR, 1991–1999, v %

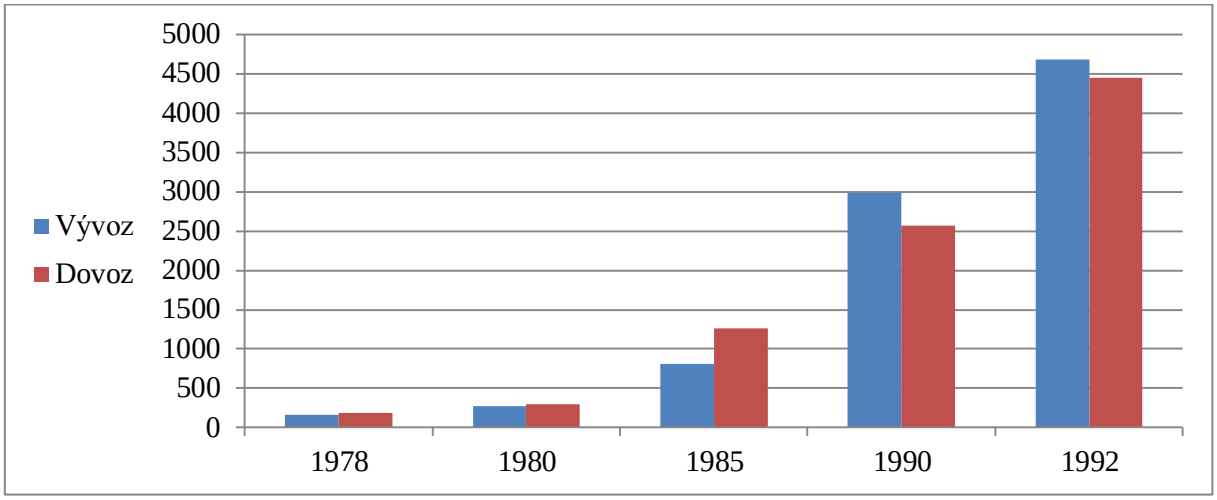
Země původu	1991	1995	1999
Celkem	100,0	100,0	100,0
Hongkong	55,3	53,4	41,0
Japonsko	13,1	8,5	7,2
Tchaj-wan	10,1	8,4	6,5
USA	7,1	8,2	9,9
EU	5,7	5,7	11,0
Singapur	1,1	4,9	6,2
Korea	0,0	2,8	3,0

Zdroj: TSENG, Wanda. FDI in China. IMF policy discussion paper PDP/02/2. 2002. [Online]. [vid. 2014-02-15]. Čínské statistické ročenky od roků 1991–1999. Dostupné z: http://www.imf.org/external/pubs/ft/pdp/2002/pdp03.pdf

Většina kapitálu proudila do odvětví s nízkou přidanou hodnotou (cestovní ruch nebo textilní výroba). Investice do pracovně náročné výroby (textilní, potravinářský, elektronický průmysl a další) nedokázaly naplnit cíle pro transfer technologií.[66] Mezinárodním investicím byla také na překážku obtížnost vstoupit na trh, nesměnitelnost měny a nedostatek informací o možnostech a způsobech investování na čínském trhu. Obchodní bilance v první dekádě nevyplňovala stanovené cíle a byla většinou záporná viz graf č. 1. Zmíněné skutečnosti způsobily značný nárůst skepse z úspěchu zavedení ZEZ a posílení opozice, která od samého začátku lobbovala za ukončení daného programu.

[65] CHU, D. The Special Economic Zones and the Problem of Territorial Containment. In: China SEZ: policies, problems and prospects.Hong Kong. Oxford Univercity press. 1986. S. 22.
[66] TATSUYUKI, Ota. The role of special economic zones in China's economic development as compared with asian export processing zones : 1979–1995. Pozn. 18, s. 19.

Graf 1: Obchodní bilance ČLR, 100 mil. CNY, 1978–1992

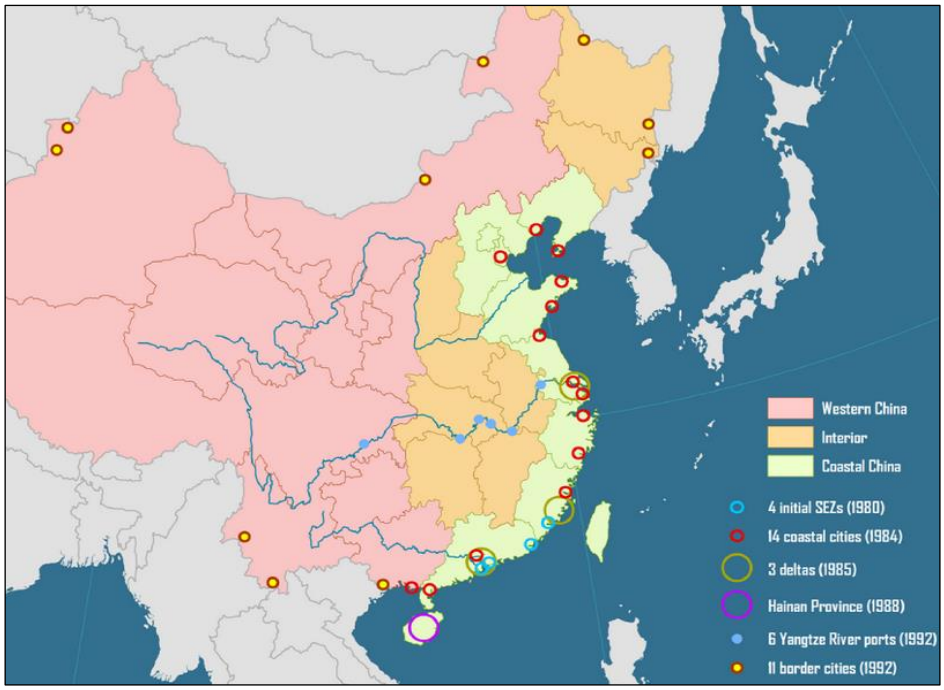
Zdroj: Čínská statistická ročenka 2011. Obchodní bilance v jednotlivých letech. Vlastní zpracování.

K dalšímu rozvoji ZEZ přispěla návštěva Pchinga v ZEZ v roce 1984, čímž začíná druhé období. Byla otevřena řada nových pobřežních měst, která dostala podobné preferenční postavení jako ZEZ. Celkem bylo vytvořeno 14 nových ekonomických zón. Mezi ně patří: Ta-lien, Čchin-chuang-tao, Tchien-ťin, Jen-tchaj, Čching-tao, Lien-jün-kang, Nan-tchung, Šanghaj, Ning-po, Wen-čou, Fu-čou, Kuang-čou, Čan-ťiang a Pei-cha. V roce 1985 vytvářely dané regiony kolem pětiny průmyslového výkonu země.[67] Zároveň byly v roce 1986 doplněny další pobídky investorům, byla poskytnuta větší autonomie společným podnikům a snížena byrokracie. Politika otevřených dveří dostala ještě větší podporu čínské vlády. V roce 1985 byly otevřeny delty Perlové a Dlouhé řeky.[68] V roce 1988 se ostrov Chaj-nan stal další ZEZ. Liberalizační kroky a reformy měly svůj dopad na rozvoj ZEZ. Dramaticky se zvýšily PZI, životní úroveň uvnitř ZEZ, ceny nemovitostí a mzdy. V období od poloviny roku 1980 a začátku roku 1990 vzrůstaly přímé zahraniční investice stabilně a představovaly zhruba jednu třetinu celkového přílivu zahraničního kapitálu.[69] Z grafu č. 1 je vidět, že od poloviny 80. let se zlepšuje i obchodní bilance, už od druhé poloviny 80. začíná vykazovat kladné hodnoty. Celkem se otevřené ZEZ podílely v roce 1986 kolem 37 % na čínských PZI.[70] Tak prudký rozvoj ZEZ způsobil nárůst regionálních rozdílů. Najednou se zvýšila korupce,

[67] XU, Chenggang. The Fundamental Institutions of China's Reforms and Development. Journal of Economic Literature 2011, 49:4, 1076–1151. University of Hong Kong and WCU–SNU. S. 1114. [Online]. [vid. 2014-02-15]. Dostupné z: http:www.aeaweb.org/articles.php?doi=10.1257/jel.49.4.1076
[68] TATSUYUKI, Ota. The role of special economic zones in China's economic development as compared with asian export processing zones : 1979–1995. Pozn. 18, s. 20.
[69] TSENG, Wanda. FDI in China. IMF policy discussion paper PDP/02/2. 2002. S. 3.
[70] XU, Chenggang. The Fundamental Institutions of China's Reforms and Development. Pozn. 48, s. 114.

kriminalita, nelegální operace, znečištění prostředí uvnitř a v okolí ZEZ. Otevření pobřežních měst způsobilo ke konci 80. let pokles úlohy ZEZ , protože nově otevřená města poskytovala investorům podobné výhody. Jsou to zejména regiony Perlové a Žluté řeky.

Obrázek 1: Geografické rozložení otevřených zón v ČLR, 1978–1993

Zdroj: World Bank. World Development Report 2009: Reshaping Economic Geography. [Online]. [vid. 2014-02-15]. Dostupné z: http://people.hofstra.edu/geotrans/eng/ch5en/conc5en/China_SEZ.html

Rok 1989 a události na Náměstí nebeského klidu přinesly zhoršení investičního klimatu, odliv PZI kvůli ostré kritice Západu na porušování lidských práv v ČLR a embargo na obchod se zbraněmi ze strany USA a ES. Předkrizová dynamika růstu byla obnovena po tzv. jižní cestě Pchinga a následných liberalizačních reformách. Počátkem 90. let začíná nové období rozvoje ZEZ v ČLR, které potrvá celou dekádu. Pching uskutečnil známou „jižní cestu“[71], při níž vyjádřil svou podporu reformám a určil směr dalšího rozvoje. Byla uplatněna řada dalších liberalizačních reforem v zájmu obnovení rozvoje ZEZ. Do základních skupin reforem mohli bychom zařadit: administrativní (razantní snížení byrokratického zatížení a zapojení centra do řízení zón; speciální ekonomické zóny získaly větší nezávislost na centrální vládě); podnikání (snížení zapojení státu do rozhodování a kontroly podnikání a obchodování se zahraničím; otevření řady odvětví dosud zakázaných pro zahraniční investice); konkurence (snížení role státních podniků, které dosud měly téměř monopolní postavení, což vedlo k růstu zastoupení

[71] Jižní cesta: leden 1992 cesta Pchinga na Jih ČLR – obnovení tržních reforem za politické kontroly vládnoucí strany.

soukromého sektoru v jednotlivých odvětvích hospodářství a rozvoji tržních vztahů a konkurence, nezbytné pro vývoj produktivity a konkurenceschopnosti); tvorba cen (zavedení systému tří druhů cen místo centrálně stanovených (fixní, plovoucí a volné), což umožnilo podnikům do určité míry provádět vlastní cenovou politiku a dosahovat zisků); zaměstnání (podnikům bylo umožněno zaměstnávat na kontraktní bázi, což přispělo k větší efektivitě alokací pracovní síly a flexibilitě pracovního trhu); bankovní systém (uvolnění finančního sektoru umožnilo otevření poboček zahraničních bank a finančních institucí v ZEZ); investiční struktura (byla otevřena řada sektorů pro zahraniční investory, které dosud byly zakázány).[72]

Byly otevřeny pro zahraniční kapitál další ekonomické činnosti jako pojištění, doprava, finanční služby, zrušena řada restrikcí pro společné podniky. Ve stejném roce bylo prohlášeno, že politika otevřených dveří je prodloužena o dalších sto let a oficiálně byl určen směr na vybudování socialisticko-tržní ekonomiky. Byla otevřena řada dalších zón pro zahraniční investice jako Pchu-tung. Celkem bylo otevřeno dalších 18 exportně-průmyslových zón a 11 příhraničních zón. Roční využití PZI vrostlo ze čtyř miliard dolarů ročně v roce 1991 na více než 45 miliard v letech 1997 a 1998.[73]

V roce 1993 bylo zahájeno jednání o vstupu ČLR do Světové obchodní organizace. V návaznosti na to byla provedena řada dalších liberalizačních reforem, jako např. snížení dovozních tarifů a kvót, bankovní reforma, modernizace legislativy, daňová reforma. V roce 1995 se Čína stala druhým největším příjemcem PZI po USA.[74] Prioritními rozvojovými oblastmi se staly zemědělství, energetika, doprava, telekomunikace, suroviny, high-tech a těžební průmysl ve vnitrozemí.

Tabulka 5: Příliv PZI do Číny v jednotlivých obdobích

Ukazatel	1984–89	1990–94	1995–99
Objem PZI (v mld. USD)	2,30	16,10	40,6
Podíl PZI na HDP (v %)	0,70	27,10	23,3
Podíl na PZI v RZ (v %)	12,70	27,10	23,3
Roční nárůst přílivu PZI (v %)	9,70	12,20	8,3

Zdroj: TSENG, Wanda. FDI in China. IMF policy discussion paper PDP/02/2. 2002. S. 3.

[72] GRAHAM, Edward M. Do export processing zones attract FDI and its benefits. Pozn. 30, s. 88–92.
[73] TSENG, Wanda. FDI in China. IMF policy discussion paper PDP/02/2. 2002. S. 3
[74] The World Bank. Foreign direct investment, net inflows. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD

Důležitým krokem byla podpora rozšíření výsledků ZEZ do vnitrozemí kvůli dramatickému navýšení regionálních rozdílů. V roce 1996 byl oficiálně přijat cíl jejích snížení a v roce 1997 společnosti zaměřené na vyspělé technologie dostaly povolení realizovat 100 % své produkce i ve zbytku domácího trhu. Dané období je charakterizováno snížením zvýhodněného postavení ZEZ a investičních pobídek. Naopak celá řada měst uvnitř země získala takové postavení, jako ZEZ a podobnou podporu pro vyrovnání regionálních nerovnováh. ZEZ by se nyní měly orientovat spíše na vyspělé technologie a výrobu s vysokou přidanou hodnotou.[75]

Tabulka 6: Vývoj vybraných ekonomických ukazatelů ČLR, 1978–1999

Ukazatel	1978	1999
Obchodní bilance (mil. USD)	-11,4	292,30
Zahraniční obchod (100 mil. USD)	206,4	4742,90
HDP (100 milionů CNY)	3548,2	46144,60
HDP per capita (CNY)	381,0	1644,00
Zemědělství (% HDP)	28,2	16,50
Průmysl (% HDP)	47,9	45,80
Služby (% HDP)	23,9	37,70
Spotřeba energie (10 000 ton SCE[76])	57144,0	145531,00

Zdroj: Čínská statistická ročenka 2011. Ukazatele rozvoje hospodářství a společnosti. Vlastní zpracování.

Tabulka č. 6 ukazuje vývoj některých ekonomických ukazatelů v období od začátku reforem i blízko vstupu ČLR do WTO. Z uvedených ukazatelů je patrné, jak razantní vliv na čínskou ekonomiku měla politika „otevřených dveří“. Za pouhých dvacet let vzrostl objem zahraničního obchodu o více než 2 000 %, HDP na hlavu o více než 400 %, spotřeba energie se více než zdvojnásobila. Tato politika znamenala výrazný impuls pro čínskou ekonomiku. Z tabulky č. 5 se dá odvodit, jak prudce se vyvíjí příliv PZI do čínské ekonomiky po zavedení liberalizačních reforem 90. let. Geografické rozdělení PZI v období 1983–1998 vypadalo následovně: 88 % ve východním regionu, 9 % v centrálním a zbytek připadal na západní region ČLR.[77]

[75] TATSUYUKI, Ota. The role of special economic zones in China's economic development as compared with asian export processing zones : 1979–1995. Pozn. 18, s. 21–22.
[76] SCE: Standard coal equivalent (standardní ekvivalent uhlí).
[77] TSENG, Wanda. FDI in China. IMF policy discussion paper PDP/02/2. 2002. S. 4.

Od zavedení ZEZ, nebyly možnosti investování pro zahraniční investory limitovány jen uvnitř zón a část PZI šla i do jiných částí země.[78] Do roku 1985 jen 30 % PZI šlo do ZEZ, 80 %, z nich mělo původ v Hongkongu nebo Macau. Tabulka č. 7 ukazuje, jak značný vliv měly reformy 90. let na roli ZEZ jako nástroje lákání PZI. Značně vzrostl podíl ZEZ na PZI v období liberalizačních reforem 90. let. Pozitivní změny můžeme pozorovat i před vstupem Číny do Světové obchodní organizace v roce 2001.

Tabulka 7: Podíl ZEZ na PZI, 1980–2005

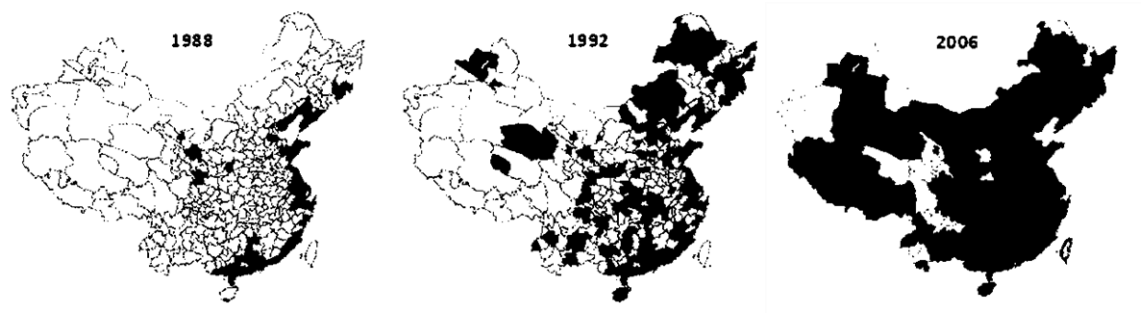
Rok	Počet ZEZ	Podíl ZEZ na vývozech	Podíl ZEZ na PZI
1980	4	1,50 %	34,90 %
1985	77	89,00 %	37,20 %
1990	290	71,80 %	73,20 %
1995	341	83,80 %	89,80 %
2000	341	91,80 %	95,30 %
2005	342	93,10 %	93,50 %

Zdroj: XU, Chenggang. The Fundamental Institutions of China's Reforms and Development. Journal of Economic Literature 2011, s. 1114. Čínské statistické ročenky 1986–2006.

Dnes není pojem ZEZ chápán stejně jako na začátku zavádění reforem. ZEZ zahrnují řadu dalších forem otevřených zón, které jsou mezi sebou propojeny. Již v roce 2006 v Číně bylo vytvořeno 14 pobřežních otevřených měst, 15 zón volného obchodu, 60 EPZ, 54 hospodářských a technologických zón (do roku 2008 jejich počet vzrostl na 88), 53 high-tech zón, 15 příhraničních zón pro hospodářskou spolupráci.[79] Zóny mají odlišné postavení. Existují zóny provinční úrovně a pouze městské. V období do roku 1985 pouze 9 % měst mělo statut ekonomických zón, do roku 1990 jejich počet vzrostl o 24 % a v roce 2008 dosáhl 92 %. Projekt ekonomických zón expandoval směrem od pobřežního regionu do vnitrozemí viz obrázek č. 2.[80]

[78] GRAHAM, Edward M. Do export processing zones attract FDI and its benefits. Pozn. 30, s. 96
[79] China knowledge. China Special Report. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.chinaknowledge.com/Business/CBGdetails.aspx?subchap=11&Id=31
[80] WANG, Jin. The economic impact of Special Economic Zones: Evidence from Chinese municipalities. S0304387812000934. Division of Social Science, Hong Kong University of Science and Technology. 2010. S. 136–137. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0304387812000934

Obrázek 2: Geografický rozvoj ZEZ na území ČLR, 1988–2006

Zdroj: WANG, Jin. The economic impact of Special Economic Zones: Evidence from Chinese municipalities. S. 137.

2.3 Faktory lákající zahraniční investory do čínských ZEZ

Již bylo řečeno, že nové trendy ve světové ekonomice v období 60–70. let způsobily přesun zájmu investorů do rozvojového světa a zejména do jihovýchodní Asie. Hlavním stimulem byly nižší ceny vstupů a pracovní síly. Sledujme nyní faktory, které způsobily zájem investorů z celého světa právě o čínský trh.

Studie World Investment Report 2013[81] vymezuje hlavní aspekty rozhodující pro vstup zahraničních investorů na nový trh: velikost trhu, hospodářský růst a dlouhodobá udržitelnost tohoto růstu, vysoká a rychlá výnosnost investovaného kapitálu, dostupnost levné a kvalifikované pracovní síly, vyspělá infrastruktura a její dostupnost, úroveň konvertibility domácí měny, makroekonomická stabilita a proreformní politika, stupeň vyvinutosti soukromého sektoru, stupeň liberalizace hospodářství a začlenění do mezinárodní dělby práce.

Na čínském trhu byly klíčovými determinantami vstupu zahraničních investic: rozvojová dynamika čínské ekonomiky, její udržitelnost a liberalizace, velikost trhu, dostupnost levné pracovní síly, stupeň rozvoje infrastruktury v centrech určených pro PZI, stupeň rozvoje legislativy a její orientace na tržní hospodářství a soukromé vlastnictví, podpora investic a investiční pobídky.[82] Velcí investoři z vyspělých zemí za rozhodující důvod pro vstup na čínský trh považovali velikost trhu, hospodářský růst a dostupnost rozvinuté infrastruktury.[83]

[81] World Investment Report 2013. United nation publication. ISBN: 978-92-1-112868-0. S. 148. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://unctad.org/en/publicationslibrary/wir2013_en.pdf
[82] Main determinants and impacts of foreign direct investment on Chinas economy. OECD. Pozn. 14, s. 11–15.
[83] WEI, Shang-Jin. Attracting foreign direct investment: Has China reached its potential? China Economic Review. Volume 6, Issue 2,1995, Pages 187–199. S. 191. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/1043951X95900039

Pro investory z asijského regionu nebo rozvojového světa byla důležitá dostupnost pobídek a levné pracovní síly. Investice ve velkých městech jako Peking nebo Šanghaj zajímaly ty, kteří potřebovali kvalitní pracovní sílu a zaměřovali se na vyspělé technologie, lépe vyvinutou infrastrukturu a blízkost k rozhodovacímu centru.[84] Byly to zejména velké společnosti investorů ze západu a Japonska. Pro ně investiční pobídky poskytované ZEZ nebyly tak zajímavé jako samotný obrovský čínský trh a možnosti působit na něm. Ostatní investovali do ZEZ, kde na začátku jejích zavedení byla levnější pracovní síla, a nepotřebovali nejmodernější technologie. Pro tyto investory byl zásadní systém investičních pobídek poskytovaných ZEZ. Vyčlenily se tedy dva typy investorů „market seeking" a „resource seeking". Západní investoři měli především zájem o bezpečnost investice, avšak potýkali se s problémy kulturního a jazykového charakteru. Asijští investoři tyto problémy neměli a zajímali se o levnou pracovní sílu a nájemné.[85]

Rozdělení zájmů zahraničních investorů ovlivnilo průběh rozvoje ZEZ v Číně. Bylo již uvedeno, že od spuštění projektu ZEZ do druhé poloviny 80. let se zóny potýkaly s řadou problémů a nenaplňovaly očekávané cíle. Dnes se to dá zdůvodnit tím, že investoři, převážně se zemí jihovýchodní Asie[86], se zajímali hlavně o levné vstupy a převážně se orientovali na montážní a textilní výrobu s nízkou přidanou hodnotou. Daná skutečnost překážela přenosu technologií a rozvoji strategických odvětví. Zároveň nedokonalost legislativních norem a nedostačující připravenost čínské ekonomiky pro přijetí investorů z jiných zemí než asijských překážela vstupu tak žádoucího kapitálu a dovedností z vyspělého světa.

Podívejme se na systém pobídek, který byl poskytnut na území ZEZ. Následující tabulka č. 8 nám dává představu o tom, jak pobídkový systém vypadal v průběhu 80. let.

Druhá polovina 90. let s sebou přinesla důležité reformy, které umožnily vstup západních investorů a s tím spojené technologie a know-how. Tím pádem druhá polovina 90. let přinesla další vlnu přítoku PZI do Číny

[84] Wall, D. China's Economic Reform and Opening-Up Process: The Role of the Special Economic Zones. 1993. Development Policy Review, 11: 243–260. [online]. [vid. 2013-12-01].
DOI: 10.1111/j.1467-7679.1993.tb00040.x. S. 245.
[85] GRAHAM, Edward M. Do export processing zones attract FDI and its benefits. Pozn. 30, s. 92–100
[86] TATSUYUKI, Ota. The role of special economic zones in China's economic development as compared with asian export processing zones : 1979–1995. Pozn. 18, s.17.

Tabulka 8: Pobídkový systém v ZEZ v ČLR v r. 1984

Typ pobídek	Popis
Úlevy na daně z příjmů	Přímý obchod, společné podniky, cizí vlastněné podniky – nevztahují se na ně lokální daňové přirážky, které platí podniky v jednotlivých regionech mimo ZEZ. Uplatněn princip stejného zacházení a daňové úlevy
Zrychlené daňové odpisy	Poskytované podnikům uvnitř ZEZ
Daň z remitencí	Neaplikuje se v ZEZ
Dovozní clo	Na investiční celky a suroviny se neaplikuje.
Vývozní clo	Neaplikuje se, s výjimkou vývozu zboží, vyrobeného v ZEZ, do vnitrozemí
Komerční a průmyslová daň	Úlevy a snížené sazby v ZEZ
Daň z osobního příjmu	50% slevy
Speciální podmínky pro etnické Číňané	Úlevy na daních z příjmů FO i PO
Náklady	Zlevněné nájemné, snížené náklady na vodu a energii, podíl vlády na infrastrukturních nákladech, liberální pracovní legislativa a jiné
Vztahy s domácí zemí	Možnost dovozu za preferenčních podmínek na domácí trh, zvýšené kvóty na obchod s domácím trhem, zvýhodněný kurz RMB pro etnické Číňany obchodující s domácím trhem z ZEZ

Zdroj: OBORNE, Michael. China's special economic zones. OECD, 1986. S. 139, 178. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://books.google.cz/books?id=P1CnDIYqKmgC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Novým trendem v tomto období je to, že byla otevřena celá řada dalších pobřežních měst pro investory. Statistika často neodlišuje přítok investic do ZEZ nebo do provincie všeobecně. Od tohoto období ZEZ ztrácejí svou úlohu jako centra rozvoje a investic a stále více dochází k přelévání rozvojových trendů do okolí a jiných regionů.[87]

Je třeba dále vysvětlit roli etnických Číňanů v rozvoji ZEZ a přílivu zahraničních investic. Jižní provincie Fu-ťien a Kuang-tung byly zvoleny, jako už bylo zmíněno, i z toho důvodu, že měly větší vazbu na zahraničí a hlavně na čínskou diasporu v zemích Asie i ve vyspělých zemích. Většina Číňanů, kteří se přestěhovali do zahraničí v rámci asijského regionu, pochází z těchto provincií. Tato vrstva investorů byla považována za strategickou, zejména na začátku fungování ZEZ. Byl kladen důraz na kulturní tradice, jazyk, obchodní zvyklosti, vybudované guanxi, které by měly usnadnit vstup těchto investorů do nově vznikajících ekonomických zón. Zároveň tyto skutečnosti hrají úlohu konkurenčních výhod před zahraničními investory nemajícími etnické vazby na Čínu. Důležitým faktorem, který by měl dát přednost etnickým Číňanům před ostatními investory, je historická zkušenost z kolonizace západními

[87] Main determinants and impacts of foreign direct investment on Chinas economy. OECD. Pozn. 14, s. 5–18.

velmocemi, která dodnes ovlivňuje zahraniční politiku ČLR. Ze statistik OECD a ministerstva Číny pro zahraniční obchod a ekonomickou spolupráci (MOFTEC) od roku 1995 je vidět, že většina PZI směrovaných do čínského trhu měla původ v Hongkongu, Macau, Tchaj-wanu, Singapuru a jiných regionech, kde mají majoritní postavení etničtí Číňané. Na konci 80. let tvořily tyto kapitálové toky kolem 80 % PZI do Číny, za deset let jejich podíl značně poklesl, ale stále představoval nadpoloviční hodnoty.[88] To ukazuje na skutečnou významnost etnických Číňanů jako investorů do ZEZ. Role Číňanů ze zahraničí nebyla omezena jen investicemi, ale i přenosem moderních technologií a znalostí z vyspělého světa, kde tato vrstva obyvatelstva získala vzdělání a nezbytnou praxi pro modernizaci čínské ekonomiky.

2.4 Dopady zavedení ZEZ

V této podkapitole zkoumám z různých hledisek problematiku dopadů ZEZ na ČLR, sleduji, zda zavedení ZEZ bylo opravdu nezbytné a účelné a jak by vypadala čínská transformace bez zavedení speciálních ekonomických zón.

Při hodnocení dopadů nějakého jevu na určitou zemi rozdělujeme v zájmu přehlednosti tyto dopady na skupiny. Do těchto skupin bychom mohli zařadit faktory ovlivňující hospodářství země, sociální a politické dopady, dopady na životní prostředí a jiné. Ekonomické zóny nebyly jediným faktorem, ovlivňujícím vývoj jevů v následující analýze, ale jejích přínos a úloha, z hlediska autoru, je velice významná.

Začněme ekonomickou skupinou faktorů neboli dopady zón na čínské hospodářství. Na první pohled bychom mohli říci, že zóny měly bezprostřední vliv na rozvoj zahraničního obchodu, příliv PZI, zvýšení zaměstnanosti, technologický pokrok, rozvoj infrastruktury, růst devizových toků, začlenění Číny do mezinárodní dělby práce a jiné. Na druhé straně jsou přínosy ZEZ mnohdy dost diskutabilní a jsou kritizovány za nadhodnocení.

Pozitivní dopady na čínské hospodářství:[89]

ZEZ byly nástrojem pro realizaci reforem otevírání trhu, kde byly klíčovým prvkem (viz subkapitolu 2.3). Zóny měly velký vliv na získávání PZI a pozitivní vliv na nárůst exportu (viz tabulku č. 6). V důsledku toho se Čína v roce 1995 stala největším příjemcem PZI po

[88] Main determinants and impacts of foreign direct investment on Chinas economy. OECD. Pozn. 14, s. 7.
[89] Kromě uvedených zdrojů i vlastní uvažování autoru.

USA ve světě. Kvůli prudkému nárůstu exportu se Čína stala největším držitelem devizových rezerv v rozvojovém světě a následně i celkově.[90] Transfer technologií byl ve velké míře ovlivněn vznikem ekonomických zón. I když v 80. letech nenaplňovaly ZEZ stanovené cíle, po reformách 90. let výrazně stoupl příliv technologií, postupně stále vyspělejších[91] a investic do výzkumu a rozvoje, které tvořily v roce 2004 1,2 % HDP a 0,7 % v roce 1991.[92] Od roku 2000 do roku 2010 investice do výzkumu a rozvoje v Číně vzrostly sedmkrát a tvořily hodnotu 700 mld. CYN.[93] Pozitivní vliv mělo zavedení ZEZ i na rozvoj infrastruktury, ale je nutno zdůraznit, že hlavně uvnitř a v okolí ZEZ.[94]

Kvůli nespolehlivým statistickým údajům lze těžko říci, zda měly ZEZ skutečný přínos pro nárůst pracovních sil, ale je možno říci, že Čína je na tom lépe než jiné rozvojové země. Tak v roce 2007 zaměstnávalo 187 zón kolem 50 milionů lidí (na rozdíl například od Indonésie s 6 miliony, Mexikem se 1,5 miliony).[95] Významný je i efekt nepřímého zaměstnávání díky vzniku ZEZ. Klíčovou úlohu ZEZ měly pro začlenění ČLR do mezinárodní dělby práce a do světové ekonomiky. Čína se stává důležitým aktérem nejen v regionu jihovýchodní Asie, ale i ve světě, když se v roce 2010 stala druhou ekonomikou světa podle HDP.[96] Značný vliv měly ZEZ na zlepšení postavení Číny v regionu jihovýchodní a východní Asie, zejména v zemích s výraznou čínskou menšinou, jako jsou Hongkong, Macao, Singapur, Tchaj-wan.

Důležitý je i efekt přelévání, který znamená, že technologie, investice a znalosti se od určitého bodu (dá se předpokládat, že od otevření dalších pobřežních měst) začaly přelévat i do zbytku země a jiných regionů, než kde byly ZEZ. Ekonomické zóny přispěly také ke změnám ve struktuře hospodářství, kde výrazný rozvoj zaznamenal sektor služeb (od roku 1980 do 2010 více než dvakrát) a zároveň bylo zaznamenáno významné snížení podílu primárního sektoru

[90] IMF. International Reserves and Foreign Currency Liquidity. IMF 2014. China,P.R.:Hong Kong. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.imf.org/external/np/sta/ir/IRProcessWeb/data/hkg/eng/curhkg.htm
[91] Main determinants and impacts of foreign direct investment on Chinas economy. OECD. Pozn. 14, s. 13.
[92] MIN-JEONG, Kim. China's R & D Policies and Technology-intensive Industries. Journal of Contemporary AsiaVol. 39, No. 2. 2009, S. 268. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://content.csbs.utah.edu/~mli/Economies%205430-6430/Kim%20and%20Mah-China%20Technology%20Intensive%20Industries.pdf
[93] China UN Mission. THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA NATIONAL REPORT ON SUSTAINABLE DEVELOPMENT. S. 66. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.china-un.org/eng/zt/sdreng/P020120608816288649663.pdf
[94] TSENG, Wanda. FDI in China. IMF policy discussion paper PDP/02/2. 2002. S. 10
[95] AKINCI, Gokhan, CRITTLE, James. Special economic zones: performance, lessons learned and implications for zone development., pozn.2, s.27.
[96] The World Bank. China Overview. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.worldbank.org/en/country/china/overview

na tvorbě HDP (od 30 % na začátku 80. let do 16 % v roce 2000 a cca 10 % v roce 2010).[97] Konkurenční tlak na státní podniky přispíval k jejich restrukturalizaci, zvýšení efektivity a snížení monopolizace hospodářských odvětví. Podíl státních podniků na vlastnické struktuře v průmyslu poklesl z 65 % v roce 1985 na 25 % v roce 1997.[98] Na konci roku 2008 činil tento podíl 3 %, ale stále bylo v rukách státu kolem poloviny celkových aktiv průmyslových podniků.[99]

Negativní dopady na hospodářství:

Mezi negativní dopady patří nárůst regionálních rozdílů, zejména od 80. let, kdy ZEZ soustředily příliv PZI a byly rozvojovými póly.[100] Rostla závislost na dovozech, což je výrazné v odvětvích s nízkou přidanou hodnotou a montážních operacích. Do poloviny 90. let se obchodní bilance Číny se pohybovala v záporných hodnotách a až na konci dekády začaly výrazně narůstat vývozy.[101] Náklady spojené se zavedením ZEZ, investičními pobídkami a rozvojem infrastruktury mohly být pro čínskou ekonomiku v této etapě důležité. Na začátku 90. let Čína investovala do domácí ekonomiky kolem 0,2 bil. USD, v roce 2009 tato hodnota přesáhla 2 biliony USD a vyrovnala se USA. V roce 2008 domácí investice přesáhly 45 % HDP.[102] Gross capital formation v roce 1980 představoval hodnotu 35 % HDP. Svědčí to o významnosti vlastních domácích investic již od začátku reforem.[103] Byl zaznamenán také nárůst kriminality, nelegálních operací a korupce v ZEZ. V roce 1982 jenom v Šen-čenu bylo odhaleno více než 154 případů ekonomického zločinu a v roce 1997 úroveň kriminality byla

[97] Trading economics. Agriculture – value added (% of GDP) in China. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.tradingeconomics.com/china/agriculture-value-added-percent-of-gdp-wb-data.html
[98] Main determinants and impacts of foreign direct investment on Chinas economy. OECD. Pozn. 14, s. 32
[99] XU, Gao. State-owned enterprises in China: How big are they? 2010. World Bank. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://blogs.worldbank.org/eastasiapacific/state-owned-enterprises-in-china-how-big-are-they
[100] SHANTONG, Li, ZHAIYUAN, Xu. The Trend of Regional Income Disparity in the People's Republic of China. Tokyo: Asian Development Bank Institute. ADBI Discussion Paper 85. 2008. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.adbi.org/discussionpaper/2008/01/25/2468.regional.income.disparity.prc/
[101] Trading economics. Obchodní bilance ČLR. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.tradingeconomics.com/china/balance-of-trade
[102] The Economist. Reap what you sow. 2010. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.economist.com/node/13871154
[103] Trading economics. GROSS CAPITAL FORMATION (% OF GDP) IN CHINA.

devětkrát větší než v Šanghaji.[104] V ZEZ Sia-men a Šan-tou bylo v roce 2000 odhaleno velké množství daňových a jiných nelegálních operací.[105]

Pozitivní sociální dopady:

Značný byl přínos ekonomických zón pro rozvoj lidského kapitálu: rozvoj znalostí a dovedností, manažerských a řídících praktik. Zřejmé je to zejména od konce 80. let, kdy roste tlak na kvalitní pracovní sílu a na rozvoj vzdělání. V roce 1984 veřejné výdaje na vzdělání představovaly více než 2 % čínského HDP, od roku 2000 do roku 2008 stouply více než 2krát a přesáhly 3 % HDP s cílem je navýšit na 4 % do roku 2013.[106] Hrubé výdaje na vědu a výzkum mají rostoucí trend již od 80. let. V roce 2000 tento ukazatel překročil 1 % HDP. Tento trend pokračuje i nadále (0,99 % HDP v roce 2000, 1,77 % HDP v roce 2010).[107]

Ekonomické zóny ovlivnily i nárůst zaměstnanosti, zejména nepřímé. Flexibilní zaměstnanecká politika uvnitř ZEZ, rozvoj pracovních smluv, zlepšení postavení migrantů. Významný je rozvoj měst a zaměstnanosti ve městech, zejména v pobřežních provinciích a velkých samosprávných městech jako Šanghaj, Peking a Tchien-ťin. Zaměstnanost v těchto městech dosahovala kolem 90 % v roce 1998 v porovnání s centrálním regionem, kde tento ukazatel představoval kolem 10 %, v západním regionu kolem 3 %.[108] V roce 2011 města zaměstnávala kolem poloviny práceschopného obyvatelstva Číny.[109]

Pozitivní dopad ZEZ měly na růst reálných mezd uvnitř zón a růst životní úrovně. V letech 1986–1995 byl nárůst mezd 3,4 % ročně.[110] Disponibilní příjem na hlavu v Číně od

[104] FENWICK, Ann. Berkeley Journal of International Law. 1984. Volume 2. Article 7. S. 390. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://scholarship.law.berkeley.edu/bjil/vol2/iss2/7
[105] GOPALAKRISHNAN, Shankar. Negative Aspects of Special Economic Zones in China. Economic and Political Weekly, 2007, s. 1493. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://farmwars.info/wp-content/uploads/2011/06/Negative-aspects-of-SEZ-in-China.pdf
[106] Brooks, Ray. China: Does Government Health and Education Spending Boost Consumption? IMF working paper. WP/10/16. 2010. S. 9. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp1016.pdf
[107] OECD Factbook 2013. Economic, Environmental and Social Statistics. Research and Development, Expenditure on R&D. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/sites/factbook-2013-en/08/01/01/index.html?itemId=/content/chapter/factbook-2013-60-en
[108] Main determinants and impacts of foreign direct investment on Chinas economy. OECD. Pozn. 14, s. 27
[109] China Labour Bulletin. 2013. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.clb.org.hk/en/content/employment-china
[110] WANG, Jin. The economic impact of Special Economic Zones: Evidence from Chinese municipalities. S. 144

roku 1983 do 1988 vzrostl dvakrát a do roku 2012 až 40krát.[111] Od roku 2000 po rok 2012 průměrné roční mzdy vzrostly skoro 5krát. Roční tempo růstu mezd v soukromém sektoru představovalo 14 %.[112]

Rozvoj guanxi a vztahů s etnickými Číňany v zahraničí, zlepšení vztahů s Čínskou republikou a integrace čínské ekonomiky do jihovýchodní Asie, rozvoj spolupráce se zeměmi ASEAN a jiné multikulturní aspekty byly pozitivně ovlivněny rozvojem ekonomických zón a otvíráním čínské ekonomiky.

Negativní sociální dopady:

Byl zaznamenán razantní rozdíl mezi životní úrovní uvnitř a vně ZEZ, což vyvolává někdy i negativní postoj k zónám, sociální nepokoje a migrační toky.[113] V roce 2012 průměrný roční příjem na hlavu ve městech dosahoval 3900 USD, kdežto na venkově jen kolem 1200 USD. Tento rozdíl má tendenci se prohlubovat. Roční disponibilní příjem v provinciích ve východním regionu se průměrně pohybuje od 20 do 100 % nad nacionálním průměrem.[114] Vzorovým příkladem propasti mezi regiony je například to, že v roce 2008 HDP hlavního města provincie Kuang-tung desetkrát převyšuje HDP celé provincie Čching-chai.[115]

Početné případy porušování lidských práv uvnitř zón, zejména v pracovní sféře a zneužívání práce žen a dětské práce.[116] Například v Šen-čen v roce 2006 bylo kolem sedmi milionů pracovníků-migrantů, které skoro neměli žádné sociální nebo právní zabezpečení. Kolem 500 000 zaměstnaných dětí bylo v této ZEZ v roce 1992. V roce 2003 kolem třetiny pracovníků ZEZ Šen-čen dostávalo menší než minimální mzdu. V roce 2006 v této zóně proběhlo více než 10 000 stávek pracovníků.[117]

[111] Trading economics. China disposable income per capita. 1980–2012. [online]. [vid. 2013-12-01] Dostupné z: http://www.tradingeconomics.com/china/disposable-personal-income
[112] China Daily. Chinese wages see double-digit growth. 2012. [online]. [vid. 2013-12-01] Dostupné z: http://www.chinadaily.com.cn/business/2012-05/29/content_15416969.htm
[113] SHANTONG, Li, ZHAIYUAN, Xu. The Trend of Regional Income Disparity in the People's Republic of China. Pozn. 80, s. 85.
[114] China Daily. Income gap widening in China: Survey. 2013. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.chinadaily.com.cn/business/2013-04/15/content_16407532.htm
[115] China.org.cn. Wealth gap demands close attention. 2008. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.china.org.cn/english/China/238582.htm
[116] Human Rights Watch. China report. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.hrw.org/world-report/2013/country-chapters/china?page=2
[117] GOPALAKRISHNAN, Shankar. Negative Aspects of Special Economic Zones in China. S. 1494

Ekonomické zóny měly značný vliv i na politické prostředí v Číně. Samotný projekt ZEZ je od začátku až do dnešní doby spojen s řadou kritik a sporů mezi politiky, kteří jsou příznivci reforem a těmi, kteří se obávají ztráty kontroly a jsou příznivci konzervativní politiky. Realizace projektu ekonomických zón je kompromisem mezi těmito dvěma skupinami a ukazuje na reformy nejen ekonomické, ale i reformy v politickém myšlení vládnoucí elity.

Od 90. let, v návaznosti na liberalizační reformy, Čína začala směřovat k vybudování tržního socializmu, což je nový politický jev ve světě.[118] ZEZ a liberalizační reformy byly tedy nejenom projektem ekonomických zkoušek a pokusů, ale i významným politickým projektem, který způsobil zásadní změny a změnil průběh rozvoje čínské politiky a ekonomiky. Důležitým politickým cílem, který sledoval projekt ZEZ, bylo naplnění politiky jedné Číny,[119] který zahrnuje sjednocení „velké" Číny s ostrovními částmi jako je Tchaj-wan, Hongkong, Macao. Zároveň na úspěch ZEZ sázelo tehdejší vedení Číny. Na úspěchu ZEZ závisel jejich politický úspěch a možnost udržení politické moci v nestabilním prostředí po skončení období vládnutí Maa. Velký úspěch liberalizačních reforem měl tak politický kontext. ZEZ jsou považovány za laboratoř ekonomických reforem. Klíčovou roli tento projekt hrál i ve vývoji právního rámce a jeho přizpůsobení tržním vztahům i začlenění Číny do světové ekonomiky. Právě v ekonomických zónách byly vyzkoušeny různé projekty zákonů předtím, než byly zavedeny v jiných regionech.

Když mluvíme o životním prostředí Číny, nemůžeme nevzpomenout na obrovský vliv průmyslového rozvoje, který je spojen ve značné míře s ZEZ. Čína dnes je největším znečišťovatelem životního prostředí ve světě.[120] Je to způsobeno z velké části obrovským nárůstem průmyslu s využitím zastaralých technologií, které neberou v úvahu ochranu životního prostředí. Problém ekologie je v dnešní Číně jedním z nejdůležitějších a jeho řešení

[118] People's Daily Online. China's Socialist Market Economic Reform and its Strong Theoretical Consciousness and Confidence. 2012. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://english.peopledaily.com.cn/100668/102793/7980397.html
[119] China.org. One-China policy. The One-China Principle and the Taiwan Issue. [online]. [vid. 2013-12-01] Dostupné z: http://www.china.org.cn/english/7956.htm
[120] The Economist. The East is grey. China and the environment. 2013. [online]. [vid. 2013-12-01] Dostupné z: http://www.economist.com/news/briefing/21583245-china-worlds-worst-polluter-largest-investor-green-energy-its-rise-will-have

je součástí aktuálního pětiletého plánu.[121] ZEZ se dnes orientují na tzv. zelené technologie, což je zároveň podporováno státem.

ZEZ hrály důležitou úlohu a měly značný dopad pozitivní i negativní. Někteří odbornici, jako Graham, však zpochybňuji účelnost projektu ZEZ a jejich role.[122] Jedním z důvodů je myšlenka, že speciální zóny byly jen prostředím pro rozvoj PZI po liberalizačních reformách, ale nezpůsobily příliv zahraničních investic. Jinak řečeno, značný nárůst PZI od konce 80. let je způsoben realizovanými reformami a ne přítomností ZEZ. Na začátku projektu ZEZ panovala mezi zahraničními investory skepse k investování na čínském trhu, i když zóny už fungovaly. Byly obavy z toho, že čínská vláda udělá krok zpět a nacionalizuje investiční projekty nebo navýší protekcionistická opatření. Podle této teorie by investice přišly do Číny i bez existence zón, po uplynutí určité doby a po vybudování jistoty investorů ohledně bezpečnosti investic v Číně. Na druhé straně investice do ZEZ pokračovaly v růstu i po snížení zvláštního postavení zón (viz tabulka č. 6). To znamená, že investiční pobídky nebyly pro investory klíčovým faktorem, že dané oblasti přirozeně disponovaly výhodami, které přitahují investice, jako jsou infrastruktura, pracovní síla, blízkost pobřeží a jiné. Investiční pobídky byly zbytečným nákladem. Tento pohled na ZEZ dokonce uvádí, že ZEZ byly celkově brzdicím prvkem pro rozvoj ekonomiky z toho důvodu, že koncentrovaly v jedné oblasti investiční aktivity a překážely jejich distribuci v jiných regionech.

Na druhé straně existuje názor, že kdyby Čína otevřela najednou celý svůj trh pro zahraniční investice, příznivci konzervativní a tradiční politiky by to spíš netolerovali a celkový liberalizační projekt by byl vnímán investory jako nebezpečný a nestabilní. To obhajuje existenci zón a jejich úlohu jako nástrojů pro uplatnění reforem a kompromisu mezi konzervativci a liberály. Bez ohledu na to můžeme pozorovat, že právě se ZEZ se začala transformace a liberalizace čínské ekonomiky, zvýšení životní úrovně a získávání nutných zkušeností pro práci se zahraničními investory, které pak se začaly přelévat do zbytku země. Příkladem je i iniciativa otevření pobřežních měst a přístavů, která nevyšla z centra, ale od regionálních vlád inspirovaných rozvojem ZEZ, směrem zdola nahoru. Otevření a liberalizace čínské ekonomiky by byly dosti složité a možná i nereálné bez zavedení zón jako zkušebních regionů, které zároveň staly kompromisem mezi liberály a konservatoři.

[121] KPMG. China 12-th 5-year plan overview.2011. S. 3. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.kpmg.com/cn/en/issuesandinsights/articlespublications/publicationseries/5-years-plan/pages/default.aspx

[122] GRAHAM, Edward M. Do export processing zones attract FDI and its benefits. Pozn. 30, s. 88–92.

3 Rozvojové trendy ZEZ v novém miléniu

Kapitoly 1 a 2 se věnovaly vymezení pojmu speciální ekonomické zóny, jejím specifikům a charakteristikám. Probrali jsme rovněž hlavní a nejdůležitější charakteristiky ZEZ v Číně, etapy jejich rozvoje a úlohy v ekonomice. Tato kapitola je věnována současným trendům vývoje ZEZ. Shrnuje charakteristiky rozvoje ekonomických zón v ČLR v novém tisíciletí, vymezuje rozvojové tendence a zkoumá, jak ekonomické zóny naplňují vládou stanovené cíle a odpovídají moderním výzvám.

3.1 Charakteristika a rozvojové trendy ZEZ v novém tisíciletí

Začátek milénia byl pro Čínu zvláště symbolický a důležitý. V roce 2001 ČLR vstupuje do světové obchodní organizace, později se stává druhou největší ekonomikou světa po Spojených státech a největším světovým příjemcem investic, největším producentem průmyslového zboží, největším exportérem zboží na světě.[123] Příliv PZI do ČLR od vstupu do WTO se více než zdvojnásobil a tvořil v roce 2011 kolem 18 % PZI do rozvojového světa.[124] Ekonomika zaznamenává růst dvouciferными hodnotami a Čína začíná být skutečnou světovou ekonomickou velmocí. Na druhou stranu stále existuje celá řada vnitřních problémů, které brzdí ekonomický rozvoj státu a blahobytu obyvatelstva.

Čínská ekonomika stále více integruje do světového hospodářství a pokračuje v reformách a transformaci směrem k otevřené tržní ekonomice, zejména po vstupu do WTO. Speciální ekonomické zóny, jako důležitý prvek a do určité míry jeden ze zdrojů růstu ekonomiky, nemohou nebýt těmito procesy neovlivněny. Stejně jako další prvky hospodářství procházejí i ekonomické zóny určitými transformacemi a změnami, aby co nejlépe odpovídaly současným výzvám a cílům a přispívaly k udržitelnému a harmonickému rozvoji čínské ekonomiky.

Speciální ekonomické zóny pokračují ve své roli významného zdroje růstu čínské ekonomiky. Ještě v roce 2006 se ZEZ podílely 2 % na zaměstnanosti, tvořily 5 % čínského HDP a směřovalo do nich kolem 9 % PZI. Ze speciálních zón pocházelo kolem 22 % čínských

[123] The World Bank. China. [online]. [vid. 2014-02-15]. Dostupné z: http://data.worldbank.org/country/china
[124] TSENG, Wanda. FDI in China. IMF policy discussion paper PDP/02/2. S. 3.

vývozů a žilo zde kolem 2 % čínského obyvatelstva.[125] Na obrázku č. 2 lze vidět, jak pokračoval rozvoj ekonomických zón z geografického hlediska. Tabulka č. 6 ukazuje na úlohu ekonomických zón na čínském hospodářství v širším pojetí. Je vidět, jak výrazně vzrostla úloha různých druhů ekonomických zón od začátku reforem. Jestliže byla na začátku projektu ZEZ vybranou oblastí jen pobřežní zóna, dnes se speciální ekonomické zóny rozšiřují do sousedních regionů, vznikají nové zóny v málo rozvinutých oblastech, jako jsou západní regiony Číny. Dnes už se téměř nedá striktně vymezit ZEZ a oddělit je od zbytku země. Ekonomické zóny se rozšiřují a navzájem propojují, vznikají nové formy speciálních ekonomických zón, vytvářejí se celé rozvojové a průmyslové klastry[126] nejen na regionální, ale i na mezinárodní úrovni.

Podíváme se na několik dynamicky se vyvíjejících druhů ekonomických zón, které existují zároveň jako i součásti ZEZ, technologických parků a průmyslových zón.

ETDZ – hospodářské a technologické rozvojové zóny (Economic Trade And Development Zone). Jejich vznik byl umožněn úspěšným rozvojem prvních ZEZ. Dnes funguje více než padesát podobných zón nejen ve východním regionu, který je hlavní oblastí ekonomické aktivity, ale i v regionu centrálním, kde ještě v roce 2008 bylo vytvořeno 25 technologických zón. Za příklad hospodářského výkonu těchto zón může sloužit výkon pěti největších ETDZ, který dosahuje stovek miliard CNY.[127] V roce 2005 54 ETDZ zaměstnávaly kolem 4 milionů lidí.[128] Z uvedené tabulky č. 9 lze udělat závěr, že technologické zóny rozmístěné v západním a centrálním regionu se rozvíjejí značnými tempy. Rozvoj centrálního a západního regionu je součásti programu vyrovnání regionálních nerovností a je aktuálním trendem rozvoje ekonomiky.

[125] SAHLING, Leonard. China's special economic zones and national industrial parks – door openers to economic reform. ProLogis Research Bulletin. 2008, s. 5. [online]. [vid. 2014-02-15]. Dostupné z: http://www.prologis.com/docs/research/asia/China_Special_Economic_Zones_National_Industrial_Parks_-_Door_Openers_to_Economic_Reform.pdf.

[126] Od anglického „cluster", což znamená: geografické koncentrace vzájemně propojených firem, specializovaných dodavatelů, poskytovatelů služeb a souvisejících institucí v konkrétním oboru, které jsou přítomné v zemi nebo regionu. Citace Harvard business school. [online]. [vid. 2014-02-15]. Dostupné z: http://www.isc.hbs.edu/econ-clusters.htm

[127] China knowledge. Introduction to China Industrial Parks. Economic and Technological Development Zones. [online]. [vid. 2014-02-15]. Dostupné z: http://www.chinaknowledge.com/Manufacturing/Introduction.aspx?subchap=3&content=7

[128] SAHLING, Leonard. China's special economic zones and national industrial parks – door openers to economic reform. ProLogis Research Bulletin. 2008, s. 13.

Tabulka 9: Ukazatele výkonu technologických zón 2010–2011

Ukazatel\Region	Východní	Centrální	Západní
Počet zón	66,00	38,00	27,00
HDP, meziroční změna v %	19,96	27,36	38,64
Vývozy High Tech, meziroční změna v %	9,36	-77,48	41,68
PZI, meziroční změna v %	11,47	21,45	53,00

Zdroj: China national economic and technological development zones. Commerce department of public business information service.[online]. [vid. 2014-02-15]. Dostupné z: http://ezone.mofcom.gov.cn/article/n/201212/20121208482690.shtml

HIDZ – high-tech rozvojové zóny (High-tech Industrial Development Zones). Cílem je vytvoření synergického efektu ve spolupráci komerčních a výzkumných organizací. Dnes funguje více než padesát těchto zón, z nichž polovina je rozmístěna v centrálním regionu. Většina z nich se nachází v provincii Šan-tung, Kuang-tung, Ťiang-su, Fu-ťien, Šen-si a Liao-ning. Pět největších zón tvořilo 25 % celkového výkonu, který dosáhl dvou set miliard juanů v roce 2006.[129] Ve stejném období v technologických zónách státní úrovně funguje vice než 20 000 podniků a je v nich zaměstnáno více než 100 000 lidí. Výraznou úlohu hrají i soukromé technologické zóny. V roce 2001 tvořil podíl high-tech výrobků na čínském exportu 17,5 %. Čínský high-tech průmysl je druhým co do významu ve světě a podílí se 20 % v roce 2007.[130] V roce 2007 počítal 11. pětiletý plán s navýšením technologické báze, podporou rozvoje high-tech a výzkumných středisek. Důležitým nástrojem naplnění těchto cílů je vytvoření technologických klastrů, které mají regionální a sub-regionální charakter a propojují různé regiony a ekonomické zóny. Důraz je kladen na rozmístění těchto technologických zón v méně vyvinutých regionech (jako centrální a západní), pro podporu jejich rozvoje. Důležitou roli hraje provincie Che-nan, S'-čchuan, město Čchung-čching a další.[131] High-tech zóny jsou centry inovací a výzkumu, soustředěním talentů a vědy, místem kam investují moderní a dynamické společnosti – nejen velké TNK, ale i malé a střední podniky. Tyto zóny jsou velmi zajímavé jak pro domácí tak i pro zahraniční podniky, přispívají k rozvoji urbanizace a růstu kvality života a služeb ve městech, kde se nacházejí. High-tech zóny jsou skutečným tahounem technologického rozvoje Číny a zvýšení konkurenceschopnosti čínského průmyslu a služeb. V roce 2012 Číny slavila 20. výročí vybudování první high-tech zóny. K tomuto datu Čína dokázala postavit 88 high-tech

[129] China knowledge. Industrial Park, China's Vehicles for Manufacturing. [online]. [vid. 2014-02-15]. Dostupné z: http://www.chinaknowledge.com/Business/CBGdetails.aspx?subchap=11&Id=31
[130] China national economic and technological development zones. Commerce department of public business information service.
[131] China sustainable industrial development network. High-tech industry becomes new highlight in China's economy. People's Daily Online. [online]. [vid. 2014-02-15]. Dostupné z: http://www.csid.com.cn/NewsInfo.asp?NewsId=96543

rozvojových zón státní úrovně, které do roku 2011 vygenerovaly příjmy v rozsahu více než 2 biliony USD, a tvořily více než poloviční podíl na vynálezech a patentech v zemi.[132]

FTZ – zóny volného obchodu (Free Trade Zone).[133] Tyto oblasti hrály roli zkušebního prostředí před vstupem Číny do WTO. Po vstupu do světové obchodní organizace začala jejich úloha klesat, a proto bylo rozhodnuto integrovat je do největších přístavů Šanghaj, Šen-čen, Tchien-ťin a Ning-po.[134]

EPZ – exportně zpracovatelské zóny (Export Processing Zone). První zóna tohoto typu byla vytvořena v Číně roce 2000 a následně jich vzniklo 58 po celé zemi, převážně ve východním regionu.[135]

Do roku 2004 v Číně vzniklo kolem 7 000 různých druhů průmyslových parků a ekonomických zón, které tvoří kolem čtvrtiny PZI Číny. V roce 2006 bylo rozhodnuto prověřit toto množství průmyslových a ekonomických zón a v důsledku toho se jejich počet se snížil přibližně na 1 500. Největší množství průmyslových parků a zón je rozmístěno v Pekingu, Čchung-čchingu, Šanghaji a Tchien-ťinu.[136]

Jako bylo zmíněno, ekonomické zóny se nejen rozšiřovaly podle druhů, ale i z geografického hlediska. Výrazným příkladem je v roce 2010 vzniklá ZEZ ve velkém městě provincie Sin-ťiang – Kašgar, které se nachází na hranici s Tádžikistánem a Kyrgyzstánem. ZEZ je určena pro rozvoj tohoto regionu, lákání investic a hlubší propojení s regionem Střední Asie.[137] Dalším příkladem je autonomní město Čchung-čching v centrálním regionu, které je samosprávnou jednotkou provinční úrovně. Toto město je soustředěním rozvoje průmyslu a high-tech. Je to největší industriální zóna na středozápadě země. PZI do tohoto města rostou tempem větším než 60 % ročně v roce 2012, světové 500 TNK mají tu svá regionální sídla.

[132] English.news.cn. China marks 20th anniversary of high-tech industrial park program. 2012. [online]. [vid. 2014-02-15]. Dostupné z: http://news.xinhuanet.com/english/china/2012-07/09/c_131704619.htm

[133] Zóny volného obchodu v daném případě odlišujeme od stupně hospodářské integrace, který má stejný název a znamená stupeň ekonomické integrace dvou či více zemí při vzájemném částečném či úplném snížení tarifních a netarifních překážek obchodu. Dostupné z: Cambridge dictionary online. [online]. [vid. 2014-02-15]. Dostupné z: http://dictionary.cambridge.org/dictionary/business-english/fta

[134] China knowledge. Introduction to China industrial parks. FTZs. [online]. [vid. 2014-02-15]. Dostupné z: http://www.chinaknowledge.com/Manufacturing/Introduction.aspx?subchap=3&content=9

[135] China knowledge. Introduction to China industrial parks. EPZs. [online]. [vid. 2014-02-15]. Dostupné z: http://www.chinaknowledge.com/Manufacturing/Introduction.aspx?subchap=3&content=10

[136] China knowledge. China Special Report. Industrial Park, China's vehicles for manufacturing. [online]. [vid. 2014-02-15]. Dostupné z: http://www.chinaknowledge.com/Business/CBGdetails.aspx?subchap=11&Id=31

[137] China digital times. Kashgar will become Xinjiang's newest 'special economic zone[online]. [vid. 2014-02-15].. Dostupné z: http://chinadigitaltimes.net/2010/07/kashgar-to-become-home-to-xinjiangs-own-sez/

Roční přírůstky high-tech výroby v tomto městě v roce 2012 tvořily 89 %.[138] Čchung-čching je největším čínským projektem pro rozvoj centrálního a západního regionu. Zvláštním příkladem toho, jak se čínská vláda stará o rozvoj jiných než pobřežních regionů (viz také obrázek 2) je vznik úplně nového typu ekonomické zóny v provincii Ning-sia v roce 2012. Jde o jednu z nejchudších provincií, v níž žije velká muslimská skupina obyvatelstva. Tato ekonomická zóna bude určena pro podporu rozvoje spolupráce a investičních příležitostí právě pro investory z arabského světa.[139]

Od vstupu ČLR do Světové obchodní organizace v roce 2001 se vztah a politika vůči ZEZ a ostatním ekonomickým zónám změnily a musely být přizpůsobeny novým požadavkům WTO. Mezi nejdůležitější nařízení Světové obchodní organizace pro politiku rozvojových zemí vůči ekonomickým zónám bychom mohli zařadit tyto:

- WTO povolené operace: osvobození od dovozních cel nebo kvót na exportní zboží, polotovary, zboží uskladněné v ZEZ a odpad; nespecifické státní dotace.
- WTO zakázané operace: přímá podpora vývozní činnosti, preferenční dopravní sazby pro vývozní dopravní činnost, preferenční zacházení vůči zboží z ZEZ, dodatečné daňové úlevy pro exportní zboží z ZEZ, které nejsou uplatněny zároveň i na zboží mimo ZEZ; preferenční pojištění obchodu ZEZ, preferenční úvěry pro firmy v ZEZ, podpora domácího na úkor dováženého zboží a jiné.
- WTO považované za přípustné v závislosti na konkrétním případě: daňové nebo jiné úlevy na technologické zařízení pro použití na území ZEZ, poskytnutí kompenzace nebo zboží za nižší, než tržní cenu, státní podpora infrastrukturních projektů uvnitř ekonomických zón.
- ZEZ musí dodržovat stanovení GATT a WTO jako: MFN[140], domácí zacházení, odstranění poplatků a formalit spojených s obchodními operacemi, transparentnost, odstranění kvót a jiné.[141]

[138] China knowledge. Western region. Chongqing. Economic overview. [online]. [vid. 2014-02-15]. Dostupné z: http://www.chinaknowledge.com/Business/Provincedetails
[139] Oficiální portál čínské vlády. New economic zones announced for China's western inland. [online]. [vid. 2014-02-15]. Dostupné z: http://english.gov.cn/2012-09/12/content_2223452.htm
[140] MFN – Most Favoured Nation (doložky nejvyšších výhod WTO). Stát musí mít stejné zacházení vůči obchodním partnerům z jiných zemí a nesmí oficiálně je diskriminovat.
[141] CRESKOFF, Stephen. Implications of WTO disciplenes for SEZ in developing countries. Policy research working paper 4892. World Bank. 200, s. 5–6. [online]. [vid. 2014-02-15]. Dostupné z: http://documents.worldbank.org/curated/en/2009/04/10422066/implications-wto-disciplines-special-economic-zones-developing-countries

Všeobecně se dá říci, že WTO doporučuje odstranit jakákoliv omezení kromě dovozních cel a daní pro export zboží vyrobeného v ZEZ na domácí trh. Z toho vyplývá, že stejné jednání se ZEZ jako dříve už nebude možné. ČLR nepatří do skupiny nejméně rozvinutých a nejchudších států, pro které WTO používá preferenční zacházení a musí tedy v plné výši dodržovat uvedené požadavky. Úloha ZEZ jako center soustředění preferenčního zacházení a investic je tedy výrazně snížena a ohrožena vstupem Číny do WTO. Ekonomické zóny vstupují do nové etapy, kdy mluvíme o efektu přelévání a propojení s domácí ekonomikou, vytvoření regionálních a sub-regionálních zón, vzniku nových druhů zón a transformaci existujících a o jiných trendech a perspektivách rozvoje.

Podle informace z China Labour Bulletin, se v poslední době razantně zvýšily sociální nepokoje a protesty, které nemohou nepřitahovat pozornost jak čínské vlády, tak i mezinárodního společenství. K těmto protestům velmi často dochází zejména ve zvláštních ekonomických zónách, což samozřejmě brání stabilnímu fungování systému a je spojeno se značnými náklady jak zóny, tak i veřejných rozpočtů na stabilizaci situace. S růstem a posilováním střední třídy nabírají protesty na počtu a významu. Podle China Labour Bulletin, bylo jen v provincii Kuang-tung v roce 2010 každý den kolem 1 000 pracovníků zapojeno do některého druhu protestní akce.[142] V souvislosti s těmito tlaky bylo přijato několik projektů zákonů upravujících pracovní vztahy: zákon o pracovních odborech (2001), doložka upravující postavení pracovních migrantů (2006), zákon o pracovních smlouvách (2007), zákon o řešení sporů (2008), zákon o sociálním pojištění (2011). Tato opatření mají za hlavní cíl postupné posílení role pracovních odborů, zlepšení postavení migračních pracovníků a vytvoření právních nástrojů pro zajištění jejich práv, regulace pracovních vztahů a unifikace norem, postupné zavedení starobního důchodu, zdravotního pojištění, podpory v nezaměstnanosti, úrazového pojištění, mateřského pojištění.[143] Uvedené projekty a zákony většinou mají dosud jen formální dopad, ale ve skutečnosti to svědčí o tom, že vláda začala brát tyto věci vážně. Do budoucna se dá očekávat, že profesní odbory získají větší váhu a situace na trhu práce se zlepší. ZEZ zatím, kvůli zvláštnímu postavení a možnosti používat vlastní vytvořenou legislativu, mají možnost tato nařízení a zákony buď dodržovat částečně, nebo interpretovat je podle svých zájmů.

[142] China Labor Bulletin. The Workers' Movement in China (2007-2008). Str. 33. [online]. [vid. 2014-03-10]. Dostupné z: http://www.clb.org.hk/en/files/share/File/research_reports/workers_movement_07-08_print_final.pdf
[143] China Labor Bulletin. The Workers' Movement in China (2007–2008).

Už bylo zmíněno, že hlavním cílem ZEZ by měl být pozitivní efekt pro region a celou domácí ekonomiku. Konstatovali jsme také, že ZEZ sice byly po určitou dobu koncentrací PZI, ale investice proudily i do jiných regionů. ZEZ byly soustředěním růstu, hospodářských reforem, inovací, investic, narůstajícího blahobytu a také vzorem pro jiné části země, což nemohlo neovlivnit i okolí, kde se tyto zóny nacházely. Je to spojeno se spill-over efektem, nebo-li efektem přelévání toho, co se dělo uvnitř ZEZ do jejich okolí. V tomto kontextu bych chtěl upozornit na ještě jeden velmi zajímavý a významný jev v čínské ekonomice, který spolu s ekonomickými zónami tvoří zdroj růstu a rozvoje celé země – jsou to tak zvané průmyslové, rozvojové a jiné klastry.[144]

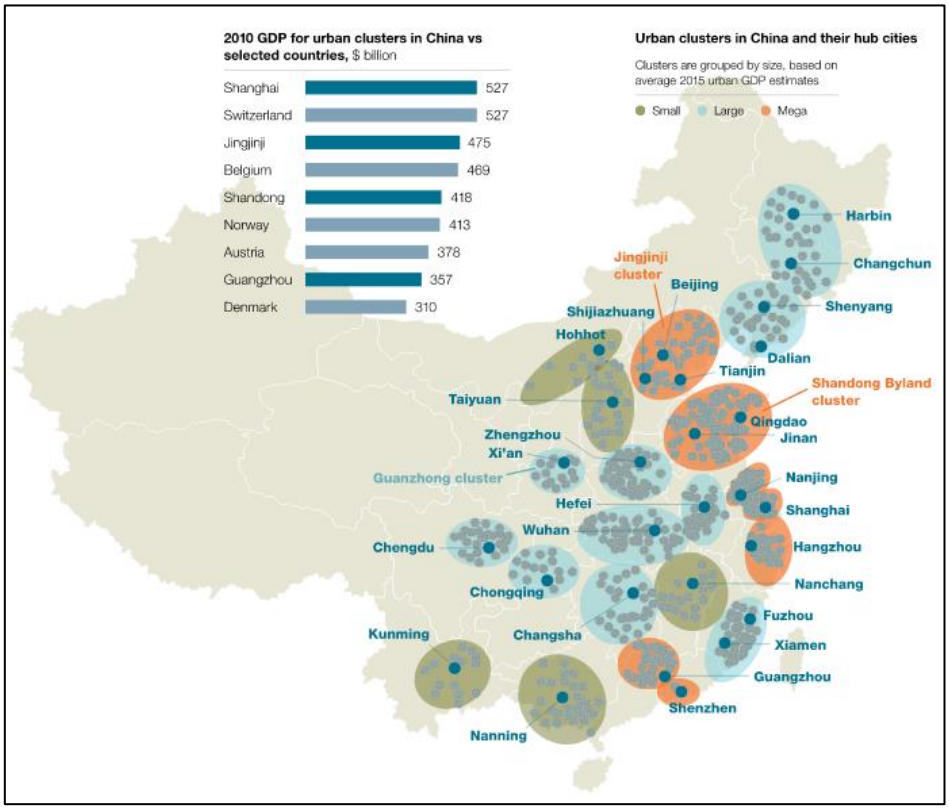
Průmyslový klastr lze definovat jako území, které na základě těch či oněch faktorů je specializováno na určitou ekonomickou činnost.[145] Regiony zaměřené na určitý druh výroby nebo průmyslu existovaly delší dobu, ale podle mého názoru právě ZEZ v Číně způsobily to, že tato tradiční území se změnila v centra intenzivního růstu a rozvoje. Právě kvůli efektu přelévaní, liberalizačním reformám, investicím zahraničních podniků do ZEZ a jiným faktorům se průmyslové klastry staly koncentrací regionální hospodářské aktivity. Na následujícím obrázku č. 3 jsou nejvýznamnější klastry a jejich uskupení na území ČLR. Z obrázku je vidět, že klastry většinou vznikaly kolem vytvořených ekonomických zón nebo na jejich místě a na otevřených místech ještě z období reforem otevírání trhu na konci 70. let. Zde je rovněž vidět, že dost intenzivně se vyvíjejí hospodářské zóny v centrálním regionu, což je v souladu se státním programem rozvoje tohoto území.[146]

Součásti klastrů jsou četné ekonomické, průmyslové a výzkumné zóny různých druhů, ale zaměřené na určitou specifickou činnost od jednotlivých druhů služeb po high-tech průmyslovou výrobu. Klastry mezi sebou mohou vytvářet větší seskupení a tím propojovat celý region a vytvářet tak zvané mega klastry. Výkon některých z nich lze porovnávat s HDP některých států. Například HDP klastru na území kolem Šanghaje lze porovnávat s HDP Švýcarska (kolem 530 mld. USD v roce 2010).[147]

---

[144] FRATTINI, Federico. Industrial clusters in China: Policy tools for further and more balanced development. ERIEP, Number 5, 2013. [online]. [vid. 2014-03-10].Dostupné z : http://revel.unice.fr/eriep/index.html?id=3476.
[145] ZENG, Douglas. How Do Special Economic Zones and Industrial Clusters Drive China's Rapid Development? Policy Research Working Paper 5583. The World Bank. 2011. Pozn. 12, s. 5.
[146] FRATTINI, Federico. Industrial clusters in China: Policy tools for further and more balanced development. Pozn. 131, s. 11–12.
[147] ATSMON, Yuval. Winning the $30 trillion decathlon: Going for gold in emerging markets. McKinsey Quarterly. Exhibit 4.

Obrázek 3: Průmyslové a urbanistické klastry ČLR. 2010

Zdroj: ATSMON, Yuval. McKinsey Quarterly. [online]. [vid. 2014-03-10]. Dostupné z: http://www.mckinsey.com/insights/strategy/winning_the_30_trillion_decathlon_going_for_gold_in_emerging_markets

Na rozdíl od ZEZ, iniciativa vzniku a rozvoje klastrů pochází zdola, je to tak zvaný bottom-up rozvoj.[148] ZEZ byly vytvořeny nařízením shora – up-down rozvoj. To znamená, že se nejprve v jednotlivém regionu začala vyvíjet určitá aktivita, specializace, síť výroby a distribuce a až poté, když tato oblast prokázala, že je schopná fungovat jako hospodářský celek, mohla dostat státní podporu. Je to podle mého názoru dosti efektivní strategie a je možné, že efektivnější než vytvoření ekonomických subjektů centrálním nařízením. Ve strategii zdola-nahoru ekonomický subjekt již dosti úspěšně funguje a jen poté dostává i další podporu oproti centrálně vytvořeným subjektům, které jsou podporovány, i když není jisté, že naplní stanovené cíle. To také přináší určitou jistotu státním subvencím a dělá je účelnější a efektivnější. Soudím, že ekonomické klastry a jim podobné hospodářské objekty jsou harmonickým a přirozeným pokračováním rozvojových pólů ZEZ a otevřených měst a tím efektem, který zóny musely mít vůči svému okolí. Hospodářské klasty jsou ve značné míře

[148] FRATTINI, Federico. Industrial clusters in China: Policy tools for further and more balanced development. Pozn. 131, s. 14.

propojeny s ZEZ a jinými speciálními ekonomickými celky a pomáhají dosáhnout úspor z rozsahu, zvýšení výkonu regionu jako celku, synergického efektu a stimulují nárůst konkurenceschopnosti jednotlivých odvětví, podniků a území.[149]

Dalším významným trendem rozvoje ekonomických zón je jejich expanze mimo domácí území. Ještě od začátku 90. let začala čínská vláda otevírat příhraniční ekonomické a investiční zóny pro podporu těchto regionů a rozvoj mezinárodní spolupráce. Celkem bylo na území ČLR od 90. let do první dekády milénia vybudováno 15 „cross-border"[150] ekonomických zón, které v roce 2011 dosáhly výnosů 14,3 miliard USD v mezinárodním obchodu se zbožím a získaly jako PZI kolem 560 milionů USD. Pro stimulaci dalšího rozvoje příhraničních zón v roce 2012 v provincii Jün-nan proběhla konference, kde bylo stanoveno deset nástrojů pro podporu dalšího rozvoje příhraničních regionů.[151] Daná strategie rozvoje je velmi perspektivní a otevírá nové možnosti rozvoje jak pro domácí území, tak i pro spolupráci se sousedy. Strategickými směry rozvoje jsou Čína–Mongolsko, Čína–Střední Asie, Čína–ASEAN, trojúhelník Čína–Jižní Korea–Japonsko. Dynamicky se vyvíjí jižní směr nebo takzvaný Severo-jižní hospodářský pruh. Je to program rozvoje příhraničního regionu Čína–Vietnam jako součást velkého rozvojového programu GMS (Great Mecong Subregional), který zahrnuje ČLR, Vietnam, Laos, Myanmar a Thajsko pro spolupráci v devíti hospodářských odvětvích. Ze strany Číny se aktivně zapojuje do této spolupráce provincie Jün-nan a Kuang-si, které opravdu potřebují podobný rozvojový program.[152] Podobné programy přispívají ke snížení chudoby, rozvoje infrastruktury a spolupráci ČLR s ASEAN. V těchto provinciích je zároveň vytvořena zkušební zóna pro provedení finančních reforem a liberalizaci čínské měny. Cílem je více zapojit finanční trhy ASEAN a zvýšit mezinárodní směnitelnost čínské měny, což by mělo usnadnit obchod s příhraničními zeměmi jako Laos, Tchaj-wan a Myanmar.[153]

[149] ZENG, Douglas. How Do Special Economic Zones and Industrial Clusters Drive China's Rapid Development? Policy. Pozn. 12, s. 24.
[150] Cross-border zone: přeshraniční ekonomická zóna
[151] China Daily. Incentives for cross-border economic co-op zones. 2012[online]. [vid. 2014-03-10]. Dostupné z: http://www.chinadaily.com.cn/business/2012-12/05/content_15989652.htm
[152] Asian Develoment Bank. Developing Cross-Border Economic Zones between the People's Republic of China and Viet Nam. 2009. [online]. [vid. 2014-03-10].]. Dostupné z: http://www.adb.org/projects/43077-012/details
[153] Exporting China's development to the World. Yunnan proposes cross-border special zone with Laos. 2012. [online]. [vid. 2014-03-10]. Dostupné z: http://mqvu.wordpress.com/2012/07/21/yunnan-proposes-cross-border-special-zone-with-laos/

Dalším velmi zajímavým směrem sub-regionální spolupráce se zapojením území mimo kontinentální Čínu je snaha ekonomiky ještě více propojit Hongkong, Macao a Tchaj-wan s kontinentální Čínou. ZEZ se jmenuje Qinghai Shenzhen-Hong Kong Modern Service Industry Cooperation Zone.[154] Tento projekt zapojuje ZEZ jako Šen-čen, Sia-men, Ču-chaj a další a navíc je unikátní z toho hlediska, že předpokládá přeshraniční obchod v RMB. Je to svého rodu zkušební projekt postupné internacionalizace čínské měny, která by se měla stát volně směnitelnou do roku 2017.[155]

Do jisté míry revolučním projektem, je založení zóny volného obchodu v Šanghaji (SFTZ – Shanghai Free Trade Zone). Očekává se, že přínos tohoto projektu pro hospodářství Číny může být srovnatelný a překročit dopady prvních ZEZ na začátku 80. let. Projekt vznikl v roce 2013 a jeho spouštění bylo naplánováno na deset let. V roce 2009 obdržel region Šanghaje postavení mezinárodního finančního centra. S pomocí nového projektu by se ekonomická zóna Šanghaje měla stát největším mezinárodním finančním a obchodním centrem.[156] Přesný projekt ještě není zveřejněn, ale je zřejmé, že mezi novinky a plánované reformy patří ještě větší liberální reformy pro zahraniční investory, liberalizace úrokových sazeb, pokus o využití RMB jako mezinárodní měny, otevření dalších odvětví služeb pro zahraniční investice, otevření sektorů zdravotnictví a pojištění. Zóna propojí nejvýznamnější přístavy města a ekonomické zóny spolu s Pchu-tungem – moderním finančním centrem města.

Tabulka 10: Sektory hospodářství, které budou dle plánu otevřené pro PZI v SFTZ

Sektor	Popis
Finanční	Bankovnictví, zdravotní pojištění, leasing
Dopravní	Námořní doprava a řízení dopravní činnosti
Obchod	Telekom, herní zařízení
Profesionální služby	Právnické, cestovní ruch, investiční, stavební
Kultura	Zábava
Sociální služby	Vzdělání, zdravotnictví

Zdroj: The Economist. The next Shenzhen? 2013.

[154] SAIGAL, Kanika. Meet China's newest special economic zone Qinghai. Euromoney. 2012. [online]. [vid. 2014-03-10]. Dostupné z: http://www.euromoney.com/Article/3066300/Meet-Chinas-newest-Special-Economic-Zone-Qianhai.html

[155] CommonWealth. Testing Ground for a Freer RMB. 2013. [online]. [vid. 2014-03-10]. Dostupné z: http://english.cw.com.tw/article.do?action=show&id=14365&offset=0

[156] Pudong Business. Waigaoqiao Free Trade Zone. [online]. [vid. 2014-03-10]. Dostupné z: http://english.pudong.gov.cn/html/pden/pden_business_dz/Info/Detail_73175.htm

Liberalizační reformy, které budou vyzkoušeny v této zóně, budou mít údajně revoluční efekt na hospodářství Číny a výrazně ji posunou směrem k tržnímu hospodářství. Na druhou stranu existují skeptičtější komentáře tvrdící, že liberalizace ekonomiky a uplatnění reforem probíhá pomalu a se zpožděním. Podle nich musejí být reformy realizovány dynamičtějším způsobem a následně rychle přeneseny ze ZEZ do zbytku domácí ekonomiky. Podle časopisu The Economist, čínští úřednici a vláda jsou příliš soustředěni na omezování a kontrolu ekonomiky a tím překážejí efektivnímu rozvoji hospodářství. [157] Nová zóna v Šanghaji je porovnávána s dříve popsanou ZEZ v Čching-chai, kde všechno děje příliš pomalu a více se o tom mluví, než skutečně realizuje. Další kritikou, která zazněla v článku Free Radio, je to, že reformy a vládní nařízení v Číně se moc liší v jednotlivých regionech a to vytváří skutečný zmatek pro zahraniční investory a podnikatele. Nové reformy by měly přinést i větší stabilizaci a slaďování v jednání úředníků. To by mělo zlepšit možnosti prognózování a analýzy rozvoje ekonomiky a legislativy.[158]

Za strategický směr Čína považuje spolupráci s Ruskem a integraci regionu Dálného východu. Poprvé v historii této spolupráce byla vytvořena ekonomická zóna přímo na hranici s Ruskem v provincii Chej-lung-ťiang. Cílem je posílit ekonomické propojení s Vladivostokem a využití rublu a CNY v mezinárodním styku.[159]

Dalším progresivním a velmi zajímavým projektem ekonomických zón jsou tzv. „modré zóny“ neboli ekonomické zóny zaměřené na rozvoj příbřežních vodních prostorů, námořního průmyslu, dopravy a cestovního ruchu. Tento projekt, v souladu s rozvojem vybraných strategických odvětví hospodářství ve 12. pětiletém plánu a jako součást strategie ústupu od exportně orientované ekonomiky, byl spuštěn v roce 2010. Čína má obrovskou pobřežní zónu, ale odvětví, zaměřené na mořský průmysl, produkují jen 10 % čínského HDP v roce 2010. Je to obrovský nevyužitý potenciál.[160] Vybrány byly tří klíčové přímořské regiony: vodní plocha

[157] The Economist. The next Shenzhen? 2013. [online]. [vid. 2014-03-10]. Dostupné z: http://www.economist.com/news/china/21587237-new-enterprise-zone-could-spark-wider-market-reformsbut-only-if-bureaucrats-ease-their-grip

[158] LELYVELD, Michael. Doubts surround China's free trade zone in Shanghai. Economy Watch. Radio Free Asia. 2013. [online]. [vid. 2014-03-10]. Dostupné z: http://www.rfa.org/english/commentaries/energy_watch/trade-10142013105836.html

[159] The Moskow Times. China Sets Up First Ruble Zone Near Russian Border. 2013. [online]. [vid. 2014-03-10]. Dostupné z: http://www.themoscowtimes.com/business/article/china-sets-up-first-ruble-zone-near-russian-border/491091.html#ixzz2nRmhrarY

[160] ChinaUS Focus. Blue economy becomes new growth engine for E China. 2013. [online]. [vid. 2014-03-10]. Dostupné z: http://www.chinausfocus.com/china-news/blue-economy-becomes-new-growth-engine-for-e-china/

a pobřeží provincii Šan-tung, Če-ťiang a Kuang-tung. Tyto regiony zahrnují největší čínské přístavy, speciální ekonomické zóny a regiony delt nejdůležitějších čínských řek, kde je největší soustředění ekonomické aktivity a růstu.

Pilotním projektem se stala modrá zóna poloostrova Šan-tung v roce 2010. Záliv Žluté řeky je považován za region s velmi intenzivní vodní dopravou a region bohatý na ropu. Pláže Šan-tungu jsou jedny z nejatraktivnějších v Číně a jsou významnou turistickou destinací. Poloostrov Šan-tung je považován za jeden z nejdynamičtěji se rozvíjejících regionů Číny a území s nejvzdělanější pracovní sílou. Je to významná průmyslová a surovinová zóna a kolébka čínské civilizace.[161] Je zřejmé, že vybudování nového druhu ekonomické zóny právě v tomto regionu nebylo náhodné. Navíc by se modrá zóna Šan-tung měla stát spojovacím článkem Číny s Jižní Koreou a vytvořit zónu volného obchodu a námořní dopravní spojení mezi těmito státy.[162] Už po dvou letech od založení této zóny bylo dosaženo značného pokroku v námořních technologiích, mořském chemickém průmyslu, rybářství a cestovním ruchu.

V provincii Če-ťiang se nachází druhá námořní ekonomická zóna Čou-šan souostroví v ústí Dlouhé řeky. Tento projekt je zaměřen na stavbu a opravy lodí, služby spojené s námořnictvem a cestovním ruchem. Čou-šan je jediným městem provinční úrovně v Číně rozmístěným na více než 1 390 ostrovech. Je to významné centrum pro propojení pobřežního a námořního regionu, důležité centrum námořní logistiky a rybářství. Významnou úlohu má tento projekt rovněž pro zachránění regionální vodní plochy a ekologie. Tato zóna se stane důležitým střediskem pro mezinárodní obchod a jednou z několika bran Čína do okolního světa.[163]

Námořní ekonomická zóna v provincii Kuang-tung má význam z hlediska rozvoje vztahů Číny se státy ASEAN kvůli své geografické poloze. Navíc by nová ekonomická zóna měla posílit postavení Číny ve vodních prostorech regionu jihovýchodní Asie a propojit ji s jinými námořními státy.

[161] China knowledge. Coastal region. Shandong. [online]. [vid. 2014-03-10]. Dostupné z: http://www.chinaknowledge.com/Business/Provincedetails.aspx?subchap=7&content=41
[162] EastAsiaForum. China's marine economy. 2011. [online]. [vid. 2014-03-10]. Dostupné z: http://www.eastasiaforum.org/2011/11/17/china-s-marine-economy/
[163] Zhejiang Government official web site. The Speech Delivered at the Press Conference for Zhoushan Archipelago New Area in Zhejiang. 2012. [online]. [vid. 2014-03-10]. Dostupné z: http://english.zj.gov.cn/art/2012/5/29/art_11079_163875.html

3.2 Pětiletý hospodářský plán 2011–2015 a jeho vztah k ZEZ

Vstoupil 14. března 2011 v platnost plán rozvoje Číny do roku 2015. V porovnání s předchozím obsahuje tento plán několik důležitých novinek. Podíváme se na to, jak nový plán čelí soudobým výzvám a problémům čínské ekonomiky a společnosti a na to, jaký k němu mají vztah speciální ekonomické zóny.

Hlavní cíle 12. pětiletky jsou: dosažení udržitelného rozvoje ekonomiky, snížení regionálních rozdílů, snížení příjmových rozdílů mezi bohatými a chudými, high-tech rozvoj a podpora odvětví s vysokou přidanou hodnotou, ekologický rozvoj a ochrana životního prostředí, zvýšení efektivity využití energetických zdrojů, navýšení domácí poptávky.[164]

Pětiletka stanoví konkrétní požadované tempo růstu HDP na 7 % ročně. Podle odhadů čínské vlády by to mělo udržovat zdravé tempo růstu na jedné straně a zabránit přehřátí na druhé. Mezi nástroji dosažení těchto cílů můžeme vymezit to, že čínská vláda začíná dávat přednost a podporovat high-tech, rozvoj domácího trhu a domácí poptávky, rozvoj sociálních programů a společnosti na úkor exportně orientovaných odvětví s nízkou přidanou hodnotou.[165] Mezi nejpodporovanější pro investice patří ICT, nanotechnologie, nové energetické a úsporné technologie, využití vzácných hornin ve výrobě a další.[166] ZEZ jsou důležitou složkou čínské ekonomiky, které hrají klíčovou úlohu pro realizaci této politiky. V předchozí podkapitole jsme už zmínili dynamiku rozvoje HIDZ, které jsou důležitým prvkem programu rozvoje high-tech**.**

Druhým velmi důležitým a aktuálním cílem je snížení regionálních rozdílů a rozvoje určitých regionů na úkor ostatních (viz tabulka č. 13). Cílem reforem a otevření ZEZ bylo právě následné uplatnění dosažených výsledků ve zbytku země. Vstup do WTO, politika rozvoje centrálního a západního regionu „GO WEST“[167], příhraniční ekonomické zóny, rozvoj klastrů a jiné skutečnosti přispívají dnes ke zlepšení postavení dříve zanedbávaných regionů.

[164] McKinsey. The economic impact of China's 12th five-year plan. [online]. [vid. 2014-03-10]. Dostupné z: http://www.mckinsey.com/tools/Wrappers/Wrapper.aspx?sid={C0317FF5-DB2F-48C8-BAFF-2BACF96D06DA}&pid={9DCF6E06-6268-45DD-8F02-D8AB08D9BC4C}

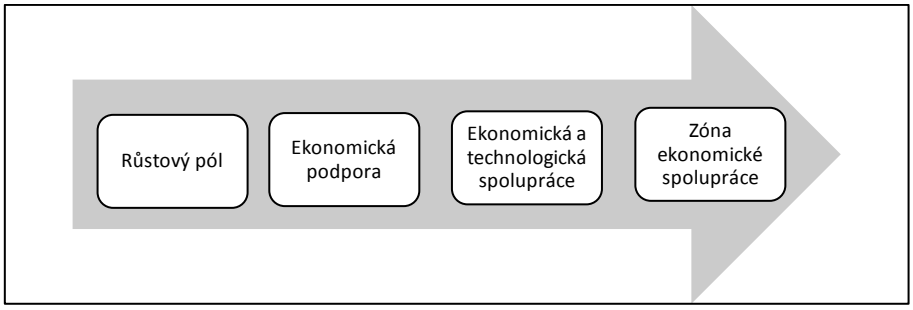
[165] CBI. Full translation of the 12-th five year plan. S. 47. [online]. [vid. 2014-03-10]. Dostupné z: http://www.cbichina.org.cn/cbichina/upload/fckeditor/Full%20Translation%20of%20the%2012th%20Five-Year%20Plan.pdf

[166] KPMG. China’s 12-th Five-Year plan overview. 2011. S. 2. [online]. [vid. 2014-03-10]. Dostupné z: http://www.kpmg.com/cn/en/issuesandinsights/articlespublications/publicationseries/5-years-plan/pages/default.aspx

[167] Program „Go West“ – program zaměřený na rozvoj západních regionů Číny

Z obrázku č. 4 je vidět jednotlivé úrovně vlivu ZEZ na okolí od rozvojového póla (na začátku reforem) do zóny ekonomické spolupráci s okolím (aktuální tendence).

Obrázek 4: Evoluce zapojení ZEZ do regionálního rozvoje

Zdroj: MENG, Guanwen. CHINA'S MODEL OF FREE ECONOMIC ZONES: EXPERIENCES AND PROSPECTS AFTER OVER 20 YEARS .The Mongolian Journal of International Affairs.. 2005, s. 72. [online]. [vid. 2014. 02. 04]. Dostupné z: http://mongoliajol.info/index.php/MJIA/article/view/95

Rozvoj průmyslových a rozvojových klastrů přispívá rovněž k rozvoji oblastí příbuzných ZEZ a pobřežního regionu. Růst ekonomické aktivity přináší nejen ekonomický rozvoj, ale i sociální příspěvky jako zvýšení kvality života obyvatelstva.

Tabulka 11: Podíl na HDP v % podle regionů v Číně. 1987–2010.

Region/Rok	1987	1995	2000	2006	2010
Východní	49	58	59	55,7	53,1
Centrální	39	27	27	18,7	19,7
Západní	11	14	13,5	17,7	18,6

Zdroj: Čínské statistické ročenky za jednotlivá léta. Vlastní zpracování autoru.

Z tabulky č. 11 je vidět určitý rozvojový trend centrálního a západního regionu, ale ten je stále nedostačující a většinový podíl na národním HDP mají stále východní a pobřežní regiony. V roce 2000 podíl východního regionu na PZI tvořil téměř 87 %, na rozdíl od západního, který byl 3 % a pohyboval kolem této hodnoty téměř deset let.[168] V roce 2005 se východní region podílel na více než polovině celkových investic v Číně, na druhém místě byl západní region s 20% podílem. Ve stejném období žilo ve východním regionu jenom 35 % populace.[169] Takže vidíme, že i když jsou určité snahy zapojit celé čínské území do

[168] XINZHONG, Li. Foreign Direct Investment Inflows inChina: Determinants at Location. Chinese Academy of Social Sciences. 2005, s. 38. [online]. [vid. 2014-03-10]. Dostupné z: http://sdocument.ish-lyon.cnrs.fr/cnrs_cass2/sites/www.i-conf.org.cnrs_cass2/files/16_Li_Xinzhong.pdf

[169] SHANTONG, Li. The Trend of Regional Income Disparity in the People's Republic of China. ADB Institute Discussion Paper No. 85. Tokyo: Asian Development Bank Institute 2008. S. 5, 17. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.adbi.org/discussionpaper/2008/01/25/2468.regional.income.disparity.prc/

ekonomického rozvoje, stále je velká nerovnováha, která představuje jeden v největších vnitřních problémů současné Číny a hrozbu dalšího udržitelného rozvoje. Jako příklad mohli bychom uvést, že v roce 2008 průměr HDP ve východním regionu je skoro 2krát větší, než ve vnitrozemí, podobné ukazatele má i HDP na hlavu (v Šanghaji je 10krát větší než v provincii Kuej-čou). Velmi významný je i rozdíl mezi venkovem a městy, kde HDP na hlavu je skoro 3krát větší v pobřežních a 3,2krát ve vnitrozemí. Podobné hodnoty mají i sociální ukazatele. Například kojenecká úmrtnost v pobřežním regionu v roce 2005 představovala 9 ‰, když ve vnitrozemí 18 ‰.[170] Způsobuje to značné sociální nepokoje a kritiku, že rozvoj ZEZ byl sice možný jen díky společnému úsilí celé země, ale výsledky využívá jen malá část obyvatelstva.

Daný problém zároveň způsobuje také vznik ještě dalšího problému: pokles domácí spotřeby obyvatelstva a domácí poptávky. Přesun těžiště z exportně orientované výroby na výrobu spotřebního zboží a rozvoj služeb, podpora rozvoje málo rozvinutých regionů a rozvoj sociálních programů by měly přispět k řešení tohoto problému. Oficiálním cílem pětiletky je navýšení prodeje spotřebního zboží o 16 %, navýšení peněz v oběhu o 16 %, udržení inflace na 4 % a další růst urbanizace, která by měla dosáhnout 51 % do roku 2015. Meziroční nárůst mezd podle oficiálních odhadů bude činit kolem 13 %.

Do jedné skupiny cílů hospodářského plánu bych zařadil cíle ekologické, technologické a energetické z hlediska dopadu zvláštních ekonomických zón na jejich plnění. Plán pětiletky stanovuje oficiální cíle v kontextu ochrany životního prostředí. Tyto cíle spadají do neekonomických a představují následující hodnoty: navýšení využití obnovitelných energetických zdrojů na 11,4 %; snížení spotřeby energií na jednotku HDP o 16 %; snížení emisi CO_2 na jednotku HDP o 17 %; navýšení zalesnění o 21,66 %; snížení znečištění vody položkami COD a oxidu siřičitého o 8 % v obou případech.[171] Do roku 2015 by měly souhrnné čínské investice do zelených projektů dosáhnout 317 miliard USD a průmyslový sektor zaměřený na zelené technologie bude růst v průměru o 15–20 % ročně.[172] Speciální

[170] SHENGGEN, Fan. China's Regional Disparities: Experience and Policy. International Food Policy Research Institute. 2009, s. 3, 26. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.kanbur.aem.cornell.edu/papers/FanKanburZhangLimPaper.pdf

[171] KPMG. China's 12th Five-Year Plan: Overview. 2011. S. 3. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.kpmg.com/CN/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/China-12th-Five-Year-Plan-Overview-201104.pdf

[172] YUANYUAN, Liu. China Set to Vigorously Develop Green Economy. Renewable energy world. 2012. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.renewableenergyworld.com/rea/news/article/2012/02/china-set-to-vigorously-develop-green-economy

ekonomické zóny, největší průmyslová a centra soustředění hospodářské aktivity, hrají velkou úlohu při realizaci těchto cílů.

V roce 2010 zahájila národní čínská komise pro rozvoj a reformování (NDRC) nový projekt nízkouhlíkového (low-carbon) rozvoje měst a provincií.[173] Jako pilotní provincie byly vybrány regiony, kde se soustřeďuje nejvíce průmyslové a ekonomické aktivity, patří sem skoro všechny speciální ekonomické zóny. Mezi opatření, která musí být přijata, patří: low-carbon městské plánování, zavedení odpovědné legislativy podporující „zelené" technologie, podpora rozvoje a investic do ekologických odvětví, zavedení kontrolních systémů pro sledování emisí v prostředí a podpora odpovědného životního stylu.

Významným projektem je Low-carbon City. Tato koncepce zahrnuje regulaci hustoty zalidnění, regulaci nemotorizované městské dopravy, tranzitní dopravu a jiné. Do tohoto projektu bylo vybráno 13 měst, mezi něž patří tak významná města jako Šen-čen, několik regionů Pekingu, Singapur Tchien-ťin Eco-City.[174]

Šen-čen se v roce 2010 zavázal stát prvním vzorovým projektem ekoměsta v Číně. Ve stejném roce vzniklo v Šen-čenu Shenzhen national Low-carbon pilot město.[175] Tento ekologický projekt zapojuje odborníky z Japonska, Německa, USA a Nizozemska. Plánuje se vybudování mezinárodního výzkumného střediska, obchodního střediska pro zelené technologie, demonstračního centra a jiných významných projektů. Šen-čen se stane významným centrem pro šíření technologií jako low-carbon budovy, renovace budov se zelenými prvky, využití alternativních stavebních materiálů, jako dopravní kontejnery pro stavbu budov, zpětné využití dešťové vody, renovace kanalizace, elektro-auta a městská doprava, technologie čištění říční vody a mnohé jiné.[176]

V Šanghaji bylo založeno Dongtan Eko-město na největším ostrově Dlouhé řeky. Toto město bude vyrábět vlastní energii z větrných elektráren, využívat slunce a recyklovaného odpadu. Zelené technologie budou využity i pro hromadnou dopravu. Plánuje se, že toto město nebude

[173] BAEUMLER, Axel. Sustainable low-carbon city development in China. The World Bank. 2012, s. 40. ISBN: 978-0-8213-8987-4
[174] BAEUMLER, Axel. Sustainable low-carbon city development in China. S. 40–50.
[175] Global mayors forum. CHINA. SHENZHEN BUILDING INTERNATIONAL LOW-CARBON CITY. 2013. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.globalmayorsforum.org/en/citiesdetails.aspx?tid=115&id=129
[176] ZHANG, Anne. International Low-Carbon City unveiled in Longgang. Shenzhen Daly. 2013. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.szdaily.com/content/2013-06/18/content_8190736.htm

produkovat žádné škodlivé emise z dopravy, zavede 100% recyklace a zpětné využití odpadu, využití efektivních a přírodních metod stavby.[177]

ZEZ Ču-chaj se v roce 2009 stalo sedmým městem v Číně podle "2009 China Top Ten Low-carbon Eco-Cities".[178] Město vypracovává plán ozelenění města a okolí, renovace zastaralých průmyslových zón, metodiku efektivnějšího využití územní plochy. Výstavba větrných elektráren na ostrově Cheng-čching dokáže nejen zásobit ostrov elektrickou energií, ale i dodávat ji do Macaa. Na tomto ostrově bude rozmístěna jedna z nejmodernějších stanic na využití sluneční, vodní a větrné energie na světě. [179] Město využívá elektrickou hromadnou dopravu. ZEZ Sia-men se rovněž zúčastní vybudování low-carbon zóny. Od roku 2005 do roku 2020 se plánuje snížení intenzity emisí o 60 %. Velmi striktní kontrole podléhají emise dopravy do ovzduší, rezidenčních budov a průmyslových objektů. Sia-men je jedním z důležitých měst Číny co do rozvoje a uplatnění zelených technologií. V roce 2010 byl vypracován program "Overall Planning of Building a Low-carbon City," podle kterého bude vybudována vzorová zóna o rozloze 14 km^2, ve které budou vyzkoušeny moderní zelené technologie ve stavbě a dopravě.[180]

Z uvedených přehledů lze udělat závěr, že ekotechnologie v Číně jsou uplatňovány a přitahují stálé větší pozornost jak vlády, tak i investorů. V roce 2009 provedla Světová banka výzkum, který obsahuje i problémy, s nimiž se lze setkat v daném kontextu: chybějící standardizovaný a jednotný přístup k ekoprogramům a obsáhlý a všeobecný systém řízení ekoprogramů. Nedostatečná je spolupráce na jednotlivých úrovních a mezi jednotlivými odbory a orgány. Nefunguje systém jednotného řízení a sdílení informace. Je potřeba zvýšení povědomí veřejnosti a vnímání zelených technologií jako prostředku pro udržitelný rozvoj. Zelené technologie jsou často vnímány jako brzdící prvek pro průmyslový pokrok. Není dostatek výzkumných projektů a možností pro uplatnění ekotechnologií a zároveň je nedostatečné financování ekoprojektů.[181]

[177] Design Build Network. Dongtan Eco-City, China. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.designbuild-network.com/projects/dongtan-eco-city/
[178] LIYAO, Lin. Top 10 Chinese cities for green development. China.org.cn. 2013. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.china.org.cn/top10/2013-09/30/content_30153041.htm
[179] LIN, Betty. City Advocates Low-Carbon Lifestyle. Delta Bridges. 2010. [online]. [vid. 2014-03-15] . Dostupné z: http://www.deltabridges.com/news/zhuhai-news/city-advocates-low-carbon-lifestyle
[180] Whats on Xiamen. Xiamen endeavors to promote low-carbon city construction. 2011. [online]. [vid. 2014-03-15] . Dostupné z: http://www.whatsonxiamen.com/news18648.html
[181] BAEUMLER, Axel. Sustainable low-carbon city development in China. S. 46

4 Trendy rozvoje a perspektivy ZEZ na příkladech ekonomických zón Šen-čen, Chaj-nan a Pchu-tung

Čtvrtá kapitola práce je věnována analýze tří konkrétních ekonomických zón. Zkoumá historický vývoj, hospodářskou situaci a úlohu těchto zón v rámci čínské ekonomiky, dále nové trendy a perspektivy rozvoje uvedených ekonomických zón. Závěrečná SWOT analýza shrne všechny poznatky, ke kterým dospěla tato práce a vymezuje perspektivy, hrozby, příležitosti a slabé stránky čínských ZEZ.

4.1 Šen-čen. Historický a hospodářský rozvoj, nové trendy

Šen-čen se nachází v jižní části provincie Kuang-tung v deltě Perlové řeky. Do roku 1980 bylo toto město malou rybářskou vesničkou s minimální infrastrukturou a průmyslem. Během tří dekád dokázal Šen-čen vyrůst na jedno z největších měst v Číně a stát se centrem průmyslu a rozvoje, čtvrtým největším kontejnerovým přístavem na světě v roce 2013 a populární cestovní destinací.[182] Byla zde vybudována první ZEZ v ČLR a Šen-čen se stal oknem Číny do světa a zkušebním centrem reforem.

Toto město občas je nazýváno spolu s Dubají „instantním" městem. Znamená to, že obě města se vyvíjela mohutnými tempy bez odpovídající historické základny, dá se říci, že na zelené louce.[183] Obrovský růst města začal s vybudováním ZEZ v roce 1980. ZEZ Šen-čen se stala první a jednou z největších ekonomických zón v ČLR (316 km^2)[184].

V rozvoji Šen-čenu se dá vyčlenit několik stadií:

- Etapa průlomu 1980–1985: převážně rozvoj infrastruktury a managementu zóny.
- Etapa komplexních reforem 1986–1991: důraz na rozvoj průmyslu a lákání PZI.

[182] China monitor. Issue 65. China's Special Economic Zones: A Bright Future for Africa? 2011, s. 5. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://www.ccs.org.za/wp-content/uploads/2011/09/China_Monitor_SEP_2011.pdf

[183] CHEN, Xiangming. THE "INSTANT CITY" COMING OF AGE: China's Shenzhen Special Economic Zone in Thirty Years. I NAUGURAL WORKING PAPER S ERIES. 2009, 6. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://www.trincoll.edu/UrbanGlobal/CUGS/Faculty/Rethinking/Documents/The%20Instant%20City%20Coming%20of%20Age.pdf

[184] MALINI, Tantri. Trajectories of China's integration with the world economy through SEZs: a study on Šen-čen SEZ.The Institute for Social and Economic Change. 2011, s. 5. [online]. [vid. 2013-12-01]. ISBN 978-81-7791-117-6.

- Etapa stanovení tržního systému 1992–1997: systém veřejných soutěží, zdokonalení legislativy pro zahraniční podniky, modernizace pracovní legislativy, modernizace veřejných služeb, snížení úlohy státních podniků.
- Etapa od 1997 do dnešní doby: pokračování reforem, vstup do WTO, environmentální rozvoj a rozvoj high-tech a služeb.[185]

V roce 1979 žilo ve městě kolem 300 000 lidí, do roku 2007 stoupl jejich počet na více než 8 milionů, v roce 2010 vice než 10,4 milionů. Žije tady přibližně 6 milionů lidí s trvalým pobytem a ještě další čtyři krátkodobě nebo vůbec bez povolení. Hukou[186] v roce 2010 mělo jen 2,68 milionů lidí.[187] Šen-čen je nejvýznamnější migrační destinací v Číně. V období od roku 1985 do roku 2000 tu stoupalo tempo růstu obyvatelstva dvouciferným hodnotami.[188]

Jak už jsem zmínil, do okamžiku otevření ZEZ Šen-čen byla malá vesnice s velkým zastoupením primárního sektoru na HDP (kolem 37 % v roce 1979).[189] Do roku 2005 tento ukazatel klesl na 0,2 % (v porovnání s národním podílem kolem 12 %). K významnému nárůstu došlo u sekundárního sektoru, který ve stejném období vzrostl z 20% podílu na HDP na 53%. Specifikem průmyslového sektoru na začátku rozvoje bylo velké zastoupení lehkého průmyslu a montážních operací na úkor průmyslu těžkého a výroby s vysokou přidanou hodnotou. Pozoruhodný je rozvojový trend sektoru služeb, který na rozdíl od národních hodnot měl již od konce 70. let v Šen-čenu dost významný podíl na HDP – 42,5 %, ale do roku 2005 neprojevil podobnou růstovou dynamiku jako průmysl a dosahoval 46 % HDP.[190] Zajímavé je to, že ještě na začátku reforem byl podíl služeb významný a poté spíše stagnoval, zatímco ve zbytku země nejprve rostl podíl průmyslu a teprve potom služeb. V roce 2012 byla skladba HDP Šen-čenu podle sektorů následující: primární zaujímal pouze 0,04 %, sekundární 44,31 %, terciární 55,65 %. HDP v roce 2012 měl hodnotu 1 295 mld. RMB.

[185] China monitor. Issue 65. China's Special Economic Zones: A Bright Future for Africa? 2011, s. 5.
[186] Hukou – systém registraci domácnosti v Číně
[187] Shenzhen government online. Overview. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://english.sz.gov.cn/gi/
[188] Shenzhen statistical yearbook 2006. Population development indicators 1978–2005.
[189] MALINI, Tantri. Trajectories of China's integration with the world economy through SEZs: a study on Šen-čen SEZ. S. 7.
[190] Čínská statistická ročenka 2006. Statistická ročenka Šen-čen 2006.

HDP na hlavu byl jedním z nejvyšších v ČLR a tvořil 123 247 RMB.[191] Meziroční přírůstky HDP jsou tu od 1980 podstatně vyšší než národní hodnoty – viz tabulku 12.[192]

Tabulka 12: Šen-čen: vybrané ekonomické ukazatele, 1978–2011

Ukazatel	1978	1985	1990	1995	2000	2005	2011
Obchodní bilance Šen-čenu (100 mil. USD)	0,02	-1,60	6,02	22,85	51,87	202,19	770,00
Obchodní bilance Číny (100 mil. USD)	-11,40	-149,00	87,40	167,00	241,00	1020,00	1800,00
Podíl Šen-čenu v % na celkovém obchodu Číny	0,04	1,85	13,60	13,80	13,48	12,86	11,50
Podíl Šen-čenu v % na celkovém HDP Číny	0,00	0,50	1,00	1,50	2,00	2,50	2,50
Obyvatelstvo Šen-čenu, mil.	0,30	0,80	1,67	4,50	7,00	8,30	10,50
Roční tempo růstu HDP Šen-čenu, %	37,00	66,00	48,00	32,00	21,00	15,00	10,00

Zdroj: MALINI, Tantri. Trajectories of China's integration with the world economy through SEZs: a study on Šen-čen SEZ. Čínská statistická ročenka 2006, 2011. Šen-čen statistická ročenka 2006. Shenzhen government online.

Z tabulky č. 12 je patrné, že obchodní bilance Šen-čenu byla od začátku reforem téměř vždy kladná, na rozdíl od národních hodnot, které začaly vykazovat přebytek až od 90. let. Šen-čen je nejvýznamnějším obchodním centrem a exportérem Číny. Z tabulky je vidět, jaký podíl měl Šen-čen na čínském obchodu a zároveň i to, že od 90. let tento ukazatel spíše stagnoval. Tento trend může být odůvodněn tím, že od 90. let této ZEZ začala konkurovat i jiná otevřená města a ZEZ, i to, že od samého začátku reforem měl Šen-čen komparativní výhodu první speciální ekonomické zóny na čínském trhu, což znamenalo zcela unikátní postavení.

Jedním z faktorů, který hrál významnou úlohu pro tak prudký rozvoj této ZEZ, je rovněž blízkost Hongkongu, Tchaj-wanu a Macaa. Tato ZEZ byla zřízena právě se zaměřením na to, že kulturní vazby mezi kontinentální Čínou a uvedenými územími s vyspělými tržními ekonomikami měly přispět k prudkému rozvoji PZI, zejména v počáteční etapě fungování ZEZ.[193] Tento předpoklad se v plné výši potvrdil a Hongkong, Macao a Tchaj-wan se staly

[191] HKTDC research. Shenzhen (Guangdong) City Information. 2014. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: http://china-trade-research.hktdc.com/business-news/article/Fast-Facts/Shenzhen-Guangdong-City-Information/ff/en/1/1X000000/1X09VT4H.htm
[192] MALINI, Tantri. Trajectories of China's integration with the world economy through SEZs: a study on Shenzhen SEZ. S. 17.
[193] CHEN, Xiangming. THE "INSTANT CITY" COMING OF AGE: China's Shenzhen Special Economic Zone in Thirty Years. S. 12.

nejvýznamnějšími zahraničními investory v Šen-čenu. V roce 1990 proudilo téměř 80 % PZI do Šen-čenu z Hongkongu a Macaa, v roce 2003 tato hodnota byla 58 %, v roce 2011 investice Hongkongu tvořily 70 % všech PZI do Šen-čenu.[194] Od počátku reforem do začátku nového milénia dosáhl Šen-čen značné diverzifikace PZI, které v 80. letech proudily ze sousedních zemí. Dnes už podíl „ostatních" investorů činí kolem 30 %.[195] Celkem PZI do této ZEZ v roce 2011 dosáhly 4,6 mld. USD, což tvořilo kolem 4 % celkových PZI do ČLR.

Dalším faktorem, který umožnil revoluční změny v Šen-čenu, byla i velká vzdálenost od Pekingu, což umožnilo poskytnout větší svobodu lokálním vládám a vyzkoušet liberalizační reformy bez rizika politického a sociálního dopadu pro celou zemi v případě neúspěchu těchto reforem.[196] Decentralizace zde tedy sehrála důležitou úlohu pro realizaci reforem.

Zastavme se nyní u potíží spojených s tak dynamickým rozvojem ZEZ. Jedním z nich je razantní snížení zastoupení primárního sektoru, který byl na začátku reforem v tomto regionu klíčový. Je to spojeno s industrializací a vyššími mzdami v ZEZ a výrobním sektoru. Šen-čen je dnes zcela závislý na dovozu potravin a zemědělské produkce. Dalším problematickým faktorem přímo spojeným s rozvojem Šen-čenu je demografický vývoj. Nejde jen o mohutný nárůst obyvatel města, ale i migrační toky. Po vzniku ZEZ je podíl pracovních migrantů značný: v roce 2005 mělo 78 % obyvatelstva krátkodobý pobyt a v roce 2011 jen 25 % mělo trvalý hukou.[197] Hrozbou je to, že v případě změn pracovních podmínek tato pracovní síla stejně lehce město opustí a přesune se někam jinam, což hovoří o nestabilitě pracovní síly. Velmi významným problémem pro Šen-čen je inflace a růst cen. Od roku 2005 minimální měsíční mzda vzrostla z 690 na 1 000 CNY v roce 2008 a 1 500 CNY v roce 2012.[198] Inflace, nízké reálné mzdy a špatné pracovní podmínky vyvolávají početné sociální nepokoje a stávky

[194] Shenzhen government online. Foreign trade.
[195] MALINI, Tantri. Trajectories of China's integration with the world economy through SEZs: a study on Shenzhen SEZ. S. 10.
[196] KIM, Yejoo. CHINESE-LED SEZs IN AFRICA. Centre for chinese studies. Discussion paper. 2013. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.ccs.org.za/wp-content/uploads/2013/02/CCS_Discussion_Paper_Africa_SEZs_and_China_Soft_Power_YK_2013_Final.pdf
[197] MALINI, Tantri. Trajectories of China's integration with the world economy through SEZs: a study on Šen-čen SEZ. S. 12
[198] China Briefing. Shenzhen, Beijing Raise Minimum Wage Standards. 2012. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.china-briefing.com/news/2012/01/12/shenzhen-beijing-raise-minimum-wage-standards.html

pracovníků.[199] Vláda se snaží zlepšit regulaci pracovních vztahů a snížit úroveň nepokojů, což od určité výše může začít být překážkou vstupu investorů do ZEZ.

V poslední době vyvolávají rostoucí mzdy a stále dražší život i náklady na podnikání v Šen-čenu tlak na přemístění výrobních kapacit do jiných regionů včetně okolí a centrálních provincií ČLR, kde je pracovní síla stále levná a dostupná. V roce 2007 byl vypracován program pro relokaci nekonkurenceschopných průmyslových kapacit do levnějších regionů. "Enterprise transfer parks" by měly umožnit snadnější přemístění.

Specifickou vlastností průmyslového sektoru Šen-čenu je to, že se stal úspěšným příliš rychle. Přesun od exportně orientovaných a pracovně náročných operací k high-tech byl uskutečněn velmi rychle bez odpovídajícího rozvoje těžkého průmyslu a vybudování odpovídající průmyslové báze. Přílišná orientace na pracovně náročná odvětví způsobila i to, že nebyla vybudována rozmanitá průmyslová základna, která by mohla zmírnit negativní vliv recese exportně orientovaných odvětví. Orientace na Hongkong z hlediska kapitálu a investic způsobila vytvoření jednosměrného rozvoje, který je příliš závislý z hlediska financování, investic a obchodu na Hongkongu, Tchaj-wanu a Macau.[200]

Zmíněné skutečnosti a specifika rozvoje Šen-čenu vyvolávají tlaky na modernizaci a restrukturalizaci ekonomické činnosti. Dnes je Šen-čen jedno z největších center moderních technologií v ČLR. Klíčovými odvětvími ekonomiky jsou telekomunikace, výroba počítačů a elektroniky. Telekomunikační giganti Huawei a ZTE jsou původem z této ZEZ. Finanční sektor má rovněž velký význam: nachází se tady jedna ze tří čínských burz Shenzhen Stock Exchange. Funguje tady 6 rozvojových zón státní úrovně: Shenzhen High-tech Industrial Park, Shenzhen EPZ, Free Port Trade Zone, logistický park, Shenzhen Fujian free trade zone a Shenzhen Shatoujiao free trade zone.[201] Celkový výstup high-tech odvětví tvořil v roce 2011 1 017 mld. CYN. V roce 2010 status high-tech společností státní úrovně získalo 1 353 společností, v roce 2010 bylo podáno více než 20 000 žádosti o patenty.

[199] China labor bulletin. 2009, s. 10. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.clb.org.hk/en/files/share/File/research_reports/workers_movement_07-08_print_final.pdf
[200] CHEN, Xiangming. THE "INSTANT CITY" COMING OF AGE: China's Shenzhen Special Economic Zone in Thirty Years. S. 18–35.
[201] HKTDC research. Shenzhen (Guangdong) City Information. 2014

V roce 2008 prohlásila čínská vláda Šen-čen za experimentální město a inovativní centrum.[202] Novým trendem už není jen výroba zboží, ale spíše jeho design. Pracuje tady více než 6 000 designových společnosti a kolem 60 000 odborníků, díky čemuž ekonomické zóně v roce 2008 byl přidělen titul „City of Design".[203]

Zajímavým projektem je propojení Hongkongu a Šen-čenu jako jediného centra pro obchod, finance a dopravu, tak zvaná Šen-kong metropole. Plán ekonomické integrace byl v roce 2007 začleněn do rozvojového plánu Šen-čenu (do roku 2020). Prozatím existuje cela řada překážek této integrace jako je neúplná konvertibilita RMB nebo zcela odlišné právní systémy. V případě úspěchu by tento integrační subjekt do roku 2020 měl předehnat svým významem Londýn, Paříž nebo Los Angeles jako finanční centrum a představovat více než 17 % čínského HDP.[204] V roce 2007 byl vytvořen Shenzhen/Hong Kong Innovation Circle jako rámec pro hlubší spolupráci v rámci high-tech, vzdělání a sdílení zdrojů.

Podobně jako jiná průmyslová centra Číny má i Šen-čen problémy spojené se zhoršujícím se životním prostředím. Jako vedoucí město pro výzkum a rozvoj, Šen-čen aktivně vypracovává a uplatňuje nové technologie šetrné k životnímu prostředí. Je prvním městem, které v roce 2013 zavedlo „carbon trading scheme"[205]. Speciální povolení pro emisi CO2 dostane 635 společností, které mohou prodat, pokud jsou nevyužité, nebo nakoupit, pokud jich potřebují více.[206] Zároveň bude v Šen-čenu vybudováno první low-carbon město v Číně. Šen-čen je nejekologičtějším městem v provincii. Vytyčuje si cíl snížit do roku 2015 emise o 1/5 a přispívat ještě více do výzkumu i rozvoje zelených technologií. Na projektu pracují společnosti z Nizozemska, Německa a Japonska.[207] Šen-čen získal odměnu United Nations Environment Program's Global Top 500 Laureate Roll of Honor, která se uděluje za přínos do záchrany ekologie. V roce 2011 jako první čínské město dostal odměnu Nations in Bloom Award. Dnes Šen-čen má šetrnou spotřebu vody a energie, zelené pokrytí v urbanistických

[202] Miracle Shenzhen, The People's Daily, 2008, s. 2.
[203] CHEN, Xiangming. THE "INSTANT CITY" COMING OF AGE: China's Shenzhen Special Economic Zone in Thirty Years. S. 19.
[204] CHUNG, Olivie. Shenzhen nuzzles closer to Hong Kong. China business. Asia Times. 2007. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.atimes.com/atimes/China_Business/IL07Cb02.html
[205] Metoda využívaná zemí, signatáři Kyotského protokolu, pro snížení emisi CO2 do ovzduší.
[206] Global times. Shenzhen launches first carbon trading scheme. 2013. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.globaltimes.cn/content/789829.shtml#.UvylPvldVPp
[207] Global Mayors Forum. CHINA. SHENZHEN BUILDING INTERNATIONAL LOW-CARBON CITY. 2013. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.globalmayorsforum.org/en/citiesdetails.aspx?tid=115&id=129

čtvrtích města dosahuje 45 % a skoro polovina územní plochy spadá do ekologické zóny, kde stavby nejsou povolené. [208]

4.2 Ekonomická zóna Pchu-tung

Pchu-tung se nachází na východě Šanghaje, na západě hraničí s centrem města a řekou Chuang-pchu-ťiang, na východě s Východočínským mořem, na severu s deltou Dlouhé řeky. Název Pchu-tung se dá přeložit jako Východní pobřeží.

Podíváme-li se na historii rozvoje Pchu-tungu jako ekonomické zóny, lze vyčlenit několik nejdůležitějších událostí, které výrazně ovlivnily vývoj této části města:

- 1990 – čínská vláda oficiálně informovala celý svět o otevření a rozvoji Pchu-tungu.
- 1992 – celostátní sjezd Komunistické strany ČLR rozhodl, aby Pchu-tung sehrál klíčovou úlohu při rozvoji otevřených pobřežních měst v novém kole liberalizačních reforem a rozvoji delty Dlouhé řeky.
- 1997 – celostátní sjezd KS Číny rozhodl, že Pchu-tung má být vzorem a zachovat si vedoucí úlohu při systémovém reformování čínského hospodářství, inovaci průmyslu a otevření světu.
- 2002, 2004 a 2005 – stálá podpora vlády v oficiálních projevech dodržení rychlého rozvoje Pchu-tungu a navýšení jeho úlohy jako centra inovací a reforem.[209]

Do roku 1990 zůstával Pchu-tung málo rozvinutou čtvrtí Šanghaje, kde žilo kolem 1,4 milionu lidí (v roce 2012 populace Pchu-tungu stoupla na 5,2 milionů).[210] V roce 1990 vláda oficiálně oznámila, že v Pchu-tungu bude uplatňovat mnohé z reforem a opatření, které byly realizovány v pěti prvních ZEZ. Navíc, administrativa Šanghaje rovněž rozhodla udělat z Pchu-tungu preferenční oblast města. Byl navržen třístupňový plán rozvoje: první fáze od 1991 do 1995 měla za cíl vybudování infrastruktury dopravní a telekomunikační, druhá fáze 1996–2000 se věnovala vybudování mezinárodního letiště, moderního železničního

[208] Shenzhen government online. Overview.
[209] Investment guide in Shanghai Pudong New area 2006–2007. The economic committee of the Shanghai Pudong new area. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.amcham-shanghai.org/NR/rdonlyres/3050B2A8-7D7A-42A2-B315E12BF73D76CD/2471/20062007InvestmentGuideinShanghaiPudongNewArea.pdf
[210] Pudong.gov.cn. Reform in Pudong. 2013. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: http://english.pudong.gov.cn/html/pden/pden_ap_oop_pi/2013-09-18/Detail_74044.htm

a silničního spojení a reformování legislativního a správního řádu. Poslední fáze se vztahuje k novému miléniu a zahrnuje další modernizaci oblasti a otevření světu.[211]

Rok 1990 byl klíčovým a nastartoval dosud nevídaný rozvoj a modernizaci Pchu-tungu. Již v roce 1992 tu pracovalo 177 zahraničních společností, které investovaly kolem 770 milionů USD (v roce 2012 bylo zaregistrováno 13 500 zahraničních společností a celkové PZI dosáhly 4,8 mld. USD).[212] Od samého začátku otevření a reformování Pchu-tunu se tato oblast stala přitažlivou pro investory nejen zahraniční, ale i domácí. Podobně jako v případě prvních ZEZ sem začaly investovat i domácí společnosti ze sousedních provincií (v roce 2012 jejich počet přesáhl 13 000). V roce 1991 již 100 čínských společnosti přesunulo svá sídla do Pchu-tungu. Byly stanoveny základní cíle fungování ekonomické zóny Pchu-tung, které by měly mít pozitivní dopad jak na Šanghaj, tak na čínskou ekonomiku. Především je to výrazná orientace na zahraniční investice, rozvoj zahraničního obchodu a začlenění do mezinárodní dělby práce, lákání moderních technologií a přispívání k rozvoji moderních exportních odvětví, efektivní přispívání k rozvoji Šanghaje jako mezinárodního finančního, obchodního a ekonomického centra.[213]

Tabulka 13: Vybrané ekonomické ukazatele Pchu-tungu, 2012

Ukazatel	2012
Obchodní bilance Pchu-tungu (100 mil. USD)	-519,00
Obchodní bilance Číny (100 mil. USD)	2130,00
Podíl Pchu-tungu v % na celkovém obchodě Číny	6,00
Podíl Pchu-tungu v % na celkovém HDP Číny	1,20
Podíl Pchu-tungu v % na celkových PZI Číny	2,89
Obyvatelstvo Pchu-tungu, mil.	5,20
Meziroční nárůst HDP Pchu-tungu v %	10,10

Zdroj: Pudong.gov.cn. National Economy and Social Development in 2012. Vlastní výpočty autoru.

Ekonomická zóna Pchu-tung, i když nepatřila oficiálně mezi ZEZ, využívala většinu pobídek a nástrojů, na základě nichž fungovaly ZEZ a měla výrazné preferenční postavení, což samozřejmě lákalo investory.

[211] XUE, Sang. Pudong : Another Special Economic Zone in China?-An Analysis of the Special Regulations and Policy for Shanghai' s Pudong New Area. Northwestern Journal of International Law & Business. 1993. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: http://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1377&context=njilb
[212] Pudong.gov.cn. National Economy and Social Development in 2012.
[213] XUE, Sang. Pudong : Another Special Economic Zone in China?-An Analysis of the Special Regulations and Policy for Shanghai' s Pudong New Area. S. 141.

Dá se říci, že Pchu-tung byl neformální ZEZ. Mezi základní body investiční politiky patří:

- Formy vstupu na trh: pro investory byly dostupné tři právnické formy organizace společnosti (kapitálový společný podnik, smluvní společný podnik a plně zahraničně vlastněný podnik), přičemž všechny formy měly stejné zacházení a mohly ve stejné výši využívat investiční pobídky.
- Využití pozemků: investor si mohl například pronajmout pozemek na dobu do 70 let.
- Pracovní legislativa: na území Pchu-tungu byla pracovní legislativa mnohem volnější a flexibilnější než ve zbytku země. Pracovní síla je tady kvalifikovanější než v jiných regionech. V roce 2012 se počítalo se 17 000 absolventy vysokých škol. V Pchu-tungu v tomto roce fungovalo 165 primárních škol, 149 středních, sedm polytechnických škol, 27 vysokoškolských zařízení, dvanáct mezinárodních vzdělávacích středisek. Celkový počet studentů denního studia v roce 2012 činil 525 800.[214]
- Preferenční daňový systém: systém sníženého zdanění příjmů a remitencí stejně jako v oficiálních ZEZ.
- Finanční sektor: v této oblasti, na rozdíl od zbytku země, mohly působit i zahraniční finanční instituce a podniky, které jako ostatní podniky měly právo využít preferenční daňový systém a pobídky. Projevem zvláštního postavení Šanghaje a Pchu-tungu je to, že mohou – stejně jako Šen-čen – vydávat vlastní cenné papíry přímo zahraničním investorům.[215]
- Podpora rozvoje high-tech: mezi preferenční odvětví patří biologie a farmacie, optika a elektronika, vzácné zeminy, obnovitelné zdroje energetiky, high-tech strojírenství, automobilový průmysl. Do těchto odvětví patří kolem 72 % průmyslového výstupu Pchu-tungu.[216] Podniky působící v těchto oblastech mají právo na státní dotace a finanční podporu.

Dnes představuje Pchu-tung finanční, logistické a obchodní centrum. Je tady umístěno sídlo Čínské národní banky v Šanghaji pro obchod s CNY, Shanghai Stock Exchange. Celkový počet finančních institucí v roce 2013 činil 737. Pracuje tu 230 bankovních institucí: 34

[214] Pudong.gov.cn. National Economy and Social Development in 2012.
[215] XUE, Sang. Pudong : Another Special Economic Zone in China?-An Analysis of the Special Regulations and Policy for Shanghai' s Pudong New Area. S. 138–153.
[216] Pudong.gov.cn. National Economy and Social Development in 2012.

čínských investičních bank, 18 investičních zahraničních bank, 61 poboček zahraničních bank a 68 kanceláří zahraničních investičních bank v roce 2012.[217]

Nachází se tady Šanghajské centrum Baltické mezinárodní námořní rady (Baltic International Maritime Council)[218]. Kombinovaná roční tonáž přístavů Vai-ghao-čchao a Jang-šan v roce 2013 dosáhla 29,5 milionů TEU (Twenty-foot Equivalent Unit, dále jen TEU)[219], což je tonáž srovnatelná s tonáží přístavu Singapur v roce 2012.[220] V Pchu-tungu funguje kolem 50 společností, které využívají CNY pro mezinárodní obchodní operace. Souhrnný objem účtů v roce 2013 přesahuje 8,5 miliard USD. Na území Pchu-tungu se nachází např. i Shanghai World Financial Center, největší budova na území kontinentální Číny.

Plocha Pchu-tungu je dnes 1 210 km^2, žije tady více než 5 milionů lidí. HDP v roce 2012 činil 593 miliard RMB (400 v roce 2009, 500 v roce 2011) s meziročním růstem kolem 10 %.[221] Za poslední dvě dekády HDP vzrostl 67krát.[222] HDP na hlavu je jeden z nejvyšších v Číně (v roce 2012 činil kolem 12 tisíc USD).

Na konci desáté pětiletky (rok 2010) dosahovalo tempo růstu obchodu 30 % – při polovičním podílu Šanghaje na těchto hodnotách. Ve stejném období bylo do Pchu-tungu přemístěno 28 sídel velkých čínských společností s registrovaným kapitálem více než 36 miliard CNY. Celkem se do konce 10. pětiletky do Pchu-tungu přemístilo více než 9 000 čínských podniků.

Nacházelo se tady také 90 center pro výzkum a rozvoj zahraničních společností, 236 členů Fortune 500 tady investovalo do více než 500 projektů.[223] Pchu-tung je jedním z nejvýz-namnějších národních center vědy, výzkumu a inovaci. V roce 2012 se 207 nových podniků dostalo do skupiny high-tech, což zvýšilo počet těchto firem na 981. Funguje tady 465

[217] Pudong.gov.cn. National Economy and Social Development in 2012.
[218] Největší mezinárodní asociace námořních dopravců. Její členové kontrolují více než polovinu tonáže mezinárodní námořní dopravy. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: https://www.bimco.org/About/About_BIMCO.aspx
[219] Twenty-foot Equivalent Unit – standardní měřící jednotka přepravních námořních kontejnerů.
[220] Pudong.gov.cn. Overview of Pudong. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: http://english.pudong.gov.cn/html/pden/pden_ap_oop_pi/2013-09-18/Detail_74045.htm
[221] Stejně, jako i předchozí
[222] China Daily. Shanghai's Pudong sets double-digit GDP growth target. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.chinadaily.com.cn/bizchina/2010-04/19/content_9747072.htm
[223] Investment guide in Shanghai Pudong New area 2006–2007. S. 6.

výzkumných institucí, počet zaregistrovaných patentů dosáhl 22 000. V roce 2012 byla Pchu-tung udělena druhá národní cena za technické vynálezy a vědecko-technický pokrok.[224]

Tabulka 14: Obchod a PZI Pchu-tungu, 2001–2012, 100 mil. USD.

Rok	Objem obchodu (export a import)	Realizované PZI
2001	302,72	21,60
2002	368,98	14,22
2003	581,33	17,96
2004	808,07	23,78
2005	894,75	31,11
2012	2398,00	72,86

Zdroj: Investment guide in Shanghai Pudong New area 2006–2007. S. 6. Vlastní výpočty autoru.

Současná 11. pětiletka stanovila i pro Pchu-tung určité cíle: regionální produkce má vdaném období vzrůst o 12 %, regionální fiskální výnosy o 12 % a výdaje na výzkum a rozvoj mají překročit 3 % regionálního HDP. Za první rok má být vybudováno 800 tis. m^2 komerčních ploch, celková plocha komerčních nemovitostí by během pětiletky měla dosáhnout dvanácti milionů m^2. Za první rok pětiletky má být realizováno investičních projektů na sumu 130 miliard RMB. Plánuje se vybudovat a rekonstruovat 62 administrativních vesnic a vybudovat 4 miliony m^2 veřejného ubytování v rámci programu po podporu rozvoje venkova. Pchu-tung plánuje investovat 150 milionů RMB do 38 projektů, včetně zdravotnických a sociálních.[225]

Na území ekonomické zóny dnes pracuje šest rozvojových zón:

Žang-ťiang High-tech Park: národní báze pro vývoz softwaru a bezpečnostních informačních technologií (mají tady své pobočky Sony, Lenovo, ZTE, City Bank a jiné). Centra výzkumu a rozvoje početných transnacionálních korporací se nacházejí v této zóně (GE, Honeywell, Dupont a jiné). Jde o největší bázi výroby integrovaných obvodů v Číně, významné zdravotnické a biologické výzkumné centrum, centrum zemědělského výzkumu a telekomunikačních technologií. Meziroční přírůstky high-tech produkce tvoří 21 %. Patří

[224] Pudong.gov.cn. National Economy and Social Development in 2012.
[225] Pudong.gov.cn. Looking forward to Pudong's Future with Numbers. 2011. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: http://english.pudong.gov.cn/html/pden/pden_ap_news_en/2011-01-10/Detail_73140.htm

sem téměř polovina národních investic do mikroelektroniky, třetina produkce softwaru a pětina exportu.[226]

Ťin-čchiao EPZ: patří sem 23 % celkového průmyslového výstupu Pchu-tungu. Roční přírůstky tvoří 41 %. Klíčovými odvětvími jsou: ICT, automobilový průmysl, biologie a medicína, domácí elektronika.[227]

Luťiazui finanční a obchodní ekonomická zóna: sídlo více než 360 finančních zahraničních institucí, 59 zahraničních bank, jejichž aktiva tvoří polovinu aktiv zahraničních bank v ČLR. Nachází se tady i Shanghai Stock Exchange, která realizuje 80 % transakcí v Číně. Shanghai Future Exchange je největší v ČLR. Jde o nejsilnější finanční centrum země s největšími aktivy. Tato zóna je hlavní turistickou a výstavní destinací Šanghaje.[228]

Jang-šan přístavní zóna volného obchodu: unikátní zóna svého druhu v zemi. Je to high-tech logistické a dopravní centrum, kde byla provedena řada reforem pro otevření dopravního sektoru pro zahraniční investory.[229]

Vai-džao-čchao FTZ: celkový ekonomický výstup zóny, výnosy z obchodu a daňové příjmy tvoří polovinu všech 15 FTZ v Číně. Kontejnerová propustnost dosahuje více než 12 milionů TEU, což tvoří kolem 70 % městských hodnot. To dělá zónu jedním z klíčových transportních uzlů v zemi.[230]

Z uvedeného je vidět, jak významná je úloha Pchu-tungu v měřítku městském a národním. Podstatná část výstavy Shanghai Expo 2010 byla rozmístěna tady, v roce 2005 se konalo 30 % všech mezinárodních konferencí v Šanghaji v Pchu-tungu a plochy pronajaté pro výstaviště tvořily 20 % národních hodnot. Rozloha městské zeleně činí více než 37 % a množství zelené plochy na obyvatele činí kolem 25 m^2. Pchu-tung je nositelem titulu National Garden City a Hygiene City.[231] Bylo vytvořeno vice než 150 000 pracovních míst,

[226] Guide Of Shanghai Development Zones. Swiss Business Hub Shanghai. 2013. S. 6. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.sinoptic.ch/textes/eco/2013/201301_SBH.China_Shanghai_Development.zones_1301.pdf
[227] Pudong.gov.cn. Jinqiao Export Processing Zone. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: http://english.pudong.gov.cn/html/pden/pden_business_dz/Info/Detail_73179.htm
[228] Investment guide in Shanghai Pudong New area 2006–2007. S. 5.
[229] FTZ Shanghai. com. Yangshan Free Trade Port Area Introductions. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.ftz-shanghai.com/FAQ_in_Shanghai_Freetradezones/Yangshan_PortArea_Introduction.html
[230] Guide Of Shanghai Development Zones. Swiss Business Hub Shanghai. 2013. S. 9.
[231] Investment guide in Shanghai Pudong New area 2006–2007. S. 7.

zaměstnanost mezi absolventy činila 73,5 %.[232] V roce 2012 podle národního řebříčku zóna dosáhla 7,3 z 10 bodů.

4.3 Ekonomická zóna Chaj-nan

Provincie, největší ostrov Číny a zároveň i největší ZEZ. Do roku 1988 patřilo toto území do jurisdikce provincií Kuang-tung a teprve od roku 1988 získalo provinční statut a statut zvláštní ekonomické zóny. Územní plocha ostrova je 33 920 km^2 (pro porovnání: plocha Tchaj-wanu je 34 000 km^2).[233] Do začátku reforem v roce 1988 bylo hospodářství ostrova orientováno na těžbu surovin a na zemědělství. Stav infrastruktury, zpracovatelských kapacit a průmyslu by mohl být charakterizován jako počínající a zaostalý. Příčinou pro zvolení Chaj-nanu jako jedné z ZEZ bylo to, že hospodářství ostrova a jeho geografická poloha byly maximálně podobné hospodářství ČLR. Ostrov se tak mohl stát ideálním zkušebním prostorem pro reformy a vzorem toho, jaký dopad by měly určité reformy na celou Čínu. Jinými slovy Chaj-nan byl modelem Číny při provedení reforem.[234]

ZEZ Chaj-nan byla specifická nejen svými přirozenými vlastnostmi jako velikost a geografická poloha, ale i díky i zvláštnímu zacházení čínské vlády. Hned od začátku byla politika vypracovaná pro rozvoj ostrova v porovnání s ostatními již existujícími ZEZ flexibilnější: žádná kontrola investiční výstavby státem; financování pochází zejména ze zahraničí (Hongkong a Macao) a ostrov si může půjčovat v zahraničí podle svých dluhových kapacit. Zahraniční investoři mají možnost spravovat lokální podniky vlastněné státem nebo v kolektivním vlastnictví na základě smluv. Chaj-nan nese vlastní odpovědnost za svou zahraničně-obchodní činnost. Lokální vývozy nepodléhají státní kontrole. Systém daňových úlev, umožňuje vyhnout se daním z příjmu PO od dvou do pěti let v závislosti na druhu činnosti firmy, a následně ještě 85% daňové úlevy během dalších několika let.

Finanční systém ZEZ je řízen lokálně. Pobočka čínské centrální banky na ostrově je považována za lokální centrální banku. Všechny banky na ostrově mají právo obchodovat se zahraničními devizami, cennými papíry a vytvářet devizové trhy. Zároveň mají právo realizovat finanční operace s jinými ZEZ na kontinentální části Číny. Veškeré příjmy

[232] Pudong.gov.cn. National Economy and Social Development in 2012.
[233] Hainan market profile. HKTDC Research. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://china-trade-research.hktdc.com/business-news/article/Fast-Facts/HAINAN PROVINCE/ff/en/1/1X000000/1X06BV0F.htm
[234] XIAOBING, Yang. Hainan Province - China's Largest SEZ. 2010. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://www.bjreview.com.cn/Cover_Story_Series_2010/2010-02/03/content_244683.htm

z devizových operací zůstávají na ostrově a jsou jeho majetkem. Zahraniční banky mají právo vytvářet tady své pobočky a obchodovat v zahraničních měnách.

V porovnání s ostatními regiony a ZEZ Číny má Chaj-nan větší podporu státu, autonomii a menší míru odpovědnosti[235].

ZEZ Chaj-nan je unikátní ještě z několika důvodů. Celý ostrov je ZEZ – na rozdíl od jiných zón, kde samotná zóna zasahuje jen část města nebo provincie. Ostrov je mezi prvními regiony Číny, které přijaly nový směr rozvoje socialistického tržního hospodářství v 90. letech. Ostrov patří také mezi první provincie, kde začal fungovat projekt "Small Government – Big Society", zaměřený na snížení velikosti státního aparátu a zároveň navýšení úlohy občanské společnosti. Chaj-nan je mezi prvními, kde byly sníženy daně na zemědělskou produkci a kde byly stanoveny ekologické standardy rozvoje. Chaj-nan zavedl jako první přistávací vízum, což zjednodušilo návštěvy ostrova pro zahraniční návštěvníky a učinilo ostrov nejotevřenějším v zemi.[236]

Podívejme se nyní na strukturu hospodářství Chaj-nanu a na základní ukazatele ekonomického rozvoje ostrova od začátku provádění reforem do současnosti.

V roce 2011 tvořil HDP Chaj-nanu 252,3 miliard CNY s rozvojovou dynamikou kolem 12 % ročně. Jde o značný nárůst od roku 1978, kdy HDP ostrova byl kolem 2,8 miliard CNY, v roce 2006 to bylo 105 miliard.[237] Ze statistických ročenek jednotlivých let rovněž vyplývá, že podíl HDP Chaj-nanu na čínském HDP a jeho reálná hodnota mezi čínskými ZEZ do roku 2000 byla na druhém místě po ZEZ Šen-čen. Od roku 2006 do roku 2010 vzrostl HDP Chaj-nanu skoro dvakrát.[238] Specifikem skladby domácího produktu ostrova v porovnání s ostatními regiony, kde byly aktivně zaváděny reformy, byla velká úloha primárního sektoru a relativně nízké zastoupení průmyslu. Od roku 1980 do roku 2011 klesl podíl primárního sektoru z více než polovičního podílu na 26 % HDP. Je to velký pokles, ale stále jde o značně velký podíl na HDP (pro porovnání: tento ukazatel u Šen-čenu je méně než jedno procento).

[235] XIAOBING, Yang. Hainan Province - China's Largest SEZ. Beijing Review Archive 1988. S. 3.
[236] China Daily. Foreign trade fuels Hainan's hot economy. 2011. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://www.chinadaily.com.cn/m/hainan/dutyfree/2011-09/07/content_13650857.htm
[237] LEE, Joanna. China's Special Economic Zones at 30. EURASIAN GEOGRAPHY AND ECONOMICS. S. 228. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://www.espre.cn/111/manage/ziliao/China%26_039.pdf
[238] Hainan market profile. HKTDC Research.

Podíl průmyslu na HDP vzrostl jenom o 6 procentních bodů z 22% podílu v roce 1980.[239] Nyní tvoří podíl průmyslu na HDP kolem 28 %, což není příliš v porovnání s jinými regiony, kde byly prováděny reformy. Hlavními odvětvími jsou lehký a těžební průmysl. Podíl služeb na HDP činil kolem 45 % v roce 2011, což jsou rovněž nízké hodnoty v porovnání s vyspělými regiony jako Peking nebo Šanghaj.[240] Podobné hodnoty ukazuje i podíl výdajů na výzkum a rozvoj v provincii. V roce 2010 byl tento podíl na HDP 0,35 %, což je jeden z nejnižších v Číně (například v Šanghaji 2,81 %, v Pekingu 5,5 %, národní průměr 1,7 % v roce 2010). To ukazuje na výrazné zaměření regionu na zemědělství více než na průmysl a vyspělé technologie. V roce 2010 bylo v provincii zaregistrováno jen 122 high-tech podniků, což je velmi málo v porovnání například s významnými průmyslovými městy, kde počet high-tech firem dosahuje několika tisíc.[241]

HDP na hlavu v roce 2011 tvořil skoro 29 000 CNY, od roku 2006 vzrostl více než dvakrát a od roku 1978 téměř 58krát.[242] V porovnání s Šen-čenem je to více než pětinásobný rozdíl ve prospěch Šen-čenu. Domnívám se, že je to zčásti spojeno i s tím, že Chaj-nan není jen město nebo jeho část, ale celá provincie, v níž je HDP rozdělen mezi více lidí.

Podíváme-li se na ukazatele obchodu Chaj-nanu, je tady rovněž několik zajímavých trendů. Podle statistických ročenek 1998–2011 můžeme pozorovat, že obchodní bilance ostrova má dlouhodobě zápornou hodnotu, zejména od 90. let. Od roku 2000 do roku 2010 vzrostla celková hodnota obchodu více než třikrát a dosáhla 8,6 miliard USD.[243] Pro porovnání Šen-čen měl již v roce 2005 hodnotu zahraničního obchodu kolem 20 miliard USD. To svědčí o tom, že orientace Chaj-nanu na exportní operace není tak významná jako u jiných ZEZ, i když vývoz například v roce 2010 zaznamenal meziroční nárůst kolem 24 %. Jde spíše historicky o orientaci na zemědělskou produkci a těžbu surovin. Mezi hlavní obchodní partnery patří Hongkong, Macao, Japonsko a Tchaj-wan.[244]

Největším investorem do hospodářství ostrova je Hongkong, který investuje většinou do dopravních odvětví, telekomunikací, cestovního ruchu, nemovitostí a energetických projektů.

[239] Čínská statistická ročenka 2011. Composition Indicators on National Economic and Social Development 1978-2010.
[240] Hainan market profile. HKTDC Research. China knowledge. Hainan. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://www.chinaknowledge.com/Business/Provincedetails.aspx?subchap=7&content=38#EconomicOverview
[241] Čínská statistická ročenka 2011. R&D Expenditure by Type of Activities (2009)
[242] LEE, Joanna. China's Special Economic Zones at 30. S. 228. Hainan market profile. HKTDC Research.
[243] Čínská statistická ročenka 2011. Total Value of Imports and Exports by Location of Importers/Exporters.
[244] China Daily. Foreign trade fuels Hainan's hot economy. 2011. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://www.chinadaily.com.cn/m/hainan/dutyfree/2011-09/07/content_13650857.htm

Problematickými pro hospodářství ostrova jsou nadbytečné investice do sektoru nemovitostí. Ještě na začátku 90. let se hodně investovalo do nemovitostí Chaj-nanu, což vyústilo v splasknutí realitní bubliny a dlouhodobou stagnaci ekonomiky ostrova. Ceny stavebních ploch stouply 750krát (v letech 1990–1995). Podobná situace je i dnes. V roce 2009 stouply ceny za metr čtvereční v největších městech ostrova o 50 %. Důvodem je program rozvoje Chaj-nanu jako významné turistické destinace.[245]

V roce 2010 čínská vláda oznámila ambiciózní plán vybudovat na ostrově Chaj-nan do roku 2020 turistickou destinaci světové úrovně. Je plánováno šest stupňů rozvoje:

- Vybudování zkušební zóny pro reformy čínského cestovního ruchu na ostrově.
- Transformace ostrova ve světové centrum cestovního ruchu a turistiky.
- Vybudování demonstrační zóny pro čínský ekologický program.
- Transformace Chaj-nanu v mezinárodní centrum pro mezikulturní styky.
- Rozvoj báze pro exploataci zdrojů Jihočínského moře.
- Rozvoj moderní zemědělské základny pro tropické zemědělství na ostrově.[246]
- Vybudování bezvízového turistického prostoru pro další země: Norsko, Dánsko, Finsko, Ukrajina, Kazachstán, USA, Japonsko a Kanada (dosud je takových 21).

Přidaná hodnota cestovního ruchu Chaj-nanu do roku 2020 by měla podle plánu tvořit kolem 12 % HDP ostrova.[247] Podíl služeb na HDP ostrova by se měl zvýšit do roku 2020 na 60 % a podíl obnovitelných energetických zdrojů na spotřebě primární energie by měl dosáhnout 50 %.[248] V roce 2011 Chaj-nan navštívilo více než 29 milionů domácích turistů, což je 15,8% nárůst v porovnání s předchozím rokem. Počet zahraničních turistů dosáhl (v roce 2011) 815 tisíc při 22,8% nárůstu.[249] Největším turistickým střediskem je Sanja Yalong Bay National Tourist Resort, jež je rozvojovou zónou národní úrovně.

[245] MIYAZAKI, Jamie. China Property Bubble, 1990s Style. The Wall Stree Journal. 2010. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://blogs.wsj.com/chinarealtime/2010/03/17/china-property-bubble-1990s-style/
[246] english.people.com.cn. Hainan eyes global tourism destination - People's Daily Online. 2010. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://english.people.com.cn/90002/98668/99340/index.html
[247] Peoples daily online. China reveals plan to develop Hainan into global tourism destination. 2010. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://english.people.com.cn/90001/90778/90860/6859293.html
[248] Haikou Foreign and Overseas Chinese Affairs Office. 2010-2020 Hainan International Tourism Island Development Planning Outline. 2014. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://en.haikoutour.gov.cn/view.asp?ArticleID=121
[249] Hainan market profile. HKTDC Research.

Pro zahraniční investory na ostrově funguje několik rozvojových zón celostátní úrovně. Jang-pu Economic Development Zone je největší ekonomická zóna ostrova a je zaměřena především na petrochemický průmysl a obchod, chemický a papírenský průmysl. Jang-pu Bonded Port Zone je jedním z největších národních logistických a dopravních středisek pro ropné produkty a chemikálie. Chaikou Free Trade Zone je zaměřena na ICT, elektroniku a farmaceutický průmysl. Chaj-nan International Industrial Park of Science and Technology je velkým farmaceutickým střediskem. Kromě ekonomických zón národní úrovně fungují na ostrově čtyři ekonomické zóny provinční úrovně.[250]

4.4 SWOT analýza čínských ekonomických zón

V této podkapitole jsou shrnuty a ve formě SWOT analyzovány nejdůležitější poznatky o čínských speciálních ekonomických zónách. Analýza poskytuje přehled o příležitostech, hrozbách, komparativních výhodách nebo silných stránkách ZEZ i jejich slabinách a nevýhodách. Není zaměřena na jednotlivé ekonomické zóny, ale zkoumá speciální ekonomické zóny všeobecně jako jev v čínské ekonomice. Mohou být proto jednotlivá tvrzení a závěry kontroverzní pro různé ZEZ, ale jsou aktuální pro fenomén ZEZ jako celek. Některé závěry mohou být diskutabilní a patřit do několika skupin analýzy najednou, v závislosti na subjektivním pochopení těchto faktorů. Většina závěrů je analýzou autora práce a opírá se o výstupy této práce, na které se bude průběžně odkazovat v jednotlivých bodech.

Silné stránky (Strengths):

Mezi silné stránky ekonomických zón v Číně zařazujeme faktory, které přispívají k rozvoji ekonomických zón, zachování a podpoře jejího specifického postavení v ekonomice, naplnění cílů fungování ekonomických zón a celé ekonomiky.

V podkapitole 2.2 byly probrány jednotlivé etapy rozvoje speciálních ekonomických zón a to, jak k tomu přispívala čínská vláda. Tabulka č. 8 ukazuje na pobídkový systém v čínských ZEZ. Po dlouhou dobu proexportní zaměření obchodní politiky, řízení měnového kurzu a jiné věci svědčí o výrazné úloze státu ve vývoji ekonomických zón a podpoře jejich rozvoje. Podporu státu lze považovat za silnou stránku při konkurenci se subjekty, které tuto podporu nemají. Kapitoly 3 a 4 ukázaly na konkrétních příkladech významnost výzkumu a rozvoje high-tech v současném vývoji ZEZ. Několik dekád reforem a obrovského ekonomického

[250] Hainan government official website. Econimic Dvelopment Zones. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://en.hainan.gov.cn/englishgov/INVEST/Zone/200909/t20090917_7851.html

růstu vytvořilo z těchto oblastí významná průmyslová a výzkumná centra. Podkapitola 3.2, věnovaná vlivu aktuální pětiletky na rozvoj high-tech a odvětví s vysokou přidanou hodnotou, poukazuje na význam ZEZ a jejích úlohu pro rozvoj technologií. Podkapitola 2.4 a analýza vybraných ekonomických zón v kapitole 4 sleduje, jak významný je příspěvek ZEZ pro rozvoj vědy a vzdělání a to, že tyto položky jsou i klíčovými prvky současné rozvojové politiky zón a jejích komparativní výhodou. Ekonomické zóny přitahovaly a stále přitahují kromě investic nejkvalitnější pracovní sílu v zemi. Ekonomický růst a reformy způsobily nárůst kvality života uvnitř ekonomických a rozvojových zón a rozvoj střední třídy obyvatelstva, která tvoří základ pro další rozvoj společnosti a ekonomiky. Komparativní výhodou v porovnání s jinými regiony je i moderní a sofistikovaná infrastruktura, kterou ekonomické zóny využívají v plné míře (viz subkapitola 2.4).

Druhá kapitola (subkapitoly 2.1–2.3) zabývající se charakteristikou reforem otevírání trhu a původních ZEZ, popisuji zároveň i komparativní výhodu prvních ZEZ – geografickou polohu pobřežního regionu, která je výhodou při budování mezinárodních obchodních a kulturních vazeb, spolupráce s vyspělými zeměmi, integrace do světového hospodářství a dělby práce. Podkapitola 2.3 hodnotí i roli etnických Číňanů pro rozvoj ZEZ. Rovněž v charakteristice prvních ZEZ v kapitole 2 je zmíněna úloha právě tohoto faktoru pro rozvoj ZEZ. Etničtí Číňané ze zahraničí a napojení na území s velkými čínskými menšinami (Hongkong, Macao, Singapur, Tchaj-wan) hráli a stále hrají velkou úlohu v rozvoji a realizaci obchodu a investic.

Jedním z klíčových prvků reforem byla i reforma legislativní a reforma řídicího systému v ZEZ (viz kapitolu 2) a je jedním z důvodů vstupu investorů do ZEZ.

Kapitola 3 uvádí mezi moderními trendy rovněž legislativní reformy v rámci pracovní legislativy. Současné čínské ekonomické zóny mají sofistikovanější legislativní systém, větší zkušenosti z provádění reforem, spolupráce se zahraničními investory, kvalitnější řídicí systém. Existuje tu mnohem méně překážek pro zahraniční podnikatele než v jiných regionech Číny.

Příležitosti (Opportunities):

Faktory, které mohou být považovány za zdroje a předpoklady budoucího rozvoje ZEZ. Patří sem nejen vlastní charakteristika zón, ale i vnější faktory, které mohou mít pozitivní dopad na perspektivy budoucího rozvoje zón.

Lidský kapitál, inovativní a výzkumná báze, rozvoj odvětví s vysokou přidanou hodnotou zmíněné v předchozí části mohou být zároveň brány i jako příležitosti pro budoucí rozvoj. Dnešní období může být charakterizováno, jako období vědecky pojatého rozvoje založeného na inovacích a výzkumu, úsporných technologiích a ochraně životního prostředí. Zmíněné faktory jsou dílčími nástroji pro naplnění těchto cílů, které zároveň jsou cílem aktuální pětiletky. Tvoří příležitosti pro další udržitelný rozvoj čínské ekonomiky.

Současným trendem, popsaným v kapitole 3, je mizení hranic rozvojových zón a jejich integrace do okolí a zbytku země. Je to příležitost pro geografické rozšíření zón, vznik nových forem, zapojení a integrace do regionální a mezinárodní spolupráce (viz subkapitolu 3.1). Růst mezd a cen vstupů v ZEZ a východních regionech Číny způsobil mimo jiné i přesun pracovně náročných odvětví do vnitrozemí a západních regionů (viz subkapitolu 4.1). To uvolní místo a kapacity pro nová odvětví s větší přidanou hodnotou a technologicky náročnou výrobu. Příležitostí je ústup od pracovně náročných technologií a soustředění se na high-tech odvětví, sektor služeb, finanční sektor, inovace a environmentální technologie. Velký počet různých druhů ekonomických a rozvojových zón vytváří vzájemnou velkou konkurenci. Dá se předpokládat, že novou tendencí bude regionální propojení existujících zón a jejich užší specializace. To umožní zefektivnění výkonu a snížení konkurence mezi jednotlivými rozvojovými zónami (příkladem může být orientace Chaj-nanu na cestovní ruch).

Kapitola 3 popisuje nové trendy rozvoje, které zároveň jsou i příležitostí pro budoucí rozvoj ekonomických zón: vstup Číny do WTO, který umožnil snadnější obchod s čínským zbožím a podpořil tak i rozvoj ekonomických zón jako obchodních center. Další liberalizace Číny, internacionalizace čínské měny, otevření nových nebo dosud pro investory zapovězených odvětví, rozvoj a otevření finančního sektoru a sektoru služeb vytváří příležitost i pro rozvoj speciálních ekonomických zón (např. nová FTZ v Šanghaje). Vnější politika Číny, expanze do Afriky, Latinské Ameriky a Asie vytváří možnosti pro vznik nových rozvojových zón na těchto územích. Vznikají nové příhraniční rozvojové zóny, které spojují čínský trh se sousedními zeměmi a vytvářejí regionální sítě na bázi ekonomických zón.[251]

[251] Kim, YEJOO. CHINESE-LED SEZs IN AFRICA ARE THEY A DRIVING FORCE OF CHINA's SOFT POWER? 2013. S. 19.

Slabé stránky (Weaknesses) a hrozby rozvoje (Threats):

Faktory, které brzdí a překážejí rozvoji speciálních ekonomických, zón získávají špatnou pověst a dojem o fungování zón, snižují efektivitu fungování zón a jejich úlohy jako center rozvoje a investic.

Podkapitola 2.2 uvádí, že dlouhou dobu byly speciální ekonomické zóny zcela zaměřeny na pracovně náročná odvětví a exportně orientovanou výrobu. Dnes se to mění, ale stále levná pracovní síla je mnohdy klíčovým zdrojem konkurenceschopnosti. Stále velká orientace na export dělá čínské ekonomické zóny závislé na výkyvech světové poptávky. Proexportní politika Číny je předmětem početných antidumpingových řízení v rámci WTO a ve světě, která mají negativní vliv a ohrožují vývoj obchodu čínským zbožím.[252] Po vstupu Číny do WTO vznikla řada ohrožujících faktorů pro čínské exportéry: vzrostl tlak na apreciaci čínské měny, snížily se obchodní bariéry pro dovoz zboží na čínský trh, vzrostl tlak na snížení úlohy státních podniků v ekonomice a podpory vývozních operací. Tyto skutečnosti snižují zvláštní postavení ZEZ v ekonomice (viz podkapitolu 3.1). ZEZ jsou sice do značné míry samostatnými subjekty a mají velkou autonomii, nacházejí se v prostředí centrálně řízené ekonomiky, jsou závislé na centrálním plánování a úloha státních podniků v určitých odvětvích je stále velmi významná. To má negativní vliv na postavení zahraničních investorů a na jistotu investic v této zemi (podkapitola 2.4).

Určité makro- a mikroekonomické reálie, které mají negativní efekt na rozvoj ekonomických zón, jsou: omezená konvertibilita měny, stoupající inflace, realitní bubliny, různé restrikce a omezení pro zahraniční subjekty, rostoucí mzdy, zpomalující se tempo růstu ekonomiky, závislost na importech surovin, závislost na vývoji USD, rigidní pracovní trh a pracovní legislativa a jiné faktory. Podkapitoly 3.1 a 2.4 uvádí, že sociální faktory, jako sociální nepokoje uvnitř ZEZ, přelidnění zón, rostoucí pracovní migrace, špatné pracovní podmínky, porušování lidských práv a jiné faktory, mají negativní efekt na vztah zahraničních investorů na rozmístění investic v čínských ZEZ. Časté sociální nepokoje uvnitř ZEZ na určitém stupni rozvoje mohou ohrozit vstup nových investorů (viz podkapitolu 2.4).

[252] Xiang, LIU. EU Antidumping Cases against China: An Overview and Future Prospects with Respect to China's WTO Membership. LICOS Discussion Papers. 2002. [online]. [vid. 2014-03-15]. Dostupné z: https://www.econbiz.de/Record/eu-antidumping-cases-against-china-an-overview-and-future-prospects-with-respect-to-china-s-wto-membership-liu-xiang/10005590802/Description#tabnav

Ohromný ekonomický růst, založený na pracovně náročných a zastaralých technologiích, způsobil zhoršení ekologických podmínek na určitých územích a měl katastrofické následky. To je objektem kritiky vyspělých zemí a zdrojem snížení kvality života a poškození životního prostředí, což má bezprostřední vztah na vstup firem a podnikatelů z vyspělého světa a tlak světového společenství na provedení příslušných reforem (viz podkapitolu 2.4). Objektem mezinárodní kritiky je stále velká korupce v Číně i velké byrokratické zatížení, které překáží efektivnímu rozvoji ekonomiky a ekonomických zón. I když uvnitř zón je situace mnohem lepší, stále není dostačující. S tím jsou spojeny nelegální operace v ZEZ, porušování lidských práv a práv soukromého a duševního vlastnictví, což má negativní efekt na vstup investorů z vyspělého světa (viz část 2.4). Stále nízká úroveň sociálních služeb a zabezpečení hrozí, že kvalitní pracovní síla začne ztrácet motivaci působit v čínských ekonomických zónách (subkapitola 3.2).

Podkapitola č. 2.4 uvádí, že charakteristická pro Čínu je skokovost provedení reforem. To má za následek vznik „instantních" měst jako Šen-čen, zanedbávání určitých přirozených stupňů rozvoje ekonomiky, což způsobuje nedostatečný rozvoj určitých průmyslových odvětví. Vznik „instantních" měst a obrovská pracovní migrace do ekonomických zón může způsobit i velmi rychlý odliv pracovní síly v případě změny podmínek. Kapitola 3 uvádí, že rostoucí mzdy a cena pracovní síly v ekonomických zónách a pobřežním regionu hrozí tím, že pracovně náročná výroba se přesune do jiných regionů včetně zemí JVA, kde pracovní náklady jsou stále mnohem nižší.

Charakteristika ekonomických zón a trendu rozvoje v kapitole 3 zmiňuje, že výzkumná, vědecká a rozvojová základna je v porovnání s vyspělými ekonomikami stále nedostačující, jakož i úroveň vzdělání a kvality pracovní síly v případě high-tech. Za ohrožující může být považována také nedostatečná kompatibilita s vyspělým světem, jak kulturní a jazyková, tak i v rámci standardizace, technologií, legislativy a v jiných aspektech. To minimálně brzdí rozvoj čínských ekonomických zón a může to i ohrozit její budoucí konkurenceschopnost a schopnost se harmonicky integrovat do světového hospodářství.

Určitou hrozbou je i politická stránka a nejistoty spojené s existujícím politickým režimem v Číně. Stále značné zapojení státu do ekonomiky, centrální plánování, byrokracie, pomalá realizace reforem a značná omezení pro investory i jiné faktory jsou brzdícími prvky pro plynulý rozvoj ekonomických zón.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem prozkoumal speciální ekonomické zóny v Číně z pohledu teorie i na příkladech konkrétních ekonomických zón. Na závěr rekapituluji stanovené cíle a hypotézy a jejich naplnění v práci.

První kapitola se plně věnovala teoretickému výzkumu speciálních ekonomických zón z různých hledisek, vymezení pojmů a charakteristik ekonomických zón jako takových, analýze dopadů zón na domácí ekonomiku a faktorům úspěšného zavedení ZEZ. Tato část si kladla za úkol naplnit hlavní cíl práce: teoretický výzkum jevu ZEZ a vymezení jeho důležitých charakteristik a souvislostí. První kapitola práce se soustředila i na vedlejší cíl: definování pojmu, vlastností a všeobecné charakteristiky ZEZ. Pro naplnění těchto cílů byla provedena analýza definic ekonomických zón z různých hledisek a zdrojů, byly uvedeny a popsány jednotlivé typy ekonomických zón. Následně byla provedena analýza úloh ZEZ v rozvojových a rozvinutých ekonomikách i hlavních cílů zavedení ZEZ. Byly uvedeny a prozkoumány kladné a záporné dopady ekonomických zón na domácí zemi. Pro komplexní pochopení problematiky je uvedena analýza ekonomických zón v zemích BRIC. Klíčovými přínosy této úvodní a teoretické kapitoly jsou specifikace pojmu ZEZ, podstaty a funkce pro domácí ekonomiku. Při vypracování této části práce jsem se však setkal s některými komplikacemi, jako je odlišnost definování ZEZ v různých zemích a organizacích a jejich funkcí a úlohy v ekonomice. Většina informačních zdrojů operuje s relativně zastaralými daty a neposkytuje aktuální přehled rozvoje ekonomických zón. Soustřeďuje se více na obecné ekonomické ukazatele celé země, než na analýzu ekonomických zón, jako specifických ekonomických prvků hospodářství.

Druhá kapitola práce je věnována specifikům čínských ekonomických zón a tím částečně naplňuje druhý cíl práce, což je analýza jejich specifik. Zároveň se tato část práce zaměřuje na vedlejší cíl: charakteristiku období otevírání čínského trhu se zvláštním zřetelem na ZEZ. Přínosem této části práce je všeobecný přehled historického vývoje a klíčových principů období reforem od konce 70. let, které měly bezprostřední vliv na vznik a formování čínských ZEZ. Pro naplnění cíle této části práce je zde probrána podstata reforem s důrazem na rozvoj ZEZ jako revolučních ekonomických prvků pro tehdejší čínskou ekonomiku, popsány důvody vzniku ZEZ, jejich předpokládaná funkce a specifika jak politická, tak i ekonomická. Mezi důležité přínosy této části práce patří analýza nástrojů ekonomických zón, které byly využity

pro naplnění funkcí zón, charakteristika systému investičních pobídek a kritiky s ním spojené, analýza motivací investorů pro vstup do čínských zón a jejich rozdělení podle objektů zájmu. Velký význam pro analýzu problematiky má vysvětlení role etnických Číňanů a příhraničních států pro rozvoj ZEZ. Důležité jsou i popsané názory na to, jaký skutečný přínos – pokud vůbec existoval – měly zóny a zda vůbec bylo nutné je zavádět. Provedení analýzy čínských ekonomických zón bylo komplikováno tím, že většina oficiálních čínských primárních zdrojů uvádí výlučně pozitivní a jednostranné hodnocení rozvoje a přínosu ekonomických zón. Pro hlubší a vícestranný výzkum musel jsem se obracet do jiných externích informačních zdrojů. Všeobecně dosti problematický přístup k informacím z čínských zdrojů, jejich nedostatek a nespolehlivost statistik mne nutily analyzovat informace z jiných zdrojů jako média, oficiální články, analýzy různých organizací, akademické výzkumné práce, odborné publikace a další. Dopady ZEZ na čínskou ekonomiku a jejich skutečný přínos lze často obtížně stanovit nebo hodnotit kvůli nedostatkům zveřejněných statistik, které obvykle neodlišují rozvoj zón od zbytku města nebo provincie a uvádějí jen obecné ukazatele. Z toho důvodu bylo pro provedení analýzy občas nutno hledat vztah mezi určitými událostmi v rozvoji ekonomických zón a odpovídajícími změnami, na které tyto události mohly mít dopad.

Třetí kapitola naplňuje další část cíle práce – analýza trendů rozvoje čínských ekonomických zón v novém miléniu. V zájmu naplnění cíle jsou uvedeny a popsány high-tech zóny a jejich dopad a úloha pro čínskou ekonomiku, jsou uvedeny nové druhy ekonomických zón, jako jsou „modré zóny“, přeshraniční zóny a jiné. Přínosem této kapitoly je vyjmenování a analýza moderních rozvojových trendů, jako přenos rozvojové dynamiky do jiných regionů Číny, než pobřežní, vliv vstupu Číny do WTO na rozvoj ekonomických zón, transformace a modernizace legislativních norem spojených s fungováním zón, vznik a rozvoj průmyslových a hospodářských klastrů, trend sblížení a hospodářská propojenost s Hongkongem, Tchaj-wanem a Macaem, přeshraniční a inter-regionální expanze zón a vznik nových typů zón, které přispívají k větší liberalizaci a rozvoji čínského hospodářství. Dalším přínosem kapitoly je analýza vlivu aktuálního pětiletého plánu na rozvoj a stanovení priorit pro ekonomické zóny a analýza úloh a role ekonomických zón pro naplnění jednotlivých bodů současné rozvojové politiky čínské vlády. Přínosem výzkumu realizovaného v této kapitole je vymezení aktuálních klíčových trendů rozvoje zón a odhalení odlišností v porovnání s obdobím začátku reforem. Popsané aktuální rozvojové tendence považuji za nezbytné pro pochopení evoluce ekonomických zón a jejich úlohy v ekonomice a možnosti předpokladu rozvoje v nejbližším budoucnu.

Poslední kapitola 4 je zaměřena na vedlejší cíle: rozbor vybraných ZEZ s důrazem na současné rozvojové trendy a SWOT analýzu čínských ZEZ. Byly vybrány svou podstatou zcela odlišné ekonomické zóny, což umožňuje diverzifikovat úhly pohledu na problematiku a provést komplexnější a sofistikovanější analýzu. Přínosem této části je praktická ukázka teoretických poznatků uvedených v předchozím výkladu a jejich přenos na analýzu konkrétních ekonomických zón. Výzkum provedený v této kapitole umožňuje udělat vícestranný přehled rozvoje ekonomických zón v Číně od začátku jejích fungování a do současné doby, sledovat rozvojové trendy a výhled do budoucího rozvoje. Uvedená SWOT analýza je svým způsobem závěrem celé práce a rekapitulací všech poznatků, ke kterým tato práce dospěla. V jednotlivých bodech analýzy se průběžně odkazuje na příslušné oddíly práce pro průhlednější sledování. Přínosem je závěrečný komplexní přehled celé problematiky, který by měl čtenáři umožnit systematizovat informaci z celé práce.

Práce stanovila několik hypotéz, ke kterým se nyní obrátím a zhodnotím jejich plnění. První hypotéza zní: ZEZ, jako areály růstu, mohou být zkušebním vzorem pro uplatnění reforem ve zbytku země. První ekonomické zóny byly svého rodu laboratoří, kde byly vyzkoušeny pro čínský trh revoluční reformy. Zároveň byly kompromisem mezi konzervativním a progresivním pojetím vlády. V průběhu práce bylo několikrát zmíněno, že ekonomické zóny, jako rozvojové areály, by měly následně přenášet efekt svého rozvoje do vnitrozemí, což je současným trendem. Podle mého názoru jsou reformy uplatňované uvnitř ZEZ důležité a přinášejí hodně znalostí a zkušeností pro následné uplatnění v ekonomice. Přímá aplikace ve zbytku ekonomiky by však mohla být komplikovaná z důvodů velkých rozdílů mezi ekonomickými zónami a vnitrozemím v důsledku odlišných podmínek vývoje. Vnitrozemí by se mělo maximálně přiblížit podmínkám uvnitř ekonomických zón a reformy by měly být uplatňovány postupně. Příkladem je dnes rozvoj klastrů v regionech příbuzných ekonomickým zónám, kde efekt přelévání má přirozený charakter a postupně mění prostředí těchto území.

Druhá hypotéza zněla: vytvoření ZEZ mělo spíš negativní vliv na rozvoj regionálních rozdílů v ČLR. Z provedené analýzy je patrné, že růst regionálních rozdílů výrazně stoupl právě od začátku reforem na konci 70. let a vzniku prvních ZEZ. Investice, které plynuly do ZEZ, rostoucí životní úroveň a zaměstnanost, vyšší mzdy a sociální programy i jiné faktory tvořily podmínky pro výrazně odlišný rozvoj těchto relativně uzavřených územních celků ve vztahu

ke zbytku země. Regiony, kde vznikaly ekonomické zóny, se tak staly soustředěním rozvoje a blahobytu, na rozdíl od zbytku země. Tím tuto hypotézu potvrzuji.

Třetí hypotéza: nové trendy rozvoje ZEZ pozitivně přispívají k tomu, aby se ČLR stala moderní tržní ekonomikou a úspěšně se integrovala do světového hospodářství. Analýza třetí a čtvrté kapitoly uvedla současné rozvojové trendy ekonomických zón a jejich dopad na čínskou ekonomiku. Prvky jako vstup do WTO, liberalizační trend, rozvoj high-tech a výroby s vysokou přidanou hodnotou, integrace ekonomických zón do zbytku země a na mezistátní úroveň, klíčové postavení Číny jako světové obchodní velmoci a investora i jiné faktory svědčí o tom, že ekonomické zóny jako nástroj čínské ekonomiky a politiky efektivně přispívají k rozvoji státu a jeho integraci do světového hospodářství.

Informační zdroje

[1] AGGARWAL, Aradhna. Performance of EPZ: a comparative analysis of India and Bangladesh. Indian Council for research on international economic relations. 2005, s. 4. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://dspace.cigilibrary.org/jspui/bitstream/123456789/21282/1/Performance%20of%20Export%20Processing%20Zones%20A%20Comparative%20Analysis%20of%20India%20Sri%20Lanka%20and%20Bangladesh.pdf?1

[2] AHRENS, J., MEYER-BAUDEK, A. Special Economic Zones: Shortcut or Roundabout Way Towards Capitalism? Intereconomics. 1995, s. 88. [online].[vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://link.springer.com/article/10.1007%2FBF02926261#page-1

[3] AKINCI, Gokhan, CRITTLE, James. Special economic zones: performance, lessons learned and implications for zone development. The World Bank Group. FIAS. 2008, s.23. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: https://www.wbginvestmentclimate.org/uploads/SEZs%20%20Performance,%20Lessons%20Learned%20and%20Implications%20for%20Zone%20Development.pdf

[4] Asian Develoment Bank. Developing Cross-Border Economic Zones between the People's Republic of China and Viet Nam. 2009. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://www.adb.org/projects/43077-012/details

[5] BAEUMLER, Axel. Sustainable low-carbon city development in China. The World Bank. 2012, s. 40–50. ISBN: 978-0-8213-8987-4

[6] BALÁŽ, P., SZÖKEOVÁ, S., ZÁBOJNÍK, S. 2012. Čínská ekonomika : nová dimenzia globalizácie svetového hospodárstva :bude XXI. storočie storočím Číny?. Bratislava : Sprint dva, 2012. ISBN 978-80-89393-89-3

[7] BAUM, Richard. Burying Mao: Chinese Politics in the Age of Deng Xiaoping. Princeton University Press, 1996. S. 17. ISBN:0691036373

[8] CARTER, Conny. Special economic zones in Asian market economy. New York. 2011, s. 116. [online]. [vid. 2013-12-01]. ISBN: 9780415591805. Dostupné z: http://books.google.cz/books/about/Special_Economic_Zones_in_Asian_Market_E.html?id=19fio3Tz_dIC&redir_esc=y

[9] CBI. Full translation of the 12-th five year plan. S. 47. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://www.cbichina.org.cn/cbichina/upload/fckeditor/Full%20Translation%20of%20the%2012th%20Five-Year%20Plan.pdf

[10] CRESKOFF, Stephen. Implications of WTO disciplenes for SEZ in developing countries. Policy research working paper 4892. World Bank. 200, s. 5–6. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://documents.worldbank.org/curated/en/2009/04/10422066/implications-wto-disciplines-special-economic-zones-developing-countries

[11] DOCTOROFF, T. Whar Chinese want: culture, communism and China's modern consumer. New York : Palgrave Macmillan, 2012. ISBN 978-0-230-34030-5.

[12] East Asia Forum. China’s marine economy. 2011. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://www.eastasiaforum.org/2011/11/17/china-s-marine-economy/

[13] Embassy of the People's Republic of China in Czech Republic. 2010. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://cz.china-embassy.org/cze/zggk/t126980.htm.

[14] ENGMAN, Michael. Export processing zones: past and future role in trade and development. OECD Trade Policy Working Paper No. 53, 2007, s. 11. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://search.oecd.org/officialdocuments/displaydocumentpdf/?cote=TD/TC/WP(2006)39/FINAL&docLanguage=En

[15] FRATTINI, Federico. Industrial clusters in China: Policy tools for further and more balanced development. ERIEP, Number 5, 2013. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z : http://revel.unice.fr/eriep/index.html?id=3476.

[16] Global Mayors Forum. CHINA. SHENZHEN BUILDING INTERNATIONAL LOW-CARBON CITY. 2013. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://www.globalmayorsforum.org/en/citiesdetails.aspx?tid=115&id=129

[17] GRAHAM, Edward M. Do export processing zones attract FDI and its benefits. Institute for International Economics, Washington, DC, USA. International Economics and Economic Polic Springer-Verlag 2004. S. 94. DOI: 10.1007/s10368-003-0003-4.

[18] Guide Of Shanghai Development Zones. Swiss Business Hub Shanghai. 2013. S. 6. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://www.sinoptic.ch/textes/eco/2013/201301_SBH.China_Shanghai_Development.zones_1301.pdf

[19] GUO, R. How the Chinese economy works. New York : Palgrave Micmillan, 2009. ISBN 978-0-230-58100-5.

[20] Hainan government official website. Econimic Dvelopment Zones. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://en.hainan.gov.cn/englishgov/INVEST/Zone/200909/t20090917_7851.html

[21] Hainan market profile. HKTDC Research. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://china-trade-research.hktdc.com/business-news/article/Fast-Facts/HAINAN PROVINCE/ff/en/1/1X000000/1X06BV0F.htm

[22] HKTDC research. Shenzhen (Guangdong) City Information. 2014. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://china-trade-research.hktdc.com/business-news/article/Fast-Facts/Shenzhen-Guangdong-City-Information/ff/en/1/1X000000/1X09VT4H.htm

[23] Human Rights Watch. China report. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.hrw.org/world-report/2013/country-chapters/china?page=2

[24] China Daily. Incentives for cross-border economic co-op zones. 2012. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.chinadaily.com.cn/business/2012-12/05/content_15989652.htm

[25] China knowledge. Coastal region. Shandong. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.chinaknowledge.com/Business/Provincedetails.aspx?subchap=7&content=41

[26] China knowledge. China Special Report. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.chinaknowledge.com/Business/CBGdetails.aspx?subchap=11&Id=31

[27] China knowledge. Western region. Chongqing. Economic overview. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.chinaknowledge.com/Business/Provincedetails

[28] China labor bulletin. 2009, s. 10. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.clb.org.hk/en/files/share/File/research_reports/workers_movement_07-08_print_final.pdf

[29] China monitor. Issue 65. China's Special Economic Zones: A Bright Future for Africa? 2011, s. 5. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://www.ccs.org.za/wp-content/uploads/2011/09/China_Monitor_SEP_2011.pdf

[30] China sustainable industrial development network. High-tech industry becomes new highlight in China's economy. People's Daily Online. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://www.csid.com.cn/NewsInfo.asp?NewsId=96543

[31] China.org. One-China policy. The One-China Principle and the Taiwan Issue. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.china.org.cn/english/7956.htm

[32] CHRISTIANSEN, Hans. Incentives and Free Zones in MENA Region. OECD. 2008, s. 4. [online]. [vid. 2013-12-01] Dostupné z: http://www.oecd.org/mena/investment/41613462.pdf

[33] CHU, D. The Special Economic Zones and the Problem of Territorial Containment. In: China SEZ: policies, problems and prospects.Hong Kong. Oxford Univercity press. 1986. S. 22.

[34] CHUNG, Olivie. Shenzhen nuzzles closer to Hong Kong. China business. Asia Times. 2007. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://www.atimes.com/atimes/China_Business/IL07Cb02.html

[35] IMF. International Reserves and Foreign Currency Liquidity. IMF 2014. China,P.R.:Hong Kong. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.imf.org/external/np/sta/ir/IRProcessWeb/data/hkg/eng/curhkg.htm

[36] Index mundi. China - Public spending on education. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.indexmundi.com/facts/china/public-spending-on-education

[37] Investment guide in Shanghai Pudong New area 2006–2007. The economic committee of the Shanghai Pudong new area. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://www.amcham-shanghai.org/NR/rdonlyres/3050B2A8-7D7A-42A2-B315E12BF73D76CD/2471/20062007InvestmentGuideinShanghaiPudongNewArea.pdf

[38] KIM, Yejoo. CHINESE-LED SEZs IN AFRICA. Centre for chinese studies. Discussion paper. 2013. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://www.ccs.org.za/wp-content/uploads/2013/02/CCS_Discussion_Paper_Africa_SEZs_and_China_Soft_Power_YK_2013_Final.pdf

[39] KPMG. China 12-th 5-year plan overview.2011. S. 3. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://www.kpmg.com/cn/en/issuesandinsights/articlespublications/publicationseries/5-years-plan/pages/default.aspx

[40] LEE, Joanna. China's Special Economic Zones at 30. EURASIAN GEOGRAPHY AND ECONOMICS. S. 228. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://www.espre.cn/111/manage/ziliao/China%26_039.pdf

[41] LELYVELD, Michael. Doubts surround China's free trade zone in Shanghai. Economy Watch. Radio Free Asia. 2013. [online]. [vid. 2014. 02. 04]. Dostupné z: http://www.rfa.org/english/commentaries/energy_watch/trade-10142013105836.html

[42] MADANI, Dorsati. A Review of the Role and Impact of Export Processing Zones. The World Bank. 2012, s. 26. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z:http://elibrary.worldbank.org/doi/pdf/10.1596/1813-9450-2238

[43] MADDISON, A. The world economy. Volume !, A millenium perspective. Volume 2, Historical statistics. Paris : Organisation for economic cooperation and development, 2006. ISBN 90-64-02261-9.

[44] Main determinants and impacts of foreign direct investment on Chinas economy. OECD. Working paper on international investment.Number 2000/4. 2000, s.14–15. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.oecd.org/investment/investmentfordevelopment/1922648.pdf

[45] MALINI, Tantri. Trajectories of China's integration with the world economy through SEZs: a study on Shenzhen SEZ. The Institute for Social and Economic Change. 2011. S. 2. [online]. [vid. 2013-12-01]. ISBN 978-81-7791-117-6. Dostupné z: http://www.isec.ac.in/WP%20261%20-%20Malini%20L%20T_4.pdf.

[46] McKinsey. The economic impact of China's 12th five-year plan. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://www.mckinsey.com/tools/Wrappers/Wrapper.aspx?sid={C0317FF5-DB2F-48C8-BAFF-2BACF96D06DA}&pid={9DCF6E06-6268-45DD-8F02-D8AB08D9BC4C}

[47] MIN-JEONG, Kim. China's R & D Policies and Technology-intensive Industries. Journal of Contemporary AsiaVol. 39, No. 2. 2009, S. 268. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://content.csbs.utah.edu/~mli/Economies%205430-6430/Kim%20and%20Mah-China%20Technology%20Intensive%20Industries.pdf

[48] MIYAZAKI, Jamie. China Property Bubble, 1990s Style. The Wall Street Journal. 2010. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://blogs.wsj.com/chinarealtime/2010/03/17/china-property-bubble-1990s-style/

[49] OECD Factbook 2013. Economic, Environmental and Social Statistics. Research and Development, Expenditure on R&D. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/sites/factbook-2013-en/08/01/01/index.html?itemId=/content/chapter/factbook-2013-60-en

[50] People's Daily Online. China's Socialist Market Economic Reform and its Strong Theoretical Consciousness and Confidence. 2012. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://english.peopledaily.com.cn/100668/102793/7980397.html

[51] PRASAD, E S., BARNETT, S. China's growth and integration into the world economy : prospects and challenges. místo neznámé : Washington: International Monetary Fund, 2004. ISBN 1-58906-258-2.

[52] Pudong.gov.cn. Looking forward to Pudong's Future with Numbers. 2011. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://english.pudong.gov.cn/html/pden/pden_ap_news_en/2011-01-10/Detail_73140.htm

[53] Pudong.gov.cn. Overview of Pudong. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://english.pudong.gov.cn/html/pden/pden_ap_oop_pi/2013-09-18/Detail_74045.htm

[54] RANJAN, Ram Krishna. Special Economic Zones: Are They Good for the Country? CCS Working Paper No. 156. Centre for Civil Society. 2006,s. 6. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://ccs.in/internship_papers/2006/Special%20Economic%20Zones%20-%20Ram%20Krishna%20Ranjan.pdf

[55] SAHLING, Leonard. China's special economic zones and national industrial parks – door openers to economic reform. ProLogis Research Bulletin. 2008, s. 5. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://www.prologis.com/docs/research/asia/China_Special_Economic_Zones_National_Industrial_Parks_-_Door_Openers_to_Economic_Reform.pdf.

[56] SHANTONG, Li, ZHAIYUAN, Xu. The Trend of Regional Income Disparity in the People's Republic of China. Tokyo: Asian Development Bank Institute. ADBI Discussion Paper 85. 2008. [online].[vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.adbi.org/discussionpaper/2008/01/25/2468.regional.income.disparity.prc/

[57] SHENGGEN, Fan. China's Regional Disparities: Experience and Policy. International Food Policy Research Institute. 2009, s. 3, 26. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://www.kanbur.aem.cornell.edu/papers/FanKanburZhangLimPaper.pdf

[58] Shenzhen government online. Overview. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://english.sz.gov.cn/gi/

[59] Shenzhen Special Economic Zone in Thirty Years. INAUGURAL WORKING PAPER SERIES. 2009, 6. [online]. [vid. 2014-11-02]. Dostupné z: http://www.trincoll.edu/UrbanGlobal/CUGS/Faculty/Rethinking/Documents/The%20Instant%20City%20Coming%20of%20Age.pdf

[60] SHUGUANG, Liu. China's marine economy. Ocean University of China. 2011. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.eastasiaforum.org/2011/11/17/china-s-marine-economy/

[61] The 1995 Transparency International (TI) Corruption Index. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://archive.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/previous_cpi

[62] The Economist. The East is grey. China and the environment. 2013. [online]. [vid. 2013-12-01] Dostupné z: http://www.economist.com/news/briefing/21583245-china-worlds-worst-polluter-largest-investor-green-energy-its-rise-will-have

[63] The Economist. The next Shenzhen? 2013. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.economist.com/news/china/21587237-new-enterprise-zone-could-spark-wider-market-reformsbut-only-if-bureaucrats-ease-their-grip

[64] The Moskow Times. China Sets Up First Ruble Zone Near Russian Border. 2013. [online]. [vid. 2013-12-01] Dostupné z: http://www.themoscowtimes.com/business/article/china-sets-up-first-ruble-zone-near-russian-border/491091.html#ixzz2nRmhrarY

[65] The World Bank. Foreign direct investment, net inflows. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD

[66] The World Bank. China Overview. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.worldbank.org/en/country/china/overview

[67] Trading economics. Agriculture – value added (% of GDP) in China. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.tradingeconomics.com/china/agriculture-value-added-percent-of-gdp-wb-data.html

[68] Trading economics. China disposable income per capita. 1980–2012. [online]. [vid. 2013-12-01] Dostupné z: http://www.tradingeconomics.com/china/disposable-personal-income

[69] Trading economics. Obchodní bilance ČLR. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.tradingeconomics.com/china/balance-of-trade

[70] TSENG, Wanda. FDI in China. IMF policy discussion paper PDP/02/2. 2002. S. 3.

[71] VOGEL, Ezra F.Deng Xiaoping and the Transformation of China. The Belknap Press. 2011. S. 217, 317. ISBN: 0674055446

[72] Wall, D. China's Economic Reform and Opening-Up Process: The Role of the Special Economic Zones. 1993. Development Policy Review, 11: 243–260. [online]. [vid. 2013-12-01].DOI: 10.1111/j.1467-7679.1993.tb00040.x. S. 245.

[73] WANG, Jin. The economic impact of Special Economic Zones: Evidence from Chinese municipalities. S0304387812000934. Division of Social Science, Hong Kong University of Science and Technology. 2010. S. 136–137. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0304387812000934

[74] WEI, Shang-Jin. Attracting foreign direct investment: Has China reached its potential? China Economic Review. Volume 6, Issue 2,1995, Pages 187–199. S. 191. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/1043951X95900039

[75] Whats on Xiamen. Xiamen endeavors to promote low-carbon city construction. 2011. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.whatsonxiamen.com/news18648.html

[76] World Bank Publications. 2001, s. 40. ISBN: 0821349929.

[77] World Customs Organization. The Revised Kyoto Convention. Specific Annex D. Chapter 2. Free zone definition. 2006. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/conventions/pf_revised_kyoto_conv/kyoto_new.aspx

[78] World Investment Report 2013. United nation publication. ISBN: 978-92-1-112868-0. S. 148. [online]. [vid. 2013-12-01]. Dostupné z: http://unctad.org/en/publicationslibrary/wir2013_en.pdf

[79] Xiang, LIU. EU Antidumping Cases against China: An Overview and Future Prospects with Respect to China's WTO Membership. LICOS Discussion Papers. 2002. [online]. [vid. 2014-03-01]. Dostupné z: https://www.econbiz.de/Record/eu-antidumping-cases-against-china-an-overview-and-future-prospects-with-respect-to-china-s-wto-membership-liu-xiang/10005590802/Description#tabnav

[80] XINZHONG, Li. Foreign Direct Investment Inflows inChina: Determinants at Location. Chinese Academy of Social Sciences. 2005, s. 38. [online]. [vid. 2014-03-01]. Dostupné z: http://sdocument.ish-lyon.cnrs.fr/cnrs_cass2/sites/www.i-conf.org.cnrs_cass2/files/16_Li_Xinzhong.pdf

[81] XU, Chenggang. The Fundamental Institutions of China's Reforms and Development. Journal of Economic Literature 2011, 49:4, 1076–1151. University of Hong Kong and WCU–SNU. S. 1114. [online]. [vid. 2014-03-01]. Dostupné z: http:www.aeaweb.org/articles.php?doi=10.1257/jel.49.4.1076

[82] XUE, Sang. Pudong : Another Special Economic Zone in China?-An Analysis of the Special Regulations and Policy for Shanghai' s Pudong New Area. Northwestern Journal of International Law & Business. 1993. [online]. [vid. 2014-03-01]. Dostupné z: http://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1377&context=njilb

[83] YUANYUAN, Liu. China Set to Vigorously Develop Green Economy. Renewable energy world. 2012. [online]. [vid. 2014-03-01]. Dostupné z: http://www.renewableenergyworld.com/rea/news/article/2012/02/china-set-to-vigorously-develop-green-economy

[84] ZENG, Douglas. How Do Special Economic Zones and Industrial Clusters Drive China's Rapid Development? Policy Research Working Paper 5583. The World Bank. 2011. S. 4–5. Dostupné z:http://wwwwds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2011/03/01/000158349_20110301083120/Rendered/PDF/WPS5583.pdf